UNIVERSAL LIBRARY

OU_204507

UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T81·6 K94B Accession No. T 3720

Author కృష్ణస్వామి.

Title ఘల్లకోయిలగు.

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ రస్తు

బిల్హణీయము.

పండిపెద్ది. కృష్ణస్వామి ప్రణీతము.

SCHOLARS' EDITION

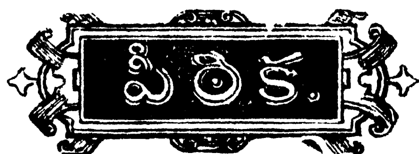
(For Private Circulation Only.)

చెన్నపురి:
రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
ప్రకటితము.
1926.

All Rights Reserved.

ఆంధ్ర బుక్ హౌస్
హైదరాబాదు దక్కన్.

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SC
at the "VAVILLA" PRESS,
Madras.—1926.

బిల్హణీయ మను నీప్రబంధము శృంగారరసప్రధానమైనది. ఇది సంస్కృతమునందు నూటయేఁబది శ్లోకంబులందిమిడి యున్నది. కాని, తెనుఁగున మూఁడాశ్వాసములమహాప్రబంధమై యెంతయు నొప్పారుచున్నది. ఇతివృత్త సంవిధానముం బట్టి దీనియం దసద్భావము పొడకట్టినను, నాయికానాయకుల యనురాగప్రకర్షమత్యంతము హృదయంగమంబుగ వర్ణింపఁబడి యుండుటం జేసి, రసికవతంసుల కాదరణీయంబై యున్నయది.

మఱియు నీ యాంధ్రరచన సంస్కృతమునకంటెను రసభావాదిపోషణంబున మఱింత వన్నె కెక్కియున్నది.

శ్లో. “ ఇత్థం చేతసి సంప్రధార్య వికలా సా రాజపుత్రీ కవిం
త్యక్త్వా కాండపటం విహాయ పతితా శయ్యాతలే నిస్పృహా,
కన్దర్పే శరసన్తతీర్విసృజతీ ప్రాజల్పదార్తా భృశం
రక్ష త్వం చతురాననేతి తదతః శ్రుత్వా కవీశోఽభ్యధాత్.”

అను శ్లోకంబున ‘ఇతఁడు నన్ననుగ్రహించునో అనుగ్రహింపఁడో యని తలపోసి, వ్యాకులతఁ జెంది సెజ్జమీఁదఁబడి కందర్పశరపాతంబులకుఁ దాళఁజాలక, ‘చతురాననా రక్షింపు’ మనఁగా విని కవివచ్చి పలికె నని యర్థమగుచున్నది.

ఇఁక నీయాంధ్రంబుననో యెంతసారస్యము, ఎంతకల్పనావిశేష పరిపోషము సుగమం బగుచున్నదో చూడుఁడు.

క. "వ్రతభంగమైనఁగానీ
మతిమంతు నుదాత్తవేషు మానితవిద్యా
న్వితునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ నని చెలి ప్రీతిన్

సీ. వినుతవిద్యాజిత ద్విజరాజు ద్విజరాజు
రుచిరాజి నగుమోము రుచులవాని

*   *   *   *   *

సకియ మది నెంచి తమిమించి సంభ్రమించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కందళించి
పొంచి కెలకించి పులకించి పొలుపుఁగాంచి
కాంచె రోహిణి చంద్రునిఁ గాంచినట్లు."

ఇవ్విధంబుననె యయ్యయి సందర్భములఁ జమత్కారవిశేషంబులు సహృదయ హృదయాస్వాద్యంబులై విలసిల్లుచున్నవి.

ఈప్రబంధము రచియించిన కవి సింగరాచార్యుఁడు. ఆత్రేయగోత్రుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. వైష్ణవుఁడు. ఈతని తండ్రి రంగాచార్యుఁడు. ఇతని యింటిపేరు క్రొత్తపల్లివారు. ఈసింగరాచార్యునికి 'చిత్రకవి' యనుబిరుదనామము వచ్చినది. అదిమొదలు వీరిసంతతివారి కందఱికిని, 'చిత్రకవివారు' అను

గుంటిపేరు ప్రసిద్ధి కెక్కినది. ఈకవిరచించిన రాఘవవాసుదేవీ యాశ్వాసాంత్యగద్యమున—

ఇది శ్రీమదళహాసింగరిస్వరూప శ్రీమన్నారాయణముని గురుచరణసేవా సంప్రాప్తకవితా సామ్రాజ్య ధారేయాత్రేయ గోత్రపవిత్ర క్రొత్తపల్లి రంగాచార్యపుత్ర చిత్రకవి సింగరాచార్య ప్రణీతంబైన 'రాఘవవాసుదేవీయంబను' అని యున్నది.

ఈబిల్హణీయమును కృతికర్తయనంతరము తత్పుత్రుఁడైన నరసింహాచార్యుఁడు పండిపెద్దికృష్ణస్వామికి దావుకాదులు శ్రీహర్షాదులకువలె నొసంగినాఁడు. చిత్రకవి సింగరాచార్యవిరచితమే యనుటకుం దీనిప్రథమాశ్వాసాంతపద్యము చక్రబంధమున 'సింగరార్యకృతి' యని తెలియుటయు, రాఘవవాసుదేవీయమున—

వ. "అట్టిదేశికోత్తములలో రంగాచార్యులకు కోనమాంబకు సింగరార్య సమాఖ్యుండ నగునే నాదిగ నలుగుర ముద్భవించితిమి.

* * * * * *

తే. అనెదు నన్ను బుధుల్ గొనియాడి బిల్హ
ణంబు మొదలైనకృతులు విన్నాణము తెలుఁగు
నిపుడు భగవత్కథాప్తి నూహించునట్టి
కావ్యము రచించుశ్లేషోక్తి కవులు మెచ్చ."

అను స్పష్టమైనవాక్యములును బ్రమాణములు.

ఈకవికాలము నిర్ణయించుటకు నితని సంతతిలోఁ నాలుగైదవ తరమువా రిప్పుడు కందుకూరు సీమలోని చిత్ర కవివారి యగ్రహారమను గ్రామమందును, మఱియు నాప్రాం తములందును నివసించుచున్నారు గావున, నీకవి సుమారు నూటయిఱువది సంవత్సరములకు లోఁపువాఁడని యూహ గలుగుచున్నది.

శ్రీకూర్మము,
గంజాం జిల్లా.
1-10-1914

నిష్ఠల. రామజోగి దీక్షితులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

బిల్హణీయము.

పీఠిక.

రామావనిజానిజాయతభుజా
శృంగారశాఖామిళ
త్సాగాకారలతాస్తనస్తబకభా
స్వద్దంతవాసగకిసా
లారాళాలకభృంగరంగదఖిలాం
గాంచత్ప్రసూనోత్కర
శ్రీరామాకృతికల్పకంబు మము ర
క్షించుఁ బుధానంద మై. 1

భవసరసిజసంభవముఖ
భువనస్థసమస్తదేవముఖ్యుల కెలమిం
బ్రవిమలమతి మ్రొక్కెద మ
త్కవితకు సంతతము సత్ప్రకాశత గలుగన్. 2

ధర దోషోదకముల నిడి
గరిమఁ సుగుణామృతంబు గాంచుసుకీర్త్యా

కరవరమానసపదసం
చరసత్కవిహంసములను సంస్తుతి సేతున్. 3

తే. నిర్మలావయవమ్ముల నెమ్మి విడిచి
వ్రణములకుఁ బోవుమక్షికాప్రతతిభంగి
నొప్పులు గ్రహింప కెప్పుడుఁ దప్పు లరయు
కాకవులలోకముల నే నిరాకరింతు. 4

వ. అని యివ్విధంబున నిష్టదేవతానమస్కరణంబును సత్కవి పురస్కరణంబును గుకవితిరస్కరణంబునుం గావించి యే నొక్కనాఁ డెక్కువ యగుమక్కువం జొక్కి హృద్యవిద్యానవద్యు లగువిద్వదాద్యులు గొలువం గొలువుకూటంబున నధివసించి సముచితగతుల నతులవైఖరి దీపించునవసరంబున. 5

తే. చిత్రకవివంశదుగ్ధాబ్ధిశీతభానుఁ
డనుపమానోక్తిశ్రీసింగనార్యసూనుఁ
డమితకవితావిశేషజ్ఞుఁ డనఁగ వెలయు
నారసింహార్యకవి వచ్చి నన్ను మెచ్చి. 6

క. శ్రీపండిపెద్దిసత్కుల, దీపక కాశ్యపసగోత్ర దీవ్యన్నానా
భూపాలకమకుటమణీ, శ్రీపదపాదాగ్రభూమికృష్ణస్వామీ.

సీ. కుత్సితకాణాదకుత్కీలకవిభేద
సంసక్తయుక్తివజ్రప్రహార
యణకాంకపాణినీయాటవీపాటన
చటులసూక్తివిహార పటుకుఠార
నిర్జితికృతజైమినీయతూలోద్ధూత
సంస్కారవాక్యఝంఝాసమీర

దుర్మతవేదాంతమర్మతమశ్ఛేద
భాసురవచనప్రభావసార
తే. కావ్యనాటకలసదలంకారసాహి
తీసుసంపన్నరసలసద్ధీరహృదయ
పండిపెద్దికులీన సంపన్నిధాన
పాలితకవీంద్ర శ్రీకృష్ణపండితేంద్ర. 8

వ. అని వినుతించి వినుము భవదీయంబు లగు చతుర్దశవిద్యా
ప్రభావంబులు సకలభాషావిశేషంబులు సమస్తచమత్కృ
యావినోదంబులు నెన్న నిన్నరులకుం దరంబుగాదు నిఖిల
లోకంబులం గృతిసుఖంబుగాం గీర్తి నిత్యం బగు నట్టికృతుల
యందు నాంధ్రం బతిరమణీయంబు గావున నొక్కపురాతన
కథ నాంధ్రప్రబంధంబుగా రచియించి రామాంకితంబు నేసి
యాచంద్రతారకం బగుసత్కీర్తిం గాంచు మనిన నేనును
సంతోషితాంతరంగుండ నగుచు. 9

క. మున్నింద్రతనూభవునకు
వెన్నుండు సహాయుం డైనవిధమున నే నా
సన్నుతసద్గుణగణసం
పన్నుం డగుకవివరాధిపసహాయమునన్. 10

షష్ఠ్యంతములు.

క. శ్రీజనకసుతాహృదయస
రోజాతద్యుమణి కజవిరూపాక్షముఖ
భ్రాజప్రముఖామర్త్యస
మాజాగ్రణి కరిజనాసుమరుదసిఫణికిన్. 11

క. తుండీంద్రతుండనిభదో
ర్దండస్ఫుటకాండనిర్జితమహోద్దండా
ఖండలరిపుకాండునకుఁ
ఖండపరశుచండకార్ముకవిఖండునకున్. 12

క. సుందరపదారవింద మ
రంద ముదితబుధపురందరమిళిందునకుం
గుంద శరత్కుంద వృష
స్యందనచందనకన ద్యశోగకందునకున్. 13

క. హరితనయహృదయసారస
హరికి మహాసూనృతజితహరి కలితేజగ
పరిహసితహరికి భవగజ
హరికి సదాపాదపంకజానతహరికిన్. 14

క. వరధీధిక్కృతచక్రాం
గరథికి సౌందర్యహసితకరథికి వినమ
చ్ఛరథీకృతశరధికి దా
శరథికి ధృతశరధి కురగశాత్రవరథికిన్. 15

క. శాంతునకు దాసహృదయని
శాంతునకు నితాంతనయనచాకోరయుగా
క్రాంతమహీజాస్యకళా
కాంతున కానందభరితకపికాంతునకున్. 16

క. రావణహరణునకు జితై
రావణ చంక్రమణునకు ధరారమణునకుఁ
బావనజనభరణునకుఁ
భావనయాభరణునకు నభంగరణునకున్. 17

క. రామునకు నీలమేఘ
శ్యామునకు దివాకరాన్వయాంభోధిసుధా
ధామునకు పరశురామవి
రామునకు సమస్తభూవరలలామునకున్. 18

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పంబూనినబిల్హణోపాఖ్యానం బను
మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 19

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

పురవర్ణన.

తే. వసుమతికి నాభిభూతమై వఱలునట్టి
ధర్మశిఖరికి నుత్తరభాగమందు
ద్రుపదలలితంబు సుజనసందోహచరిత
దివ్యదేశంబు పాంచాలదేశ మమరు. 20

వ. అందు. 21

శా. శ్రీరామామణి కాటపట్టు హరికిన్ శృంగారవాసంబుఁ జె
ల్వారత్నంబుల కెల్ల నాకరము సమ్యగ్వాహినీపాళి కా
ధారం బన్యదురాసదంబు విబుధత్రాణంబు రాజాప్తిచే
శ్రీరమ్యం బయి సింధురీతిఁ బురి లక్ష్మీమందిరాఖ్యం దగున్.

క. ఆపురము జయశ్రీలకుఁ
గాఁపురము సమంబు ద్వారకాపురమునకున్
భూపురములలోఁ జెల్వగు
గోపురముఖచుంబితైకగోపుర మగుచున్. 23

క. సతతశిర స్థలవిసర ద
దితిసుతతటినీతుషారదీప్తాబ్జము లై
నుతి కెక్కు సౌధ రాజము
లతులితశివమూర్తు లనఁగ నప్పురిలోనన్. 24

ఆ. కనకగోపురాగ్రఘటితగారుత్మత
రత్నరుచులు కుముదరాజులేడి
తోడరి మెసవఁ జూచు దూర్వాంకురము లని
చను మృగేంద్రముఖము లునికి నులికి. 25

సీ. ఒకచోటునను బోటు లొకనీటు గొని మీటు
వీణెలనాదంబు వేడ్కసేయ
నొకచెంగట నభంగసకలాంగయుతమంగ
ళమృదంగరవము ధింధిమి యనంగ
నొకవంక గతశంక నకలంకముగఁ బంక
జాస్యలు చెలఁగి లాస్యములు సలుప
నొకచెంత వగఁ గాంత లొగివింతఁ గొని సంత
సము మీఱ సరసగీతములఁ బాడ

తే. వెలయు బహువిధవాద్యసంవేద్యహృద్య
ఘుమఘుమార్భటి దిక్కులఁ గొమరు మిగుల
జనుల కానందరసము నిచ్చలు ఘటించు
రంజితావనిజాని యారాజధాని. 26

సీ. సురసాలసంతతి సురసాలసంతతి
గతి ఖగాళికి ఫలోన్నతి యొసంగు
మహితకాంచనములు మహితకాంచనముల
పోలిక నామోదములు ఘటించుఁ

గలితపున్నాగముల్ కలితపున్నాగము
లట్ల కొమ్మలతోడ నమరియుండు
రంభాదినటనము రంభాదినటనము
కరణి మరుత్ప్రసంగములఁ బొదలుఁ
తే. బనస లెంతయుఁ బనసలభాతి ద్విజాల
కును బదక్రమసంయుక్తిఁ గొమరు మీఱు
నగము లున్నతి నగములపగిది వనుల
నలరు చుండు విపత్త్రంబు లగుచుఁ బురిని. 27

క. ఆవనములు ద్విజసందో
హావనములు తులితవృత్రపావనములు స
త్సేవనములు మార్గికసం
జీవనములు చరితభువనజీవనము లగున్. 28

మ. కులసంరక్షణులున్ సువాస్సుమహితుల్ గోత్రాహితుల్ జా
తవే,దులు ధర్మాత్ములు భాసురాఖ్యభువనాప్తుల్ సజ్జగజ్జీవను
లకలితార్థప్రదులార్జితార్యులుకసత్కాంతుల్ తమోదూరు
ల,య్యలధాత్రీసురులెంతయున్ విబుధులై యింపొందుటల్ [చిత్రమే.

సీ. చక్రములకుఁ గీడు సలుపనిరాజులు
దివిరి సత్త్రముల భేదింపనియును
లిలఁ గుభృత్తులకు వెన్నినికూర్మిపతులు
గోత్రవర్గము బట్టిఁ గూల్ప నింద్రు
లరికి మార్గోగము గానట్టిపూరుషసింహు
లనయంబు మూల నుండనిమహేశు
లాకనిదాపునఁ జేర నోపనిశ్రీదులు
పుణ్యంబు దప్పనిపుణ్యజనులు

తే. నౌర వీ రస వీరసద్యైకపరులు
పరఁగుదురు పురి శుచిభానువంశ్యు లగుటఁ
గువలయానందసంధాయిగురుతమోప
సరణనై పుణ్యవిభులు రాజన్యవిభులు. 30

మ. ఒకశంఖంబునఁబొంగు నర్థపతియుద్యోగంబుఁదామున్ భజిం
పక రత్నాకరుతోడిసఖ్యమునకుం బాటించి సంఖ్యాదిక
ప్రకటార్థాఢ్యతచేఁ జెలంగి బహుమిత్రప్రాభవా సిద్ధరూ
పకసంపద్విభవంబుఁగాంతురుపురిన్ వైశ్యోత్తముల్ వేడుకన్.

క. [1]హలపాణి యొక్కయేరుం
గలవాఁడని తెల్లఁజేసి కడువేడ్కఁ బురిం
గలవిష్ణుపాదజావళి
యలరారె సువర్ణయుక్తి వ్యవసాయమునన్. 32

చ. సరసిజబాంధవుండు ముకుచాయ ననూరుఁడు తేరుదోలను
స్థిరతరతన్నిబద్ధవరజిహ్మగపాశము లోలి వ్రేల న
ప్పురికరు లబ్జనాళము లె పో యని తుండము లెత్త దక్షిణో
త్తరములనేఁగుభీతి మెయిఁదత్పృథివీ తేజముఁ ద్వైరయంబునన్.

చ. వరుస నిజేశు మూలఁ బడవైచినయట్టి మరుత్తురంగముల్
సరిగొనకన్ జనంబు గొని సాఁగిన నాశుగ మై సమీరుఁ డా
ర్చి రహిని రాఁ దదాకృతి హరించెఁ బదోద్ధతధూళిఁ గప్పి త
త్పురితురగోత్తమంబులు విభూషితసాదిబలోత్కరంబులై.

---

1. క. తనయులవిభవము తండ్రికిఁ
గొనరాదే యనుచుఁ బురిని గోరినధ్యానం
బును హరిపదజులు రాసుల
నొనరించిరి హరిపదంబు నొందఁగ నెందున్.

చ. [1]సమములుగావు వాజు లని సారథి కుంటని గాలికూడు ప
గ్గము లని చక్ర మొంటి దని క్రాలుననంతమణివ్రజప్రభా
వమహితమై ఘనావరణవైఖరితో నలరారు రాజితో
త్తమరథరాజి భానునిరథంబు హసించు సదా సముద్గతిన్.

క. [2]కట్టింతురు రుద్రునయిన
దట్టింతురు హరులనైనఁ దలఁగనికడిమిం
గొట్టింతురు యమునైనను
బట్టింతురు రిపులనెల్లభటు లప్పురిలోన్. 36

సీ. తమ్ముల దోషాప్తిఁ గ్రమ్మి మూసినఱట్టు
నయశాలులను బొట్టొనర్చుకొఱఁత
వసుధ మహాహీనువశత నిల్పినసడి
కలసదావర్తులఁ గ్రాఁచునగడు
భోగి నధోగతిఁ బొందించుపాతకం
బాదిత్యకవుల మే లడఁచుకోదవ
కడుఁ గళానిధిఁ దమోగ్రస్తుఁ జేసినదూరు
ఘనుల నివర్ణతఁ గలుపుకలఁక

---

1 చ. నగరశతాంగబృందము లనంతగతోన్నతులై చరింప దే
వగణము తద్రథాగ్రగతివైభవమొందిన వ్యోమయానముల్
వగచుచు మానముల్ దొరఁగి వర్తిలుచున్నవి నాఁటనుండియుం
జగతిని దానఁజేసి కొనసాఁగెను వానివిమాననామముల్.

2 చ. కులిశకఠోరహస్తముల ఘోరమదావళదంతకాండముల్
బలిమిఁ బెకల్పఁ గొండలు చలంబున దండిగఁ బిండిసేయను
జ్వాలలయశాలురైన గెలువం దగులావరు లప్పురంబునన్
వెలయుదు రద్భుతార్భటులు వీరభటుల్ చటులాహవోద్భటుల్.

తే. నలువ తప్పించుకొనియోఁ దన్నగరిసతుల
యలరుపదములు మృదుజంఘ లరిదిపిఱుఁదు
లలఁతినాభులు మెఱుఁగారు లలఘుకుచము
లమరుమోములు వరకుంతలము లమర్చి. 37

సీ. విబుధేంద్రచారముల్ వెలయుట నొకవంక
గీర్వాణపురతరంగిణి యనంగఁ
గమలోదయస్ఫూర్తిఁ గాంచుట నొకవంక
నిర వొందుకలశసాగర మనంగ
రాజహంసవిహారరమణీయతర నౌట
నొకక్రేవ మానసంబో యనంగ
ననిమిషాంచితజీవనాభిరూపం బౌట
నొకచో సుధాపూరమో యనంగ

తే. వెలయు నెంతయుఁ దత్పురవివిధవీధి
కాంతరాళప్రదేశనితాంతఖచిత
నవ్యనవరత్నసోపానభవ్యపార్శ్వ
రాజితం బైనకమలాకరవ్రజంబు. 38

తే. రమణ మీఱులక్ష్మీమందిరమ్ము నేలు
నినుఁడు పాంచాలుఁ డాపురి యెన్నఁ బద్మి
నీమణి కరగతయు నై వినిద్రవృత్తి
నతులితామోద యయ్యె సదాళు లలర. 39

ఉ. కాంచనపద్మరాగశశికాంతమణీగణకల్పితోజ్జ్వలో
దంచితసౌధరాజములు తత్పురి నొప్పె ధ్వజాన్వితంబు లై
మించినభీతి పత్త్రయుతమేరుముఖాచలపంక్తు లెంత నే
తెంచె ననంగ భూతిసమదేవపుఁడై నధరేంద్రపాలికిన్. 40

పుష్పలావికావర్ణన.

సీ. నెత్తమ్మిఁ జూచెద నీ వింత వదలించు
నీ వింత వదలక నేవిధంబు
నీకుల్కుఁ జెం ద్దేవి పైకమ్ము దప్పించు
పైకమ్ము దప్పునే చేకొనంగ
నెంత నీకై దండ నిచ్చెదవటె మేలు
కైదండ యిత్తురే కర మెడలక
భావింప రుచియేమొ బంధుజీవం బేది
యీబంధుజీవనం బెందుఁ గలుగు
తే. ననుచు వీథుల సరసనర్మానుకూల
వచనరచనల మెలఁగుచు వఱలువిటుల
కనుగుణంబుగఁ బలుకుచు ననుదినంబు
వెలయుదురు వీటఁ బుష్పలావికలు ప్రీతి. 41

వ. మఱియు నప్పట్టణంబు మణిఘటితకాంచనఘనావరణంబులును, ఘనావరణనివారణపటుపటాంచలానిలకేతనాంచిత సౌధరాజంబులును, సౌధోపరినిబద్ధముక్తామయశిరోగృహంబులును, గృహరాజతమణికవాటంబులును, గవాటవిరచిత మరకత మణిశోభావిరాజమానతోరణప్రకాశితద్వారంబులును, ద్వారోభయపార్శ్వరమ్యరత్నవేదికలును, వేదికాంతరరచితవిద్రుమంబులును, విద్రుమవైదూర్య స్తంభసముదయంబులును, స్తంభసంభృతశాతకుంభకుంభవిలసితమంటపంబులును, మంటపాభ్యంతరసంచరత్సుందరీజనంబులును, జనసందోహసంపూరితవీథికారాజంబులును, రాజకుమారారూఢసంచరద్గంధసింధురసైంధవరథనికరంబులును, గరవి

న్యస్త వీణావాదన ప్రవీణగాయకులును, గాయకయుక్త
మృదంగతాళాది లాస్యసంరంభవిజృంభమాణరంభాసమాన
వారకాంతలును, గాంతనిరంతరసురభి కుసుమఫలభరిత
పాదపోద్యానంబులును, సుద్యానాన్తరకనత్కమలకల్హార
మరందపానతుందిలమిళింద బృందఝంకారప్రమోద మేదు
రసారసహంసచక్రాదిజలవిహంగసంకలితసరసులును, సరసమ
నోహరపరిమళమిళితశీతలపవమానంబులును గలిగి, యమ
రావతీవిధంబున విబుధగణవిభ్రాజమానంబై, తేజోవతీనగ
రంబుచందంబున లోహితాశ్వవిలసితంబై, సంయమనీనగ
రంబుపోలుపున సమవర్తిరాజితంబై, నైరృతినిలయంబుకై
వడిఁ బుణ్యజనోద్దీపితంబై, వరుణమందిరంబురీతి ఘనపుష్ప
మాలికాభిశోభితంబై, పవనునిగేహంబుభాతి నానాసుగంధ
బంధురంబై, యలకాపురంబుబాగున ధనదమహితంబై,
కైలాసంబులాగున రాజశేఖరరమ్యంబై, కమలగర్భు సద
నంబుపోలిక మహితభాషాసమన్వితంబై, హరినివాసంబు
చాడ్పున నిత్యముక్తానుగమ్యంబై, భోగవతీపుటభేదనంబు
తీరున మహాభోగిభాసురంబై, వాహినీపతిచందంబున శరణా
గతభూభృజ్జాతంబై, సాకేతరాజధానివడువున రామలక్ష్మ
ణోపశోభితంబై, ద్వారకయందంబునఁ గృష్ణబలభద్రప్రకా
శితంబై, హస్తిపురివైఖరి గాంగేయాదిభూషితంబై, యింద్ర
ప్రస్థపురంబు మాడ్కి యనుగతధర్మజాతంబై, వారణాసి
చూడ్కిఁ బ్రచండకాలభైరవశూలహస్తరక్షితంబై సిరుల
నిరవొందుచుండు. 42

క. ఆజగతి కధీశ్వరుఁడై
రాజిలు మదనాభిరామరాజేంద్రుఁడు జ
న్యాజితబాహాపవిధా
రాజిత సమదోన్నతారిరాడ్గాత్రుం డై. 43

సీ. రమణ లక్ష్మీమందిరమ్ము మేలమ్ముగాఁ
గని సదాళి గుణమ్ముగా గ్రహించి
మధురధర్మముఁ బూని మాధవు లోఁగొని
యలఘుద్విజావళి నాదరించి
దాక్షిణ్యశాలి నొద్దనె నిల్పికొని కళా
నిధిసర్వమున రుచుల్ నింపఁజేసి
శోభితం బగుమహాసుకృతిభావముఁ గాంచి
వరసత్యరతి మనోహరత మించి
తే. కలనభయదోగ్రమూర్తిసంకల్ప మడఁచి
ఘనసుదృక్పాళికామానకర్త యగుచు
నతనువిఖ్యాతిచే మదనాభిరాముఁ
డలరు నిజనామగరిమ యథార్థముగను. 44

సీ. విసములోఁబలఁ జిక్కి వెళ్లఁగానిస్వయంభు
లాలితవాణీవిలాసుఁ జేసె
నొంటికాఁడై దాన మొరుని వేఁడినచిరం
తనమూని మేటిభూధవునిఁ జేసె
నచలాధివాసుని నాదిభిక్షుని సర్వ
మంగళానుభవసంప్రాప్తుఁ జేసె
బహుళార్తిభేదవిభ్రాంతిఁ గుందుకళంకిఁ
దనవోడఁగూడ సత్పతినిఁ జేసె

తే. నెన్న నీగుణ మీధర్మ మెందుఁ గలదె
తగ నయుక్తుల సంయుక్తులుగ నొనర్చు
నితని మదనాభిరామాఖ్య మిడిననలువ
కౌశలంబు గణింప శక్యంబె చూడ. 45

తే. రమ్యగుణశాలి యాభూపురందరుండు
దారగాఁ గొని లీల మందారమాల
ననుదినముఁ గూడి క్రీడల నతిశయిల్లు
చవనిఁ బాలించె బుధనికాయంబు వొగడ. 46

క. ఆయనఘున కుదయించె మ
హాయతగుణజాల బాల యంచితలీలం
దోయజసాయకునాఱవ
సాయక మని భూజనాళి సన్నుతిసేయన్. 47

సీ. సకలంకసంగవాంఛాసక్తి దగ దంచుఁ
గమలారిఁ దొరఁగినకళ యనంగ
మే నెఱుంగనివానిమిత్రత్వ మస దని
మకరాంకు వీడ్కొన్నమాయ యనఁగ
నిరవలంబావాసనిరతి కాని దటంచు
సురపథం బెడలినచుక్క యనఁగ
మలినాంతరంగసంబంధ మాఱడి యంచు
మేఘంబు వీడినమెఱుఁ గనంగఁ
తే. జాయలను జెల్వ మైనలేఁబ్రాయమునను
జనుల కల్లారుముద్దుగా ననువుపడుచు
నాటపాటలు సలుపుచు నవని బాల
యామినీపూర్ణతిలకాసమాఖ్య నలరె. 48

వ. ఆకుమారీరత్నంబు దినదినప్రవర్ధమాన యై యున్నెడ. 49

క. [1]మృగమదమున రుచిపుట్టిన
పగిదిని జెఱకునను బండు పండినరీతిం
దగసురభి పసిఁడినొదవిన
పగటున యౌవనము దనరె బాలామణికిన్. 50

సీ. మహితయౌవనరూప మధుమధురాలాప
బింబోష్ఠి శ్రీవర్ణ బింబకర్ణ
కంజాతదళనేత్ర కాంచననిభగాత్ర
చతురచంపకనాస చారుహాస
పటుసైకతశ్రోణి పల్లవాంచితపాణి
ప్రౌఢసౌభాగ్య సంపన్నయోగ్య
కరికుంభకుచపాళి ఘననీలరోమాళి
కుముదాప్తవదన సత్కుందరదన

తే. యలరుమరువంపుమొలక కాయజునిచిలుక
కలితకర్పూరతిలక సుగంధఫలక
యామినీపూర్ణతిలక నీలాంచదలక
రాజసముగుల్కు శృంగారరసముఁ జిల్కు. 51

సీ. నలినాక్షికొప్పు కృష్ణత్వంబుఁ బ్రాపించు
నెమ్మోము విధురీతి నివ్వటిల్లు

---

1 క. కుందనములందుఁ బరిమళ
మందినక్రియ మృగమదంబు నం దమర రుచుల్
నొందినగతిఁ గుసుమంబున
నందపుఁదావివలెఁ దరుణియౌవన మలరెన్.

నబ్జాస్యకన్ను లబ్జాలోకత వహించు
నధరంబు మాధవఖ్యాతి నమరు
నలివేణిచనుదోయి యచ్యుతత్వము గాంచుఁ
జేయి పద్మాహితస్థితి భజించు
నగకుచనూఁగా రనంతభూతిఁ జెలంగు
లేఁగౌను శ్రీహరి లీలఁ దాల్చు
తే. నాభికమలాకరత్వం బనంగ నెసఁగుఁ
దనువు హేమాంశుకస్ఫూర్తిఁ దనరు నిట్లు
విష్ణుభావంబు చెలియందు వెలయుచుండ
క్షితిజనంబులు మెచ్చి సంస్తుతులు సేయ. 52

సీ. ఎంతటివానినే నీనాతిపదనాబ్జ
మమరఁగా లోఁగొనునద్ది మేమొ?
యేధీరు నెదనైన నీలేమచూపులు
నాటుమనోజబాణంబు లేమొ?
యెవ్వానిహృదయాళి కీతన్విచన్నులు
సరి నిగ్గుకుసుమగుచ్ఛంబు లేమొ?
యేమహాత్ముని నైన నీతలోదరిమాట
యనువంద నిలుపురాజాజ్ఞ యేమొ?
తే. ఏఘనునినైన వేఁడించునీశుభాంగి
తనువు బంగారమేమొ? యేధన్యునైన
మరులుఁ జెందించు నిది మరుమాయ యేమొ?
యనుచుఁ జూచినజనములు వినుతిసేయు. 53

వ. ఇట్లు తల్లిదండ్రుల కల్గారుముద్దుగా ముద్దియ యేప్రొద్దుఁ
బ్రొద్దులుపుచ్చునవసరంబున. 54

విద్యాభ్యాసము.

తే. అక్షరాభ్యాస మొనరింప ననువుపడుచు
స్వరయుతంబుగ వీణాదివాదనములఁ
జెలఁగుగీతప్రబంధవిశేషకలన
గాననై ఫణి నేర్చె సంస్కారయుక్తి. 55

సీ. రమణీయతర మైనరాయంచ మృదుచర
ణాబ్జసంగతిని నాట్యములు సలుపఁ
జెలువమై ముద్దులు గులుకుపల్కులతోడఁ
బెంపుడురాచిల్క పేరు కొనఁగ
రామాయణాదిసద్గ్రంథముల్ వెలయఁగాఁ
బజ్జఁ బుస్తకరాజి పరిఢవిల్లఁ
దాళకాలక్రియోద్గారితంత్రీస్వర
భేదంబులను బాణి వీణ మెఱయఁ

తే. జెలఁగు చిఱునవ్వు వెన్నెలల్ చిలుకుచుండఁ
గలికి తెలిడాలుచూపులుఁ గలయఁ బర్వఁ
బాండిమము దోఁచి భారతిభాతి నాతి
పసిఁడిగద్దియపైఁ బాట పాడుచుండె. 56

క. ఆపాట నవసుధాలహ
రీ పటలమనోజ్ఞమాధురీలలితంబై
కోపై వీనులకాపై
యాపైకరవంబుమాడ్కి నాపైఁ దోఁచెన్. 57

వ. అట్టిసమయంబున. 58

క. మదనాభిరామభూపతి
రొదవినసంతోషమున మహోల్లాసముతోఁ
బొదలుచు గానముసేయఁగ
మదవతి నిజపుత్త్రిఁ జూచి మదిఁ జింతించెన్. 59

తే. ఈకులపవిత్ర సురుచిరహేమగాత్ర
చంద్రకళ గద సంగీతజలధి కిపుడు
దీనికిని సర్వవిద్యలుఁ దేటపడఁగఁ
జేర్చి సాహిత్య మొదవఁ జెప్పింతు ననుచు. 60

వ. నిశ్చయించి. 61

తే. కొలువుఁగూటంబునకు వచ్చి కువలయేశుఁ
డమరసింహాసనాసీనుఁ డై ప్రధానుఁ
డగువసంతాఖ్యు రావించి యధికసంభ్ర
మమున మన్నించి పలికె సమ్మతి దలిర్ప. 62

క. ఓమంత్రిశిఖామణి యిదె
నాముద్దులకూర్మితనయ నయ మలరంగాఁ
గోమలగతి లయపద్ధతు
లేమాఱక సరసగాన మింపుగ నేర్చెన్. 63

తే. గానవిద్యకుఁ దగినట్లు కన్య కిపుడు
కావ్యనాటకలసదలంకారభావ
సరససాహిత్య మేర్పడుసరణిఁ గఱపి
ప్రౌఢఁ గావింప వలయు నిరూఢమతిని. 64

వ. అను చున్నసమయంబున సభాసదులు తమలో ని ట్లనిరి. 65

తే. కలికిపాలిండ్లు మేలిబంగారుగిండ్లు
చానవాల్చూపు లాసుమచాపుతూపు

లబలవదనంబు సదనంబు నబ్జరమకు
కాంతముంగురు లమ్మధుకరులసరులు. [యుఁ

ఉ. మో మఖిలంబుఁ గన్నుఁగవ ముచ్చటమీఱఁగ వక్షమంత
గామిడిచన్నుదోయి కసుగొను సమస్తముమిన్న చూడఁగా
హేమము తత్తనూవిభవ మీరుచిరాంగికి విద్యచెప్పఁగా
నీమహినెవ్వఁడో పుస్మరియించినమాత్ర నెభ్రాంతి పుట్టఁగన్.

వ. అనిన విని వసంతుండు భూకాంతున కిట్లనియె. 68

క. ఓరాజ సకలశాస్త్రవి
శారదు లీపురమునందుఁ జాలం గల ర
వ్వారి నిటకు రావించి వి
చారింపఁగ వలయు విద్యఁ జదివింపంగన్. 69

చ. అన విని సర్వశాస్త్రములయందు ప్రశస్తకులైనయార్యులన్
ఘనమతిఁ బిల్వఁ బంచి నయగౌరవముల్ పచరించి వారల
న్ననుఁగొని పల్కె భూవిభుఁ డనంతగుణోన్నతులారమీర లుం
డిన ఫలమేమి యొక్కటిఘటింపుఁడు మాకన వారలత్తఱిన్.

సీ. తర్కశాస్త్రములందుఁ దత్కల్పనలయందు
భాషింపఁగను మహాభాష్యమందు
శబ్దశాస్త్రములందు సకలతత్త్వములందు
శ్రుత్యంతములయందు శ్రుతులయందుఁ
దత్పదక్రమజటాంతముల నారోహావ
రోహములఁ బురాణరూఢియందు
స్మృతివిషయమ్ములఁ జెలఁగుమంత్రగ్రంథ
ములయం దితరశాస్త్రములను మఱియు

తే. ఘనులమై వాదములఁ బ్రసంగములు చేసి
గెలిచి యున్నట్టిమముఁ బ్రసంగించి యెవఁడు
గెలుచు మావంటివార లేకలనఁ గలరు
రాజ్యరఘుపతి మదనాభిరామనృపతి. 71

చ. అన విని వారి కిట్లనియె నాత్మ ముదంబున భూమిపాలుఁడో
ఘనమతులార మీర లిటఁ గౌశల మేర్పడఁ గావ్యనాటకా
భినయకవిత్వచాతురిమ పెంపు ఫలంబుఁ గనంగఁ జేయుఁ డీ
మనసిజరాజపుత్త్రికిని మద్వరపుత్త్రికి మంజుగాత్త్రికన్. 72

వ. అనిన విని యార్యవర్యు లాభూవరున కిట్లనిరి. 73

క. మేము రసజ్ఞుల మధిపా
కా మయ్య రసజ్ఞు లనఁగఁ గవివరులే కా
దా మాకుఁ గవిత్వము లే
దీమహి ఛాందసులఁ బొందునే యది తలఁపన్. 74

వ. అది యెట్టం టేని. 75

సీ. శబ్దాపశబ్దవిచారి యైనట్టివా
    కరణజ్ఞు జనకునిఁ గాఁ దలంచు
యుక్తివాదనములచే నొప్పారుతార్కికు
    భ్రాతఁగా బుద్ధి నేర్పడఁ దలంచు
నెఱి నిరంతరవృత్తి నెఱపుమీమాంసకుఁ
    గదియంగ షండుని గాఁ దలంచు
నొదిఁగి వైదికనిష్ఠ నుండునధ్యాపకుఁ
    గనలి దూరస్థునిఁ గాఁ దలంచు
తే. వివిధముగ నిట్టు లధిప కవిత్వకన్య
కావ్యనాటకలసదలంకారభావ

నవరసాభిజ్ఞు మఱి నిజనాయకునిఁ గఁ
దలఁచి వరియించుఁ దనుఁ దానె వలపు పెంచి. 76.

వ. అని పలికినవిబుధేంద్రులకు రాజమహేంద్రుం డిట్లనియె.

క. వరనాటకకావ్యజ్ఞుఁడు
సరసుఁ డలంకారవేది ఛందోనిపుణుం
డురుసాహిత్యకళానిధి
యరయఁగ నెవ్వఁడు వచింపుఁ డతనిం దెలియన్. 78.

తే. అనిన మల్హణబిల్హణు లనఁగఁ గవులు
సరసు లిరువు రలంకారసహితు లందు
బిల్హణుం డనువాఁడు గంభీరుఁ డధిక
తముఁడు కవితాజనంగ స్తోత్రములు వడసె. 79.

పండితులు బిల్హణకవిని వర్ణించుట.

శా. ఆవాచాలత యాకవిత్వసరసం బాప్రౌఢి యారూఢి యా
భావం బాపదశబ్దగౌరవము నాసాంద్రోక్య మాశాస్త్రబో
ధావిర్భావక మాసుధారసపదోద్వ్యాహార మాప్రజ్ఞ యిం
దేవిద్వద్వ్యులదిక్కై నఁ గలదే యెంతేని చింతించినన్. 80

సీ. ధరణి వస్త్రములలో ధవళాంబరము మేలు
ఋతువులలో సుమాన్వితము మేలు
సుమములలో శరచ్ఛోభిమల్లిక మేలు
విలుకాండ్రలో రతివిభుఁడు మేలు
ఘనసౌరభములలోఁ గస్తూరియును మేలు
కలయస్త్రములఁ గార్ముకంబు మేలు
తనరువాక్కులలోనఁ దర్కవాక్యము మేలు
సారసముఖులలో శ్యామ మేలు

తే. ప్రాయములలోన మహితయౌవనము మేలు
పరఁగుపదవులలో విష్ణుపదవి మేలు
మహితగీతులలోఁ బంచమలయ మేలు
కవులలో నెల్ల బిల్హణకవియ మేలు. 81

చ. మృగములలోనసింహ మవనీంద్రులలో రఘురామమూర్తిప
న్నగములలోన శేషుఁడు వనమ్ములలోపల నందనమ్ము దే
వగణములోన శంకరుఁడు వార్ధులలోనఁ బయోబ్ధి యెట్టులో
మిగులఁగవీంద్రసంతతిని మేటియబిల్హణుఁ డట్లుచూడఁగన్,

వ. అనినవిని వారల బహూకరించి యథాస్థానంబుల కనిచి
మంత్రివరునితో ని ట్లనియె. 83

రాజు బిల్హణకవినిఁ బిలిపించుట.

ఉ. ఆకవిరాజరాజపతి నాదర మొప్పఁగఁ బిల్వఁ బంపుమా
యాకవితాచమత్కృతివిశేషముఁ బ్రాతము మత్కుమారిక
శ్లోకము గాఁ గవిత్వమునుఁ జెప్ప నిజేయుదమంచుఁ బల్కఁగా
నాకడ మంత్రిసజ్జనుల నంచిరి నాయను బోయి యచ్చటన్.

సీ. ఒకచెంత వేదాంత మూహించి ప్రకటించు
నొకయోర మఱిసాగ మొగి వచించు
నొకచోట వరనాటకకలాపము రచించు
నొకచక్కి ఘనపక్కికోక్తిఁ దెలుపు
నొకయోర శృంగారయుతకావ్యములఁ జూపు
నొకసీమ నురుసామ మూని పలుకు
నొకదండ స్వరమండలకలగానముఁ జేర్చు
నొకక్రేవ బహుభావయుక్తి నెఱపు

తే. నొక్కతలనున మీమాంస యొక్కదారి
వ్యాకరణపాటి యొకదెస నలఘులక్ష
ణాద్యలంకారములఁ గోర్కు లమర నొసఁగు
నట్టిబిల్హణుఁ గాంచిరి హర్ష మొదవ. 85

వ. కాంచి నండప్రణామంబు లాచరించి దీవనలు గైకొని సము
చితాసనంబులం గూర్చుండి కవిశేఖరు నుద్దేశించి. 86

శా. దేవా బిల్హణపండితేంద్ర విను మధ్యప్రాతకల్పద్రుమో
ద్భావుం డామదనాభిరామనృపుఁ డత్యంతాసురక్తిం బ్రతీ
హారాంఘ్రిమఁదోడితెమ్మనుచు నాజ్ఞాపించె విచ్చేయుఁడీ
యీవేళంబనియించుఁబల్కుఁబలికె న్హాలాగతిం వారితోన్.

ఉ. ఏమిప్రయోజనంబు మము నేమిటికిం బిలువంగఁ బంచె నా
భూమివిభుం డుదాత్తమతి భూరిగుణోన్నతులార తెల్పుఁడీ
మీ మట కేఁగుదెంచెదము మీ రన నేమిప్రయోజనంబొ
మా, కేమియెఱుంగవచ్చు మహనీయులు పూజ్యులు గారె
[పండితుల్.

బిల్హణుండు రాజసభకు వెడలి వచ్చుట.

వ. అని పల్కినఁ బ్రమోదాయమానాంతరంగుం డై కవిపుంగ
వుం డమితశిష్యసంఘుంబు గొలువ రాజమార్గంబున వచ్చు
నెడ. 89

ఉ. ఆముఖసత్కళావిభవ మాకనుబొమ్మలయంద మావయో
ధామవిలాస మానయనతామరసాతివిశాలపత్రరే
ఖామహిత శ్రుతిద్వయవికస్వరకుండలదీప్తగండపా
లీమధురస్మితప్రభలు లేమలు సూచి రుదంచితోన్నతిన్. 90

తే. చూచి తలయూఁచి తత్తనూరోచిరాచి
తీవమహిమ కాత్మ మెచ్చి యెంతే ప్రసూన
బాణబాణవిభిన్నసంభ్రాంతచిత్త
లగుచు నేకాంతములఁ గాంత లతిశయమున. 91

ఉ. ఎవ్వఁడు వీఁడు చక్కఁదనమేమన నెన్నఁడుఁజూడ మెవ్వఁ
డో, పువ్విలుకాఁడొ యాఘనదుపుత్త్రుఁడొ చంద్రుఁడొ
యాజయంతుఁడో, యివ్వనితాశిరోమణులహృద్వనముల్
చిగిరింపఁ జేయఁగా, జవ్వని యేఁగుదెంచినవసంతుఁడొ
చూడఁగ నాకు నాపుడున్. 92

మ: అతివా పువ్విలుకాఁడటం చనియెదీ వబ్జాశుగం బెద్దియం
చితవా నిక్షుశరాస మెద్దిమఱియుం జింతించు నవ్వారిల
క్షితతత్తచ్ఛుభలాంఛనంబు లుపలక్షీభూతముల్ గావె నా
మతినూహింపఁగవచ్చెనోహరితగ న్మానుష్యరూపంబునన్.

సీ. రాకాకళాశోభిరాజబింబ మటంచు
వినుతిసేయఁగఁ బోలు వీనిమోము
ప్రత్యూషవికసితాబ్జాతపత్త్రము లంచు
వీక్షింపఁ దగు వీనివీక్షణములు
శ్రీకుమారుని హేమసింహాసనం బంచు
వెస నెన్నఁగా నగు వీనియురము
ప్రోన్నమితస్ఫుటోద్యక్తాహిపతి యంచుఁ
బలుకవచ్చును వీనిబాహుయుగము

తే. తుంటవిల్కాఁడు ముక్కంటికంటిమంట
నంటునను మున్ను చెడి తమ్మికంటికృపను

మగుడఁ బుడమికి దిగియెనో! తగ నతండు
సకియ గాకున్నఁ గలదె యీచక్కఁదనము! 94

సీ. ఈపురుషోత్తమునెద వసించినపద్మ
కరసౌభాగ్య మే మందుఁ గమలనయన!
యీచతురస్సూక్తి నెలమిఁ గాంచినశుభ
వాక్ప్రౌఢిమఁ జెప్ప వశమె తరుణి!
యీమేటిసర్వజ్ఞు నెనసి యుండినసతి
భూతి యింతింతనఁ జెప్పఁగ నబల!
యీధామనిధిఁ గూడి యింపొందుసుచ్ఛాయ
పదపడి యెంతని చూతుఁ బద్మగంధి!

తే. వినవె యీవనితానవమనసిజాతుఁ
గూడి క్రీడించుతరుణులకోర్కు లెల్ల
సఫల మగు వీనిసంగతి సలుపనట్టి
వెలఁదిజన్మంబు ధారుణి వృథయ కాదె. 95

వ. అని యిట్లు వర్ణింపుచుండ బిల్హణుండు నిజాననసుధాకరప్ర
భాజాలమ్ములఁ దత్రత్యజనవిలోకనసందోహమ్ములుచకోరికా
బృందమ్ములు గాఁగ మత్తేభంబుడాఁప్పన మండపగమనంబున
వచ్చి విద్వజ్జనమంత్రిపురోహితామాత్యభృత్యవర్గంబుతోఁ
దగు రాజేంద్రునివలనఁ బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గైకొని
సముచితాసనంబున నధివసించి యాశీర్వాదపూర్వకంబుగా
వేదవేదాంతాదిశాస్త్రంబు లుపన్యసించి ఫలసహితంబుగా
మంత్రాక్షత లొసంగి మఱియును. 96

క. కవితాప్రసంగ మెంతయు
నవిరళగతిఁ గొంతసేసి యచ్చట విద్వ

త్కావ్యములచేత మెచ్చులు
నవనీపతి హర్ష మొందనం తేక వేడ్కన్. 97

క. గురుకవిభాషితయుత మై
సురరాజసభాస్థలంబుచూడ్కిని దద్భూ
వరునిసభాస్థలి విబుధా
కరమై వరమై ప్రమోదకరమై దనరెన్. 98

వ. అప్పుడు. 99

తే. రాజరాజైనమదనాభిరాముఁ డలరి
తనదుకంఠస్థహారంబులీఁ దగ నొసంగి
మఱియు మెఱయుచు నంబరమహితభూష
ణావళుల నొసంగి విడిదికి నని పెఁ గవిని. 100

వ. అప్పుడు మితజనపరివృతుం డై భూవరుండు మంత్రివరుతో ని
ట్లనియె. 101

చ. నగుఁడు తనూవిలాసమున నంజులవాక్యవిశేషయుక్తి చా
తురినిగురుండు సత్కళలఁ దోయజవైరి తలంప వీనిఁ దా
న రసవశేషుణాల్ గనిన మారశరాహతిఁ గ్రాఁగుచుండు రి
వరకవియొద్ద మత్సుతకు వాంఛితవిద్య లభించు టెట్లొకో!

తే. వినుము జగతికి వరకల్పవృక్ష మితఁడు
వీనిలావణ్య మనియెడువిరులగుత్తి
దనరుతారుణ్యవతులచిత్తంబు లనెడు
మధుపముల రేఁచి తిరుగుచు సమ్మతి దలిర్ప. 103

సీ. వీనిమనోహరానూనభావముఁ గాంచి
మే నెఱుంగకపోవు సూనశరుఁడు

పీనిభాసురకళావిర్భూతిఁ గనుఁగొని
మి న్నందు నెపుడు తమీవిభుండు
వీనిసౌందర్యలీలావిభవంబుఁ బరికించి
తెప్ప వేయక చూచు వృషునిసుతుఁడు
వీనిసౌభాగ్యశోభితవృత్తిఁ గని యుత్త
రాశఁ జెలంగు విత్తేశసూనుఁ
తే. ఇప్పుర వీనికిఁ దీటైనయతఁడు గలఁడె
వసుధఁ బరికింప సౌందర్యవనిత లైనఁ
బొందరి మూర్ఛనుగతిఁ జెందుదురు మనుష్య
కాంత లన నెంత యీతనిఁ గాంచినంత. 104
వ. అని. 105
క. ఈవిధమునఁ బల్కినపతి
గాంచిబుద్ధీంద్రుఁడు సుమంత్రి యనియెన్ నృపవ
ర్య విద్యాభ్యాసము చెలి
కేవిధమునఁ బట్టువడుఁ గవీంద్రుఁడు లేమిన్. 106
క. ఖ్యాతుఁడు వినాగా నెవఁ డీ
క్షితితలమునఁ గవివరుండు నెప్పుడా యనినన్
మతిమంతుఁడ వీవిధమున
కతి చతురోపాయ మొకటి యాత్మఁ దలఁపుమా. 107
వ. అని నృపాలుండు పల్కిన మంత్రి యి ట్లనియె. 108
క. దేవరవారికిఁ దెలియని
దీవిశ్వమునందు గలదె యిప్పుడు నైనన్
నే వచియించెద వినుమీ
దేవ భవత్కరుణ నాకుఁ దెలిసినయంతన్. 109

మ. ఒకచిత్రప్రతిమయుక్తి నీరలకుఁ గల్గో రాజచూడామణీ
సకలంకాత్మకవత్కుమారియును జాత్యంధుఁ డాలోకింపఁదా
సుకవీంద్రుండును సుప్తగాత్రి నెపుడుం జూడఁ డామదిం గోరఁడిం
దుకు నేమో వచియించు మాయెఱిఁగియుందుఁ డమ్మున్న సత్కా-
వ. అని యా లేఖయు నిట్లనియె. [ర్యమున్.
మ. కవిరాజప్రతి పుట్టుగ్రుడ్డియని యాకంజాక్షికిం జెప్ప యా
కవికిన్ మీసుత సుప్తగాత్రి యని వేడ్కం జెప్పియవ్వారికిన్
భువి నన్యోన్యవిలోకనక్రియలు నేర్పుల్ మీఱఁగాకుండున
ట్లు విచారించెద నొక్కయుక్తి వినుఁడిట్లున్ రాజదేవర్షభా.
క. ఇరువురనడుమను నొకతెర
దిరముగఁ గట్టించి చదువు దృఢతరమతిఁ జూ
ప్పరయఁగ మనకన్యక నే
మఱకయుఁ జదివింత మయ్య మనుజాధిశా. 113
వ. అనిన విని సంతోషితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు. 114
క. ఓమంత్రి యెంతవాఁడవు !
నీమహిమ నుతింపఁ దరమె! నిర్మలగుణ నీ
వే మంత్రి వేము చెప్పితి
వామాటలయట్ల చేత యది మేలుగదా. 115
వ. అని యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి. 116
చ. జలరుహపాణి వారిధరచారుమనోహరవేణిఁ గాంచనో
జ్జ్వలరుచిగాత్రి నీలజలజాతవిశాలయతనేత్రి నంతిక
స్థలమునయున్నదాని సుమసాయకుమానినిఁ బోలునాత్మజన్
నెలకొని కాంచి ముద్దుఁగొని నెమ్మిఁ దలిర్పఁగఁ దండ్రి యిట్లనున్.

రాజు తనకుమార్తెకు బిల్హణుం డంధుం డని చెప్పుట.

క. నాగర్భజలధిరత్నము
నీగో మీాతించువాఁడ నీ కెప్పుడు నే
రాగంబున సాహిత్యము
బాగుగఁ జెప్పెడు ననుచుఁ బల్కెను సుమీా. 118

క. సంగీతవారిధికి సా
రంగధ్వజరేఖ వగుచు రాజతకవితా
సంగతి లేక చెలంగుట
భంగంబుగదా తలంప భావములోనన్. 119

క. సంగీతవిద్య కెలమిన్
సంగడి సాహిత్యవిద్య సరిగా నెంచున్
సంగీతవతి కలిగిన యా
రంగు వహింపంగ వలెను లావణ్యనిధీ. 120

క. ఘనపట్టణమున విద్యా
ఘనయజ్ఞుఁడు గలఁ డొకండు బిల్హణసంజ్ఞుం
డనుకవి జాత్యంధుం డా
తని చెంగటఁ జదువవలయుఁ దత్పరమతివై. 121

వ. అనిన విని. 122

ఆ. అయ్య నేను జూడ నాకవియొద్దను
జదువు లెల్ల నెటులు చదువుకొందు
నంధకాననంబు నాలోకనము సేయ
నని వ్రతంబు నాకు జనక గలదు. 123

క. అంధకునిఁ బాండురోగిని
బాంధవదూషకుని షండుఁ బాపాత్ముని దు

ర్గంధయుతుఁ గుష్టువాని వ
సుంధర వర్ణింపరాదు శుభగుణచరితా. 124

వ. అనినం గుమారికారత్నంబునకు జనకుం డిట్లనియె. 125

క. పట్టీ యీలా గందురె!
యెట్టైనను విద్య నేర్పు టెంతో బాగా
గట్టిగ మీయిరువురకును
గట్టించెదఁ గాండపటముఁ గనరాకుండన్. 126

వ. అని యొడంబఱిచి మఱునాఁడు సమయోచిత కృత్యంబులు దీర్చి సకలమణిభూషణాంబరభూషితుండై కక్ష్యాంతరంబులు గడచి యెడనెడఁ బుడమిఱేజేలదీవనలుఁ గైకొనుచు బహువిధనివసిత దేశాధీశులమనవులు సముచితజనులవలన వినుచుఁ గొందఱుసుందరులు ముందర బారులై కైవారంబులు సేయఁ గొందఱు కంజాతపాణులు మంజులగతి వింజామరలు వీవఁ గొందఱుకీరవాణులుచేరి పరాకులు గావింప నొక్క కర్పూరగంధి కపురంపుబాగా లొప్ప మిగుల నందియ్య నందియలు మ్రోయ నొక్కమందయాన యందంబుగా చందనాదు లొసంగ సంగతి నూడిగంపుఁజెలు లిట్లు సముచితప్రకారంబునఁ గొలిచి రా నందగమనంబున వచ్చి వచ్చి రాజిత కమలాకరంబుచందంబున నందం బగుచు రాజ్యలక్ష్మీలక్షితం బైన యాస్థానమంటపంబుఁ జొచ్చి సముచితకాంచనాంబుజమధ్యంబున నధివసించు రాజహంసంబు పొంపునఁ గాంచనసింహాసనంబున రాజహంసుండువిబుధగణపరివృతుండై మహేంద్రుం

డగుచు సదానవనక్షత్రసమన్వితుండై కువలయాధీశుం డగు
చు మహాభోగిపరివేష్టితుం డై భూభృద్వతంసుం డగుచు రా
జరాజకుమారసేవితుం డై రాజశేఖరుం డగుచుసముచితభా
షాసమన్వితుం డై చతురాననుం డగుచు సుమనఃప్రసన్నుం
డై పురుషోత్తముం డగుచు నభంగు లైనవాహినీశులును
నపుణ్యజనబాధకు లైనసుమనోవల్లభులును నప్రమత్తు లైన
శ్రీకరులును నచంచలు లైనమహాబలులును నవనశాలు
లైన ప్రచేతసులును ననంతకు లైనానువర్తులును ననుగ్రహ
సహితు లైనధనాధిపతులును గొలువఁ గొలువుండి మంత్రి
వరునితో ని ట్లనియె. 127

తే. ఓవసంతకరూప మహావసంతు
డగుకళానిధిఁ బిలిపింపు మాకళాగ్ర
వాసిముఖ్యు కొప్పఁ బలికితి వాసి మీఱ
ననఁగఁ బిలిపించె గవివరు నాతఁ డపుడు. 128

క. వచ్చినకవివరుఁ గనుఁగొని
విచ్చేయు మటంచు నుచితవిధుల నరేంద్రుం
డచ్చుపడఁ జలిపి కొన్నియు
ముచ్చటలుం గడపి కుతుకమున ని ట్లనియెన్. 129

ఉ. ఓకవిరాజచంద్ర విను మొక్కటిసెప్పెద మత్కుమారిక
స్తోకకళావిశేషములు చొప్పడఁ జెప్పుచు లక్ష్యలక్షణ
శ్లోకకవిత్వరూఢి కవిలోకము సన్నుతిసేయఁ దెల్పుమా, మా
కు గురూత్తరుండ వయి మత్కృతసత్కృతిఁగాంచి వేడుకన్.

రాజు బిల్హణునితోఁ దనకుమార్త కుష్ఠరోగియని చెప్పుట.

తే. అయిన నొక్కటి గలదు మహాత్మ జాత
కుష్ఠరోగంబునను గొంత కొదవ యయ్యె
వినయమందు మనీషావివేకమందు
గానమందుఁ బ్రవీణ విజ్ఞానహృదయ. 131

వ. అనిన గవిశేఖరుం డిట్లనియె. 132

క. ఓహో బాగాయెఁగదా
యూహింపఁగ నెట్లు సెప్ప నోపుదు విద్యా
వ్యూహంబు కుష్ఠగాత్రిని
నాహా వీక్షింప రాదు హరివంశసుధీ. 133

వ. అది యెట్లంటేని. 134

క. వ్రత మొకటికలదు మాకిల
శ్రుతిహీనునిఁ గుష్ఠరోగిఁ జూడ నటంచున్
మతి సంశయింప నేటికి
ద్రుతముగ సుముఁ బంపు మయ్య యూర్వీశవరా. 135

వ. అనిన విని రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 136

క. దానికి నొక్కటి చెప్పెదఁ
గానియొకఁ నడుమఁ బటముఁ గట్టించెద స
న్మానముఁ గైకొని విద్యా
దానము సేయంగవలయు దాక్షిణ్యనిధీ. 137

ఉ. అందుకు బిల్హణుండును వినయంబు నయంబు ఘనంబు నొంద రా
జేంద్రునిఁ జూచి పల్కె వసుధేశ్వర మీమన సట్లయుండఁగా
నిందుల కేమియందు భవదీయ మనోగతి మీఱరాదు మే
లొందఁగఁ దోఁచినట్లు సతి కొప్పుగఁ జెప్పెద విద్య నేర్పునన్.

వ. అనినవిని ప్రగ్గంధకుసుమతాంబూలాదిప్రదానంబులసంతుష్టుం
గావించి పుచ్చి దరహసితవదనుండై యిష్టసఖునితో. 139

తే. నీయుపాయము బాగాయె నీతివేది
యనుచు భూషించి తత్క్షణంబున నిమిత్త
కోవిదులఁ బిల్వఁ బంచి యక్కువలయేశుఁ
డనియె శుభలగ్న మీక్షింపుఁ డనుచుఁ బ్రీతి. 140

వ. ఇట్లు ముహూర్తనిర్ణయంబు సేయించి గృహకారుల రావించి
వివిధవిచిత్రంబుగా విద్యాశాలిక రచియింపం జేసి. 141

విద్యారంభము.

తే. అపుడు బుధజనాగ్రిమసమన్విపాగ్రగణ్యుఁ
డతుల మైనట్టిశుభదినమందు హితుల
బాంధవుల మంత్రిహితులను బండితులను
గవుల రావించి బిల్హణకవినిఁ బిలిచి. 142

క. తనకూర్మితనయ నధిపతి
తనరఁగ రావింప వెంటఁ దవిలి సదాళుల్
గని యామోదమునను రా
సనయంబున వచ్చి పటముచాటున నిలిచెన్. 143

వ. అప్పుడు పురోహితులు పుణ్యాహవాచనంబు లాచరించిన
దదనంతరంబ. 144

తే. మొదలవిఘ్నేశ్వరుని వాణిఁ బూజసేసి
బాలరామాయణమునను బద్య మొకటి
నర్థయుక్తత నారంభ మర్థిఁ గఱపె
ప్రేమఁ జెప్పంగఁ దోఁచఁగ నాబిల్హణుండు. 145

వ. అప్పు డప్పుడమి తేఁడు సమస్తవిద్వజ్జనభూసురాదిబాంధవు
లకు భోజనంబులు గావించి మణిమయ భూషణ వస్త్ర మా
ల్యానులేపన తాంబూలాదికృత్యంబులం బరితృప్తులం జేసి
మఱియును. 146

మ. జననాథాగ్రణిపుత్రికిం గవికి నిష్టం బొప్పఁగా నిత్యభో
జనతాంబూలము లంచితాంబరములుఁ శయ్యాసనస్రక్సులే
పనముల్ తక్కువగాకయుండ నమరింపన్ బిల్హణాఖ్యుండు జ
వ్వనికిం గావ్యము లాదిసేసి కఱపింపన్ సాఁగె నానాఁటికిన్.

క. సరసాలంకారమనో
హరకావ్యము లర్థయుక్తిమెఁ గలు వొప్పం
బరఁగ సుశబ్దవిచారము
వరసాహిత్యంబుఁ దేటపడఁగాఁ జెప్పెన్. 148

తే. జగతిజనములు మెచ్చి యాశ్చర్య మొంద
లలితముగ బిల్హణాఖ్యునివలన సకల
విద్యలు గ్రహించి జలధరవేణి యొప్పె
నంబు మ్రింగినతప్తలోహంబుకరణి. 149

సీ. వివిధభావవిశేషనవరసంబులయందుఁ
బ్రీతి నలంకారభేదములను
ఛందోవిభేదలక్షణముల వరనాట
కప్రక్రియల మహాకావ్యములను
గామప్రదము లగుకామశాస్త్రములందు
జ్యోతిషశాస్త్ర సంగీతశాస్త్ర
ముల నభినయకళాకలితమార్గములందు
గణితతత్త్వసారకాండములను

తే. ప్రౌఢ యై మించి శ్లోకార్థభావ మెఱిఁగి
సంస్కృతాంధ్రైకభాషాదిచతుర యగుచు
హితము మీఱఁ గవిత్వ మూహింపఁ దొడఁగె
యామినీపూర్ణతిలక వాగతిశయమున. 150

చ క్ర బం ధ ము.

శా. ధన్యాసింహభచంద్రకీర్తివరవిద్యాపణ్డితాచార్యక్రమా
గణ్యాగర్వధనంజయాశివదముక్తాకృత్స్నిగంకప్రభా
జన్యారాజితభూరిశాస్త్రపకుభృజ్జాతిప్రభావిక్రమా
మాన్యారాధనధన్యగభోగజయధామానవ్యభాగోత్తమా.

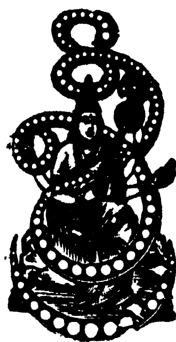
మాలిని. కాంచ భూభవాసితాంశుకాండ భూభవాదిరా
ట్కాండ భూభవాబ్జసుప్రకాంచ కాంచ భూమరు
త్కాండ భూభవాపగోర్మి కాంచ తుండిరాట్సుధా
కాంచ పాండుభావిభాస్వఖండకీర్తిమండలా. 152

గద్యము. ఇది సీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితావిచి
త్రకాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పుంఢిపెద్ది కృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్హణీయోపాఖ్యానం బను మహాప్రబంధంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

బిల్హణీయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానిత వరరఘుకుల
సోమా సోమాంతరంగ సురుచిర ఘవనో
ద్దామ విలాసయశోవర
సీమా మహనీయనామ శీతాగామా. 1

వ. అవధరింపుము తదనంతరంబ. 2

వసంతకాలవర్ణనము.

చ. అలరె వసంతకాలము పురాంతికసీమ వనాంతపుష్పస
మ్మిళితమరందపానభరమేదురమత్తమధువ్రతాంగనా
కలమృదుగానలోల ఫలికాంతరసాలవిశాలపల్లవో
జ్జ్వలపికనాదసంచలితచారువియుక్తజనానుఖేలమై. 3

చ. అల మధుమాసవేళ జలజాయతనేత్రలు క్రీడ సల్పుచోఁ
గొలఁకులపజ్జఁ జేరి నవకోమలకాంచనపుష్పజాలముల్
హాలహాలికర్ గ్రహింపఁగ సదాళులుసీయనిరోసియేఁగెభూ
తలమునఁగాంచనాపహృతిఁచల్పరుగాసుమనగ్రవర్తనుల్

చ. చెలఁగు వసంతభూరమణశేఖరుఁ డోలి మహావనీస్థలిం
గలయఁగ నేలి పైకమొసఁగంవగఁ గైకొని ముద్రఁ బెట్టుచో
వలసుగ హేమశాలి మధుపాయికిఁ జూపక వైరిజాతులన్
నలయహరించుమిత్రువసుమంతుని గానొనరించె నాఢ్యుఁడై.

మ. కమలామోదముసంఘటించి శుకవాక్యం బర్థినాలించి యా
సుమనస్కాండము లెల్లఁ బోషముఁ గనన్ శోభిల్లఁగాఁ జేసి ని
త్యమహోన్నతిఁ బలాశఖాదనకళావ్యాపారి యై మాధవుం
డు మహింగౌరవజాతి నేర్పించియుండున్ సద్ద్విజుల్ మెచ్చఁగన్.

చ. మనసిజశూరకుండు తఱిమాటున ప్రాఁజిగురాకుబాకు చేఁ
కొని మెయిడాఁచి వేగఁ గనుఁగొన్ప శశింబయిఁ గాపువెట్టి తా
నెనయఁగ ధైర్యభిత్తిఁ బెకలించి చలగాడ్పుసుమచ్చుఁ జల్లి చ
య్యన హరియించి మించుఁ బ్రమదాంచిత మానధనంబు లెంత
యున్. 7

చ. పరుఁ గనుసోమయాజి వనమధ్యమునందు ద్విజాళిమంత్ర
ముల్, కరముఁ బఠింపఁగా శిఖిప్రకాశిలఁ గాంచి మరుద్గణం
బుల, న్వరుస భజించి రాజున కవార్యశుభోన్నతిఁ జెందఁ జే
సె నౌ, పరమమతిన్ వియుక్తపశుబంధము మాధవుఁ డ్బ్రీతి
[నేయుచున్. 8

సీ. మాకందములనీడ మాకందములు చూడఁ
జేకొమ్మ మోకొమ్మ చిగురుఁగొమ్మ
గోరంట డాయవే గోరంట డాయవే
యీచాయ నేచాయ నింపుఁ జేయఁ
దిలకంబు మానినీతిలకంబ పూని సి
చేయాన సీయాన చెలఁగుఁ గాన

పున్నాగముల క్రిందఁ బున్నాగములఁ జెంద
నాసొంపు రతిపెంపు నందగింపు
తే. నిట్లు ప్రమదలు సఖులతో నెనసి మనసి
జాతదీపితహృదయలై సంతసమున
సరసవనకేళికామహోత్సవము లలర
వెలయుచుందురు మధుమాసవేళలందు. 9

సీ. ఘనరసాలంబుఁ గైకొనియెఁ గోకిలవాణి
పవరి పోఁ జూడకువె పల్లవోష్ఠి
యనుపమసరసిఁ దానాఁగెఁ జక్రస్తని
మే లని కదియకే మీననేత్రి
చిగురించుబలుకొమ్మఁ జెందెఁ గుంజరయాన
చేరఁ జూడకువె రంభోరుయుగళి
కాళికాతరు వందెఁ గర్పూరవరగంధి
కూడకకే లికుచవక్షోజకుంభ
తే. యనుచు నొకబోటి యదలింప నతివ గొనద
కోమలార చంద్రాస్యలార హరిమధ్య
లార సురభిళనిశ్వాసలార పలుకు
మానుఁ దపియించు దిగులొందు మాయుననియు. 10

సీ. బింబోష్ఠి చిలుకలఁ బిలిచి ముద్దాడంగ
సాంకవగంధి మెచ్చుకయుఁ గసరె
జలరుహచరణ హంసల గారవింపంగ
ఘనవేణి రొప్పుచుఁ గడవ నొత్తెఁ
గుసుమాంగి యళులఁ జేకొని తేనె లియ్యంగఁ
గాంచననాస తప్పించి తఱిమెఁ

గిసలయపాణి కోకిలములఁ బలికింప
రామాభిరామ యూరకయ యనిపెఁ

తే. బలుకులను యానములు సుంగురులను గీత
ములను లేఁదోఁట నరయుచు వెలఁదు లిట్లు
మునిబలములఁ గొందఱు మగలు గొలుపఁ
గొంద ఱవి చూచి నిరసింతు రంగ మలర. 11

వ. మఱియును. 12

సీ. కలికి చిల్కలకొల్కి ఫలములఁ గోయవే
కోకిలవాణి చిగుళ్లు దేవె
డీటుగా నలివేణి తేనియల్ గూర్పవే
పావనచరిత పుష్పములు దేవె
కలహంసగమన మేల్ జలము లానించవే
చంద్రానన సుధారసంబు దేవె
పాటలాధర వేగ పీఁట ఘటింపవే
భర్మోపమాంగి దీపంబు దేవె

తే. యనుచుఁ దమలోనఁ జెలులు సయ్యాటములను
సరసవనకేళికామహోత్సవము జెఱసి
యసమశరదేవుఁ బూజింతు రంగ మలర
సారమధువేళఁ గాసారతీరములను. 13

తే. ప్రకటితాగమవాసనాప్రథితము లయి
విమలకాసారగౌరవవిభవ మంది
లలిత మైనవసంతకాలమునఁ గాన
నములు చెలువొందు నాకాననములకరణి. 14

మ. సకియా కొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
రికుచంబుల్ ఫలసంగతిన్ వెలయునాశీలాగతుల్ గంటె వే
సకియా కొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
రికుచంబుల్ఫలసంగతిన్వెలయుట ల్చిత్రంబె యూహింపఁగన్.

ఉ. రాగముతో సదాళి తనరం బొనసేయఁగ నీలతాంగి పు
న్నాగముఁ గౌఁగిలించి సుమనస్స్థితినున్నది చూడుమన్న హా
రాగముతో సదాళి తనరం బొనసేయఁగ నీలతాంగి పు
న్నాగముఁ గౌఁగిలించి సుమనస్స్థితి నుండుట చిత్రమే చెలీ.

సీ. చిగురాకు లవి యేల చెప్పరే వన
 ప్రియచయాకృష్టి హెంపఁ గాదు
బిసకాండములు నేల విఱిచెదరే హంస
 జీవనచ్ఛేదంబుఁ జేయ గాదు
మకరందముల నేల మాపెదరే సదా
 ళినిరాకరణవృత్తిఁ జెనుప గాదు
కువలయంబుల నేలఁ గాల్చెదరే ద్విజ
 రాజసంప్రీతి నార్పంగ గాదు

తే. అనుచుఁ గొందఱు సుందరు లందమలర
వనుల సరసులఁ గ్రీడించు చనుదినంబు
సరసవాక్ప్రౌఢిఁ జూపుచుఁ జతురలగుచు
వెలయుచుందురు మధుమాసవేళలందు. 17

వ. మఱియు నవ్వసంతసమయంబునం గాంత లింతిం తనరాని
సంతసంబుల సంతతతంతన్యమానతరుసంతాననితాంతకాం
తంబు లగులతాంతంబుల నిరంతరపరిమళవంతంబు లగుట
బంతులు గొనుతేఁటులరంతులకు నలంతఁ గొనుచింతల

నత్యంత సుమరసవసంతురాంతరంబు లగుకనకవనాంతరంబుల కరిగి తదంతరంబుల వంతులు మీఱ సేవంతులు గోయుచుఁ బూబంతులు గట్టుచు నెంతయు వింత లగు కంతునిచికిలికుంతంబు లన నంతు కెక్కి శశికాంతరుచుల వింతఁగొనిదొంతర లగుకలికాసంతతులకాంతిమంతంబులై ప్రాంతంబుల నలరువాసంతికాదంతనిశాంతంబుల నుంతనంబులు మెఱయ రతికాంత విజయోదంతంబు లగుపంతంబులాడుచుఁ గొంతదడవుతోడి యింతులఁ గికురింపుచు,నిగనిగనిపగడములపగఁదెగడునొగరుతొగరు పొగరుచిగురులఁగొరక నధరముల కెగిరిపగొను మగకోయిలల తెగతెగలు నెగులెగయ నగపడక బుగులుబుగులుకొని మొగములసొగసు జిలునగవులఁదగవగునేయనుచు. దగుల మిగుల నొగిలి సగ సుగుచుఁ బులుఁగులకు సరిఁగనుపడ మగిడి సరిగపనిజిలుఁగుసగరపుఱయికలు బిగివగుల నిగిడి పొంకంబు లగుబింకపుఁజన్నుల నెలవంకలనింకక వెడలి యకలంకలోహితాంకురంబు లగు సంకుచిత సంకుమదకుంకుమపంకంబులు జాఱఁ బంకజరసంబులు దొలంకుకొలంకులఁదేనియవంకల నిరువంకల నలంకరించులంక లగుకంకేళివనాంగణవిటంకంబుల మీనాంకధనుష్టంకారశంకాకరంబులై సుంకెసలినగొరువంక పల్కులకుఁ గొంకుచు జంకెనచూపు లకలంకరత్నాంకితతాటంకరుచులతో లంకెలు గొనఁ గింకరీజనసంఘాతంబులవంకలఁ దలంక నిలుపుచు, నందంద యరవింద గంధ తుందిల మందానిలసందోహంబులఁ గందళితకుందచందనమందారబృందాన్వితంబులై కురువిందమణిసందీపితంబు

లగు కెందలిరుచెందురకావిచందువల నొంది మకరందబిందు బృందంబులఁబొందునఁ జెందునందంపుగురివెందఁపందిరులయం దునాదంపు బందులుగొనునిందిందిరసందోహంబులసందడు లేచి క్రందుకొన చెందంబులు కొందలపడ నిందిరకు మంది రంబు లగు కెందమ్ములకందువలకుఁ బందెమ్ములు సలుచుచు నంచలు బిలుఁదుల చిందఁ గొందలు ముందలు నరిగి యింగిం దిరముఖరితాళిందమ్ము లగుకందర్పవిజయమాకందమ్ముల క్రిం దఁ బిలుందులు చలింప నంచెయలు మొరయ గుంపనంపుసం దిబోంచెయలు చందోయు నొరయఁ బిందులుద్రొక్కుచుఁ గం దుకకేళిం దేలుచు నిట్లు విహరింపు చుండ ఫలపరిపాకసౌభా గ్యసంపన్న శుకసంభాషణంబై భాగవతంబుకరణి, వసుమతీ జాతాభిరామంబై రామాయణంబుపగిది, నారూషహారిను మారబాణాసనంబై భారతంబువైఖరి, నామోదితసుమనోవిస రంబై యింద్రనగరంబుభాగున, స్నేహీంభూతగంధవాహంబై ధనంజయనివాసంబుపోలికఁ, జక్రాంగపాళికాసరస్ఫురితంబై దండధరునిలయంబుభాతి, భాసితపలాశంబై నైరృతినిశాం తంబుచందంబున, ననుగతరసవిలసితంబై వరుణమందిరంబు రీతి, సముదితగంధబంధురంబై పవననిభవనంబుకైవడి, విలసి తకుందంబై రాజరాజనికేతనంబుచాడ్పునఁ, గందళితమహాప ద్మాభిశోభితంబై కైలాసంబుతీరున, జాతిరహితంబై యభేద బ్రహ్మంబుచెలువున, నఖిలద్విజసూక్తిగ్రాహ్యంబై మాధవుని యందంబున, శుకముఖవనప్రియచయంబులకు నిష్టఫలంబు

లో సంగుచు సకలవిధకుసుమాకరంబై, కుసుమాకరం బొప్పా
రుచున్న సమయంబున. 18

సూర్యాస్తమయవర్ణనము.

సీ. కరినాథుఁ బట్టునక్రంబుపై విడిచిన
సరసిజాక్షుని చేతిచక్ర మనఁగ
వరుణదిక్సతికి వాసవుఁ డనురక్తిఁ
బంపిన కెంపుబువ్వుబంతి యనఁగ
సహస్రశైలాంతహర్మ్యాగ్రజాలాంతరా
ర్పితమహాదర్పణబింబ మనఁగ
భువనాధిపతినిజపురమందు బిరుదుగా
వల నొప్ప నెత్తినధ్వజ మనంగ

తే. నభ్రసుందరి సుగుణరత్నాకరునకు
మేలు గలుగంగ బలురతనాలు గూర్చు
పట్టి త్రిప్పెడియారతిపళ్లె మనఁగ
గమలమిత్రుఁడు చరమభాగమున నొప్పె. 19

మ. ఎనయన్ సత్పతియంతరీపమునసుం డేతెంచి యే మెంచునో
యనుశంకం గడుభీతిచే ఖరకరుం డబ్ధిం బ్రవేశించెనో
యన నస్తాలయవాటికిం జనియె నుష్ణాంశుండు తత్పిడ యౌ
య్యనఁ దప్పెం గద యంచు నక్కువలయం బానందముం
[బొందఁగన్. 20

ఉ. వారణదిగ్వధూటి నిజవాటికిఁ బ్రేమ నినుండు రాఁగఁ దా
భూరిముదంబునం బొదలి భూరిమణీగణభూషణాలికిం

పారెడుపట్టుచీర మెయి నంట ఘటించి కుచద్వయంబునన్
గారిమికుంకుమంబలఁదెనో యన సాంధ్యముదోఁచె నయ్యె[డన్.

క. ఇనుఁ డరిగె ననుచు సమయాం
గన నీలపటంబుఁ దాల్చి గలయాశల మే
కొనియొడు జారిణికైవడి
ననఁ జీఁకటి పుడమిఁ జెలఁగె నతిబహుళంబై. 22

చ. అపరవధూటికావణికి నై యతిమోహముఁ జెంది రాజు చో
క్కపుసిరి గల్గుమంత్రఘుటికాతతి విచ్చినపూలుఁ గొన్ని యం
దపుఁగపురంపుఁబూసలు ముదంబునవశ్యతఁ గూర్పఁ బంచెనా
నపుడు సరోజజాండమున నంతటఁ బొరులు దీరెఁ దారకల్.

చ. మరుఁ డనుభూమిపాలునకు మాపటివేళల దిక్పురంధ్రులున్
విరులును లాజలుం గలిపి వేడుక సేసలు సల్లిరో యనన్
సరవినభఃప్రదేశ మనుసౌధమునం బొనరించుదివ్యసుం .
దరతరవజ్రపాళిక లనం దగెఁ జుక్కలు బిక్కటిల్లఁగన్. 24

చంద్రోదయవర్ణనము.

మ. కుముదంబుల్ వికసింపఁ గోకములు సంకోచింపఁ గామిప్రజా
ళిమనంబుల్ దిలకింప నద్దెసలుఁ దెల్వొంజెంది రాణింప న
క్కమలంబుల్ ముకుళింప వెన్నెలలు వేడ్కన్మింటసూచింపసం
తమసంబున్నశియింపఁ జిత్తినులచిత్తంబుల్ విజృంభింపఁగన్.

చ. తొలిదెస కెంపునొంద నయుతుల్ఛయమందఁ బయోధిపాం
గఁ, దమ్ములు మొగుడంగఁ గల్వలు ప్రమోదమునింప నరు
ల్చలింప మి,న్వెలయఁ దమిస్రముం బొలియ వెన్నెలపుల్గులుఁ

జేర మూరుఁ డ, గ్గలమయి మీఱఁ జందురుఁడు గాంతుల
జల్లుచుఁ దోఁచె నెంతయున్. 26

తే. మదనుఁ డిగురాకుతూపులు పదనువెట్టు
కళలు దేఱెడుశాణచక్రం బనంగఁ
దామసీసతికర్ణావతంస మనఁగ
నుదయగిరిఁ జంద్రమండలం బుదిత మయ్యె. 27

యామినీపూర్ణతిలక యుద్యానంబున విహరించుట.

వ. ఆసమయంబున యామినీపూర్ణతిలక యనుగతసదాళీతిలకయై
ప్రొద్దు వోక నిదుర రాక లేచి కేల్ సాచి నద్దపలం జూచి
దండ నుండునొక్క వేదండయానపైఁ గై దండ యిడి మందగ
మనంబున బృందారకసుందరీసందోహమునడుమఁగడునెడవై
నందనవనంబునకుం దరలుపురందరదారవిందవదనచందంబున
నందంబై యుద్యానవనసమీక్షణోద్యోగయై చని చని య
చ్చట నచ్చపుఁబచ్చరాల మెచ్చుగుతిన్నెల వెన్నెలపోఁడలు గడ
లుకొనఁ జిగురుజొంపంబులసొంపొందినమాకందంబుల చెంతఁ
గొంతసేపు విశ్రమించి తదాశ్రితవనితాజనతాకల్పిత ఫలకు
సుమాద్యుపధానంబుల హర్షంబునొంది యవ్వలఁ జని జవ్వ
నులం బిలుచుచు నవ్వానిఁ గలయం దిరుగుచు మంజుతరకుం
జంబు లరయుచు నంబుయంత్రంబులఁ జూచుచు పాదులుగట్టి
బోదులు చేసిన మల్లికావల్లికాదుల నవలోకింపుచు నింపులు
వెలయ సంపెఁగలు గోయుచు సొంపుసంపాదింప సాలంబుల
లోలంబులగుశిఖాజాలంబులసముద్యోటంబులనొయ్యనొయ్య
నసుయ్యాల లూఁగుచు, బాగుమీఱిననికటతటినీతటనివసిత
సికతాతలంబులఁ గప్పురగంధులతోడ నొప్పుగఁ గప్పురంపుఁ

దిప్పలమొగమ్ములు గప్పి వెన్నెలకుప్ప లాడుచు దప్పినఁ
జప్పటు లప్పళింపుచు నొకరొకరిం గికురింపుచు నాటలఁ
బాటలఁ బూఁదోటల నిట్లు విహరింపుచు. 28

రగడ. అలివేణిరో మన కామోదంబులు
గలయఁగఁ జేయుచుఁ గలనాదంబులు
పెంపు దలిర్పఁగఁ బికవారంబులు
గుంపులుగొని పల్కుచుఁ గీరంబులు

జాలకు తేఁటులఝంకారంబులు
నోలిగ శారీహుంకారంబులు
పరగఁగ నొప్పెడుపాటీరంబులు
మెఱయుచు నుండెడుమేటీరంబులు

నడరు నెపుడుఁ గుసుమాసారంబులు
గడువడిఁ బొకురె కాసారంబులు
గలిగినచోటికిఁ గదలుఁడితావులు
గలిగినఁ జాలును గపురపుదీవులు

చూడరె యెంతోసొం పైయున్నది
పోడిమిఁ జెప్పకు మునుపే కన్నది
కంటె తక్కువ గాదా వాటికి
నంటివె పోదము యావనవాటికి

పదవే పోదము పదుగుర మిప్పుడు
పదరక పోవలె బలుకాల్ చప్పుడు
వినిన బెగడి పోవే రాయంచలు
పనివడి నేర్పేర్పడగాఁ జంచలు

చాటుఁ జేసికొని చనరే యింతులు
మాటలాడకురె మఱి మీరంతులు
ఎక్కడ వచ్చిన నేమన మీరలు
అక్కరో వింటివె యది మీవారలు
సేయఁగ నన్ననఁ జెలువే నీకును
బోయెక నుండవె పొలఁతిరో నాకును
బని యే మున్నది పలుకే మంచిది
మనలేచా నీమాటలసం నిది
తేటగ మన మీ తేనియవంకలు
దాఁటఁగఁ నరమే తలఁపున శంకలు
మానరె చూచిన మంచిది వెన్నెల
కానికాని మఱి కపురపుఁబెన్నెలఁ
దరువులనీడల దాఁగిలిమూఁతలు
పరగ నాడుదము పదుగురునాతులు
రారే నే నీరమణిని ముట్టితిఁ
గోరికి మీఱఁగఁ గొమ్మనుఁ బట్టితి
బంతు లాడుదము వంతులు గట్టుక
చెంతకు రమ్మా చెలిఁ జేపట్టుక
పువ్వులుఁ గోయుద మవ్వనితావుల
దవ్వౌ పోదము తనరెడుతావుల
కెమ్మై యున్నవి యివిగో పువ్వులు
నీమహి రాలిన వేఱరె పువ్వులు
గాడిగ వెన్నెల గాయఁగఁ దరువుల
నీడలఁ బోడవెన్నెల లీయిరువుల

కేతెంతము మఱి యుందఱు వేడుక
నాతతకేళుల నందఱుఁ గూడుక
నాడుచుఁ బాడుచు నతివలు ఘనముగ
వేడుక చేసిరి వెలఁదిని ధనముగ. 29

క. అంత దలఁచి సొలసి రాజపు
రంపరకన్యాలలామ రమణులు వేడ్కం
జెంది యుపచారములు సే
యం గగ శయనించె సుమకృతాంచితశయ్యన్. 30

తే. అట్లు శయనించి కూరుకు నంది యంత
నంతలో లేచి విపశాత్మ యై కలంగి
తెలిసి కనుమూసి క్రమ్మరఁ దెలిసిఁ గాంచి
కాంచి దిక్కులఁ జెలులను గాంచి కాంచి. 31

తే. మగిడ శయనించి మఱి లేచి మై విదిర్చి
మదినిఁ దలపోసి తలపోసి మరునిగాసి
కినిభరింపఁగ లేక మూర్ఛనయుఁ జిక్కి
పల్క నేరక యున్న నప్పడఁతు లెల్ల. 32

క. ఇది యేమివింత యిచ్చట
నిదురించెను లేచి లేచి నెఱి నయనములఁ జూ
పదు మాటలాడ దెంతయు
నిది యేమో తెలియనేర మే మంద మయో. 33

వ. అని యిట్లు తమలోఁ దాము వితర్కించి చుట్టుముట్టి రాపట్టి
నిట్టట్టుఁ బట్టి యట్టె దాని మొగంబుఁ గనుఁగొని యొక్కసఖి
యి ట్లనియె. 34

క. ఓయమ్మ యేమి యిది నీ
కీయెడ మముఁ జూచి పల్కవేమీ యిపుడుం
డాయవు కారణ మేమీ
పాయనిదయతోడఁ జూచి పల్కుము తన్వీ. 35

చ. అన విని చాలఁ దెప్పిరిలి యాసఖిఁ గన్గొని పల్కె నోసఖీ
వినుమొకవింత యేమనిభువిన్ వచియించెద నైనఁజెప్పెదన్
వనిఁ జరియించి యిచ్చటికి వచ్చి ముదంబునఁ బుష్పసెజ్జనిం
పునశయనించియుండుతఱిఁబొందుగఁ గూర్కెడినంతలోపలన్.

చ. ఒకకలఁ గంటిఁ గంటి ఘనునొక్కని చక్కనివింటివానిపో
లికఁ దనరారువాని నమలీనసుకాంతుల నొప్పువాని సం
వికసితసారసాక్షు మఱి చిన్నది గన్నది గాన మెవ్వఁడో
సకి యిట వచ్చి నాసరస జానుతొమ్మున నుండె నుంకిరన్. 37

ఉ. నేనును వానిపే రడుగ నేరక యూరక గోరకార్ముక
జ్యానినదంబు సోఁకి తమినంది యప్పుడు చూచుచుండ వాఁ
డూనినప్రేమదివ్యఫలమొక్కటినిచ్చి యదృశ్యుఁడయ్యెఁజం
ద్రాననచంద్రుఁ డుజ్జలధరాంతర మొందినరీతి నంతటన్. 38

ఉ. తత్తరపాటుఁ జెంది మది తల్లడిలంగను మేలుకొంటి నా
చిత్తజసన్నిభాంగుఁ డెటఁ జెందెనొ సన్నిటఁగ్రూరుఁడై నయా
చిత్తజుబారినిం బడఁగఁ జేసె నికం దమిఁ దాళఁ జాల నే
నిత్తఱిఁ బల్కవమ్మ దయ నిందుల కేమిరొమనగ్గ భామినీ. 39

వ. అనిన శుకవాణి యిట్లనియె. 40

ఉ. ఈకల మంచిదమ్మ మది నిందుకు సంశయమొందకమ్మ యా
శ్రీకర గాత్రుదర్శనము చేకురునమ్మ శుభావహంబు సు

శ్రీకర మైనపండు సుతసిద్ధియు నొంగదవమ్మ మేలు మే
లీకల మాకు సమ్మదము హెచ్చఁగదమ్మ సుధాకరాననా. 41

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న సమయంబున. 42

సీ. మలయాగముల జాఱి వలయాగములఁ దూఱి
కలయాపగలఁ జేరి పొలుపు మీఱి
ఘనసారసము లొంది ఘనసారములఁ జెంది
మనసారఁ జెలువంది తనువుఁ బొంది
మల్లికానవహేమవల్లికాసుమనోమ
తల్లికాయుతసీమ నల్లికఁ గని
కేళికారతిలోలబాలికాసుకపోల
పాలికాసవలీల మేలుఁ గాంచి

తే. శారికాకీరపరభృతచంచరీక
కలితకలకలనినదసంకలితచలిత
విరహిజనమానసాంభోజవీథి యగుచుఁ
గలయ నేతెంచె శీతలగంధవహుఁడు. 43

వ. అట్టిసమయంబున. 44

శా. రాకాశీతమయూఖజాలములు మేరల్ మీఱి మైనిండ సు
ద్రేకాంభోజశరాశుగావళులు లోఁ దీవ్రారఁ బాటీరశై
లైకాంచత్పవనంబు పైఁ బయిఁ గడున్ హెచ్చి విజృంభింపను
ద్రేకం జెంది సహింపఁ జాలక తమింగా సిల్లి మూర్ఛిల్లినన్. 45

వ. అచ్చటనున్న నయ్యాళీసందోహంబు హాహాకారంబులొంది.

ఉ. ఇవ్వని కేలవచ్చితిమి యుంపటమున్ గుమిగూడివచ్చి యీ
పువ్వులతోఁట నేలసొరఁబూనితి మిప్పుడు పూని యిచ్చటం

గ్రొవ్వన నేల నిల్చితిమి గొబ్బునఁ బోక యటంచు మించు
బోం, డ్లవ్వనజాతుఁ జూచుచును పో యనుచుం మది సం
[భ్రమించుచున్. 47

చ. కలగనువారలుం గలరు కల్గిన నీకలవంటి చెక్కడం
గలుగును గల్గె నివ్విధము గాసిలుచుండెడి కాంత లెక్కడం
గలరు వధూటులార యిఁకఁ గార్యము మీఁదవచింపరమ్మయీ
చెలి నిట నుంచఁగాఁ దగదు చేరుప మింటికి వేగబాగుగన్.

వ. అని యిట్లుచితంబుగా శైత్యోపచారంబులు సలిపి సేదదేర్చి
యా రాజపుత్రి నిం దోడ్కొని పోయినయాలోన. 49

బిల్హణుఁడు చంద్రుని వర్ణించుట.

సీ. సాంధ్యకృత్యము లెల్లఁ జలిపి యిష్టం బైన
యీశ్వరునకు నమస్కృతు లొనర్చి
భుజియించి తావులఁ బోలు పైనచందన
మలఁది పువ్వులు దాల్చి హారరాజి
ధరియించి వలువలు ధరియించి తాంబూల
మును జేయుచును వచ్చి మోద మంది
శయ్యాతలంబున శయనించి చంద్రునిఁ
బరికించి వీక్షించి భావ మలర

తే. నింపు మెయి బిల్హణుండు వర్ణింపఁ దొడఁగె
నిదియు విరహిణులకుఁ జూడ మదనతాప
వెదఁ బొడముఁ జేయువిత్తనం బెన్న మఱియు
మదనునకు బలంబు వరచంద్రమండలంబు. 50

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 51

చ. కలువల నిద్ర లేపి రతికాంతునిమాంద్యము వాపి పుష్కర
స్థలిఁ దిమిరంబుఁ జోపి రతిఁ జాలనిబాలల నూపి దేవతా
వళి కమృతంబుఁ జేపి యలవాసవదిక్సతికుండలంబునై
కలువలతేనిమండలము కాంతిలుచున్నదితూర్పుకొండపై. 52

చ. ఇది గగనంబుగాదు నుతియింప సుధావనరాశిగాని మేల్
వదలనితారకానిచయపంక్తులుగా విని ఫేనఖండముల్
గుదురుగఁ జుట్టుకొన్నవరకుండలి గాకిది చంద్రబింబమా
యిదియునుజిహ్నగాదు పవళించినవిష్ణుఁడుగానిచూడఁగన్.

చ. అరయ నభస్స్థలం బనెడియందపుగందపుసానపై రుచిం
బరఁగినచంద్రబింబ మను బాగగుచందనరాశి పైపయిన్
నెఱయఁగ వాసనార్థమయి నించినకస్తురిఁ బోలి యొప్పెశ్రీ
కరముగ నీకళంక మనఁగా ననువై విలసిల్లు నెంతయున్. 54

చ. అరయఁగఁ జంద్ర నీయుదరమందలినల్లు వటంబటంచుఁ జా
మరమృగమంచుఁ బల్కుదురు మానుగఁ గొందఱు నేవచించెదం
గరిగమనాధరస్థలులఁ గప్పుఁదనంబు ఘటింప ధాత ని, న్నొ
రసిసుధారసంబుఁగొనెనోయదిజాలమునాఁటనుండియున్. 55

చ. జలనిధిపంకమంచు మహిచ్ఛాయయుఁ జిహ్నము లేడిపిల్లకం
దళితసురేంద్రనీలమణిధాను మటంచు వచింతు రంత తే
కలువలతేనియందుఁ గలకందును నే ననుకొందు రాత్రియం
దలవడ మ్రింగినట్టితమమంతరసంస్థ మటంచు నెంతయున్. 56

ఉ. చందురుఁ డన్మృగాధిపతి శౌర్యవిజృంభణవృత్తిఁ బూని పా
రంగరదిగ్ధరేంద్రకుహరంబుననుండి రుచుల్ సెలంగఁగా
మందల కేఁగుదెంచుచుఁ దమఃకరికుంభము స్వాంశురేఖికా
బృందనఖంబులం జిదుమవీడినముత్యము లయ్యెఁ దారకల్.

సీ. ఈకళానిధివల్లనే కదా దిక్కుది
క్కులవాదలెల్లనుఁ దెలిపెఁ గనుట
యీవసుధానివల్లనే కదా విబుధులు
కోరికల్ దీఱంగఁ గుడుపుఁ గనుట
యీమహావిధువల్లనే కదా సభ్యులె
న్నఁగ నిశాచరులెల్ల డిగులు గనుట
యీసత్ప్రభునివల్లనే కదా మోదించి
కువలయం బెచ్చుగాఁ గూర్మిఁ గనుట
తే. యక్కట! యీరాజుమహిమ యేమనఁగ వచ్చుఁ
దమము వారించి యరులసంతతి నశించి
యన్యరతి డించి హరిపద మాశ్రయించి
యుదయగిరిదుర్గమునునుండి యొప్పుచుండె. 58

ఉ. ఈయుదయాద్రి రాజతగిరీశ్వర మీసితభానుఁ డెన్న దా
క్షాయణి నేలుశంకరుఁడు కప్పుగళచ్ఛవి బాపుచుక్కనై
నాయకమూర్తియాశ్రమసనాథులు సక్కినచుక్కలుఙ్ మహా
త్రేయసమొసంగు స్వప్రరుచిఁ జెందిభజించువియోగిపాలికిన్.

సీ. ద్విజరాజటంచు భావించుటయే కాని
రూఢిగా దోషాకరుండు వీఁడు
సన్మార్గగతుఁ డంచు జనులు పల్కుటె కాని
దండి మీఱినని శాటుండు వీఁడు
నమృతకరుం డంచు నాఖ్యమాత్రమె కాని
చర్చింపఁగా విషజనుఁడు వీఁడు
కువలయప్రియుఁ డంచుఁ గోరి చెప్పుటె కాని
పాడి దప్పినచక్రవైరి వీఁడు

తే. తమము వారించురా జనుక్రమమె కాని
యేపు మీఱంగ నారుల నేచు వీఁడు
ననుచుఁ గులటలు దూషింతు రనుచు జనుల
త్రోవ రా వెఱచితో నీవు తోయజారి. 60

క. సురలతెరవు వో సాగితి
వరయఁగ సత్పతివదే నిశాటుఁడవా సి
కిర వాంఛగ విధునామము
హరి హరి తలఁపంగఁ జెల్లునా కమలారి. 61

క. కమలంబున జననం బయి
కమలాసనుఁ డనఁగఁ బరఁగి ఖరకరమతిచే
దమియింతురే వియోగుల
క్రమమున నావిడిచి మలినగర్భుం డందున్. 62

చ. హరి కబళించుటల్ హరునకంబకమౌటఁ దమిస్రయందుఁ దే
జరిలుట నీటఁ బుట్టుటను ఛాయలు గాంచుట మేను బెంచుటల్
ధరణిధరంబు లెక్కుటను దగ్గుట మిన్నులు ముట్టివచ్చుటల్
గరకరిఁ బొంకగోటులను గాల్చుట నగ్నివి సిద్ధమే శశీ. 63

సీ. హరి మాయుసురేల పోసికొనెదవురా
తోరంపునీమేను దొండివోను
జెలఁగి రాపేల చేసెదవురా ఖేచర
పాళి నీకంపలు పంచుక తిన
నీలీల మము గాసి యేల వెట్టెదవురా
పర్వంబులను నిన్నుఁ బాము గఱవఁ
గ్రోధించి మమ్మింత వేధించ నేలరా
కాలారి విసరి ని న్నేలఁ గొట్టె

తే. ననుచుఁ బాంథులు నిందింతు రందువలన
లలిఁ బ్రవేశించెనో యీకళంక మొకటి
గాకయుండిన శుచిమూర్తిఁ గాంచు నీకు
మలినతావృత్తి గలుగునే జలజవైరి. 64

సీ. పొంచియొంతయుఁ దోడఁబుట్టినదానిల్లు
కంపవెట్టిన మహాఖలుఁడు వీఁడు
చలపట్టి వెస నిశాచరవృత్తిని సదాళి
తేజంబు లడఁచు నిందితుఁడు వీఁడు
కలఁగి ఘోషింపఁగాఁ గన్నతండ్రినిఁ బట్టి
భంగపెట్టిన ఘోరపాపి వీఁడు
మెఱసి యాపయి నున్నమిత్త్రునివిభవంబుఁ
జూడఁ జాలని నికృష్టుండు వీఁడ
తే. టంచు భువిలోన విరహిణు లాడుకొనఁగ
సిగ్గు దోఁపక యున్నది చెలువుమీఱఁ
దిరుగుచున్నావు మీఁ దింత తెలియలేక
తాళు వెన్నెలచీఁకట్లు ధవళకిరణ. 65

సీ. మేర దప్పనివాఁడు మేటి నీతండ్రి
నిత్యజీవనవృత్తి నీదుతల్లి
యిష్టసంపద లెల్ల నిచ్చు నీతోఁబుట్టు
నెమ్మి శ్రీగలవాఁడు నీదుబావ
వరసుమనోధర్మపరుఁడు నీయల్లుండు
నిర్మలచిత్త నీధర్మపత్ని
చక్రపాలనకళాశాలి నీమిత్త్రుండు
విబుధులపాలు నీవితరణంబు

తే. తమముల వారించు నీదు సందర్శనంబు
నిఖిలజనులకు మోదంబు నీదుమూర్తి
యిట్టిసంపద గలుగు నీయట్టిరాజు
గోరి చూచినఁ గలఁడె యోకువలయేశ. 66

వ. అని యిట్లు బిల్హణుండు చంద్రునిం జేరొ్క్కని బహుప్రకా
రంబుల వర్ణించుచున్నయెడ. 67

తే. భోజనము సేసి కొప్పునఁ బూలు దుఱిమి
చందన మలంది తాంబూల మంది వేడ్క
బొలుపుగా వచ్చి యామినీపూర్ణతిలక
యవనికాభ్యంతరమున శయ్యను వసించి. 68

ఉ. అక్కడ నాకవితిలకవరాధిపుఁ డిందునిఁ గూర్చి నేర్పునన్
వాకొని తద్విశేషములు వర్ణన సేయఁగ నాలకించుచున్
దేఁకువ విస్మయాంబునిధిఁ దేలి మనం బలరంగ శంకచే
గోకిలవాణి యిట్లనియెఁ గూరిమితోఁ దనలోన నేపునన్.

రాజసుత బిల్హణునిచంద్రవర్ణనము విని వితర్కించుట.

క. తమజనకుం డీసత్కవి
నమరఁగ జాత్యంధుఁ డనుచు నాడి వచించెం
గ్రమ మొప్పఁ జంద్రవర్ణన
సుమహితముగఁ జేయఁదొడఁగెఁ జూచినకరణిన్. 70

శా. అంధుం డెక్కడ! చంద్రుఁ డెక్కడ! తదీయంబైనయవ్వర్ణనా
బంధం బెక్కడ! నిట్టివింత గలదే! భావింప నెచ్చోటనై
నంధాత్రీంద్రుఁడు మాకు నిర్వురకు నందం బొప్ప నన్యోన్యహృ
త్సంధానం బగునంచుఁ జేసె నిటులం జర్చింప వేలున్నదే?

వ. అని మఱియును. 72

క. వ్రతభంగ మయినఁ గాని
మతిమంతు సుదాత్తవేషు మానితవిద్యా
న్వితునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ యని చెలి ప్రీతిన్. 73

◆ యామినీపూర్ణతిలక కవినిఁ జూచి మూర్ఛిల్లుట. ◆

సీ. వినుతవిద్యాశ్రితద్విజరాజు ద్విజరాజు
రుచిరాజి నగుమోముసుచులవాని
రమణీయవాణి భారతికాంతు రతికాంతు
నతికాంతిఁ దెగడుసోయగమువాని
నతులితశుచివిభాహరిమిత్రు హరిమిత్రు
వరమైత్రిఁ గల్గువైభవమువానిఁ
గలితతేజోల్లసత్కమలాప్తుఁ గమలాప్తు
గమలాక్షి మెఱుఁగుచందములవాని
తే. సకియ మది నెంచి తమి మించి సంస్తవించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కంపళించి
పొంచి తిలకించి పులకించి పొలుపుఁ గాంచి
కాంచె రోహిణిఁ జంద్రునిఁ గాంచినట్లు. 74

క. కాంచినయంతనె సతి పుల
కాంచితదంతురితదేహ యై నిశితోద్య
త్పంచశరశరవిపాటన
సంచలితస్వాంత యై వెసఁ ధృతి దూలన్. 75

తే. పరవశత నొంది మూర్ఛానుభావ యగుచుఁ
బవనచాలననిపతితవల్లి మాడ్కి

పంకజాయతలోచనఁ బడిరొ మఱియుఁ
బట్టు దప్పినకనకపుఁ బ్రతిమఁ బోలి. 76

ఉ. ఆకడ బిల్హణాఖ్యకవి యత్తఱిఁ దామరసారిఁ గాంచి యెం
తో కరముప్పతిల్ల వినుతుల్ పచరింపుచునుండి యంతలోఁ
బ్రాకటబద్ధకాండపటపై రమణీమణిమోముఁ జూచి య
స్తోకమహోదయాగ్రమునఁ దోఁచినచంద్రునిఁ బోల్చి యి
[ట్లనున్.

బిల్హణుండు రాజకుమారిని జూచి వర్ణించుట.

సీ. రాకేందుబింబమో రాజీవమో మించు
యద్దమో లేక నెమ్ముద్దుమొగము ?
చెలు వొందుకల్వలో చేఁపలో మరునినా
రాచంబులో లేక లోచనములో ?
కోకంబులో విరిగుత్తులో బంగారు
కుండలో లేక వక్షోజయుగమొ?
క్రొక్కారుమెఱుఁగో మేల్చుక్కయో నునుఁబైఁడి
తీఁగయో వేఁ బొక్క తెఱవయొక్కొ ?

తే. యహహ! యీకళ యీఠావి యీరమణత
యీవిధంబులు నీచెల్కి లేకుశలత
యీసువృత్తత యీసొంపు నీమెఱుంగు
నీతళుకునిగ్గు లీచాయ లెందుఁ గలవు. 78

సీ. హరిణవిముక్త శీతాంశుబింబము గాని
పురుడింపఁగా నిది ముఖము గాదు
ఘనసుధాపూర్ణ కాంచనకుంభములు గాని
చర్చింప నివి యురోజములు గావు

పంచశిలీముఖబాణపంక్తులు గాని
    గుఱిమీఱు నివియు ముంగురులు గావు
నిరుపమయువజననిగళంబు లగుఁ గాని
    యమరంగ నివి వీక్షణములు గావు
తే. డాలు మించినమించుటద్దాలు గాని
గణుతిగాన నివి గండభాగములు గావు
సోయగంబైనబంధూకసుమము గాని
భావమున నెన్నఁగా నిది మోవి గాదు. 79

మ. క్షితి నిర్జున్ శశిరేఖ విల్లుఁ గలువ ల్బెండమ్మి రే కబ్జము
న్నతికల్ గుంభములాకసం బిసుకదిన్నల్ రంభలుం గాహళుల్
శతపత్రంబులు భావలీలఁ గొని యీచంద్రాస్య ఫాలాక్షుని
ర్జితదేహున్ శుకరాజవాహు నొలయించెన్ స్వేచ్ఛఁ జిత్రంబుగన్.
మ. ఉరువక్షోజయుగాంతరస్థమయి నాయుల్లంబు రాదేమి త
త్స్ఫురసంస్పృష్టి నరించెనో విరహసంతాపాగ్ని చేఁ గ్రాఁగెనో
స్థిరలావణ్యసుధాంబుజాకరవరార్తిన్ మున్గెనో కామత
స్కరవీరుండు హరించెనో నవవయస్కాంతారసంచారుఁడై.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 82

సీ. ఈభామతనుకాంతి నేపారఁ జూచిన
    హేమాభిధానంబు నెంచ నేల
నీచానయూరుప్రభాచాకచక్యంబు
    రంభాభిరూప్యంబు రహిఁ నడంచు
నీరామనవ్యనాసారమ్యలీల తి
    లోత్తమాఖ్యను దల నెత్తనీయ

దీర్ఘోష్మ కన్నుల నిర వొందు బెళుకులు
హరిణీవిలాసంబు నపహసించు
తే. నిటుల గాత్రైకదేశము లలమటించు
సౌరవారవధూటికాసామ్యకలన
మనుజలోకంబునం దుండు మానవతు ల
నంగ నెంత యూ దీని మానంగ వశమె. 83

సీ. చెలియపెన్నెరిగుంపుఁ జేపట్టఁ గలిగెనా
ఘనసంపదలు వేడ్కఁ గాంచినట్లు
కాంతమోమున మోముఁ గదియింపఁ గలిగెనా
యతులితరాజత్వ మందినట్లు
ముద్దియకన్దోయి ముద్దాడఁ గల్గెనా
యింపువైఁ గువలయం బేలినట్లు
వనితకంఠాశ్లేష మొనరింపఁ గల్గెనా
యరుదారఁ బెన్నిధు లబ్బినట్లు
తే. కలికికెమ్మోవిచవిఁ జూడఁ గలిగెనేని
యురుసుధాహారవైభవం బొందినటుల
నెలఁతతోఁ గూడి క్రీడింపఁ గలిగెనేని
యతనుసామ్రాజ్యమంతయు నమరినట్లు. 84

ఉ. అందపుఁగౌను శ్రీహరి నహర్నిశముం భజియించి తత్పదం
బందెనటంచుఁ జన్గవ తదాకృతిఁ గాంచె గిరీశుఁ గోరి యా
రుందగఁ జూచి వెంటఁబడి రూఢికినెక్కుట యెట్లటంచుఁదాఁ
జెందె నహీనవృత్తిసువిశేషత నిర్భరకుం బ్రియంబుగన్. 85
చ. వనజమహావిభూతి హరివైఖరిఁ గాంచుఁ బదస్తనోక్తులుఁ
వనజమహావిభూతి హరివైఖరి మించుఁ గళోరువేణికల్

వనజమహావిభూతి హరివైఖరి నెంతుఁ గరాతిమధ్యముల్
వనజమహావిభూతి హరివైఖరినొంచు మృగాస్యయానముల్.

సీ. ఈభామవదనాబ్జ మెలమిఁ గాంచినయంత
విధుని సంభావించి వెలసినట్లు
లీచాననెరికురు లెనసి పట్టినయంత
నీలకంధరసేవ నెగడినట్లు
లీయంబుజాక్షికన్దోయి ముద్దిడునంతఁ
గమలజసద్భూతి గలిగినట్లు
లీరామ కెమ్మోవి యింపార నంటిన
నరుణబింబాలోక మునరినట్లు
తే. లవ్వర తన కింతకంటె భాగ్యంబుగల దె
యతనుమంత్రాగ్రదేవత యనఁగ వచ్చు
నీచెలినిఁ బొందఁ గోర్కు లీడేరఁ గాక
వేఱ మఱిఁ బూని తపముఁ గావింపనేల. 87

సీ. సారంగముల మీఱు సారంగములఁ గేరు
దోయ్యలికొప్పు కన్దోయియొప్పుఁ
బున్నాగముల నెంచుఁ బున్నాగముల నొంచు
నలినాస్యగతిసొంపు నాభిపెంపుఁ
జంద్రఖండము నేలుఁ జంద్రఖండముఁ బోలు
సుగతిచెక్కులలాగు నుదుటిబాగుఁ
గాంచనంబు హరించుఁ గాంచనంబు హసించుఁ
దరళలోచననాస తనువిలాస
తే. మవ్వర యీముద్దుచెలిఁ బొందినట్టివాని
భాగ్య మెన్నంగ వశమె యాపద్మభవుఁడు

దీని సృజియించువేళ వాగ్దేవి నెదుట
నుంచుకొని చేసెఁ గాఁబోలు నొండు గలదె. 88

ఉ. దీనిముఖాంబుజంబు గణుతింపఁ గళానిధియొక్కకోణమం
దూని వసించుఁగాక నయనోద్ధతి వాకొనఁ గల్వలొక్కచో
మానుగనిల్చుఁగాక మృదుమంజులవాగ్గతిఁ జెప్ప వల్లకీ, స్వా
నమటుండుఁగాక మినుచాయకుమ్రొక్కెదమధ్యమెన్నఁగన్.

సీ. ఊహించి పున్నమ యొక్కప్రొద్దుండునో
ముద్దియనెమ్మోము ముద్దులాడఁ
దనరార సత్ఫలదానముల్ సేతునో
నెలఁత కెమ్మోవి తేనియలు గ్రోల
బంగరుకలశముల్ పరఁగఁ బూజింతునో
పడఁతిచన్నుబ్బులు పట్టి యాడఁ
జెలువొంద భూప్రదక్షిణము గావింతునో
యతివకటిస్థలి నధివసింప

తే. నిటులు గాకున్నఁ గల్గునే యింతితోడి
సంగతు లటంచుఁ దమిమీఱ నంగజాత
జాతతాపాతిశయమున సతిని మతిని
మమతఁ బెనఁగొని వర్ణించు మఱియు మఱియు. 90

సీ. పొలఁతిపాదములతోఁ బొందు సేయఁ దలంచి
తామరల్ పరికించి తమ్ము లయ్యెఁ
గలికిపాలిండ్లతోఁ జెలిమి సల్పఁగఁ గోరి
భావించి చక్రముల్ పక్షు లయ్యె
సుదతికెమ్మోవితో జోడు గూడఁగఁ బూని
చెలఁగి మంకెన బంధుజీవ మయ్యె

హరిణాక్షి నెమ్మోము నాశ్రయింపఁగఁ జూచి
మిహిరాంశుఁ డెలమి సన్మిత్రుఁ డయ్యెఁ
తే. జంద్రముఖియంగములు పంకజాతము లని
యరులని విహీనగుణి యని భరితదోషుఁ
డని కదియ దూరముగఁ జేసె నాత్మ నిత్య
మృదులసుస్నిగ్ధతాగంధ విదితకళల. 91
ఉ. పట్టుగ నీవధూటికచపాళిభజింపఁగ నీలమేఘు మే
గుట్టలఁ జెందునో ముఖముఁ గోరి నుతింపఁగఁ బూర్ణచంద్రుఁడే
తట్టునఁ జేరునో మఱియుఁ దార్కొనియారుదలంపఁ బాములే
పుట్టలఁ దూఱునో సమతఁ బూనఁగలేక విచిత్రవైఖరిన్.
మ. సతిహృత్పుష్కరసీమఁ జన్గవ గిరీశప్రార్థనల్ సేసి త
ద్గతిఁ బ్రాపించినయోర్వమిఱ్ఱవిషధరాకారంబుఁ దాఁ బూనెనా
రతిపంచాననలీలఁ దాల్చె నడు మాహా యంచు ధమ్మిల్ల మా
శితికంఠత్వమునొంద నెమ్మొగముగాంచెనో స్వభావంబొగిన్.
సీ. కాఁబోలు నిదియుఁ జొక్కపుసుధాకరరేఖ
కాదుపో నిష్కళంకతఁ జెలంగెఁ
గాఁబోలు నిది యశోకపుఁదూపుదొరమాయ
కాదుపో సశరీరగరిమఁ దనరెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ జక్కనివేల్పుపూఁబోఁడి
కాదుపో విభ్రమేక్షణము లొదవెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ దొల్కరితీవియమెఱుంగు
గాదుపో నిశ్చలగతిఁ దనర్చె
తే. ననుచు రతిపతి మోహామృతాంబురాశి
మగ్నుఁడై విస్మయాక్రాంతమానసాబ్జుఁ

డై సరోజేక్షణారూప మరసి యరసి
నేర్పు మీఱంగ మఱియు వర్ణింపఁ దొడఁగె. 94

చ. కడువడి రాహువేర్చి నవకంజవిలోచనయాస్యచంద్రు నే
ర్పడర హరింపఁగాఁ దొరఁకి యస్మదరాతికరాతియంచు నే
ర్పడ మదిలోఁదలంచి మఱిగ్రమ్మఱి వెన్కనిల్చెనో యనన్
జడ యలరున్ శణాగ్రరుచిఁజాడ్పున రేగడిబిల్లపైఁ దగన్.

చ. తళుకు ధామమ్మై జలజగర్వ మణంచి సుధాస్రవంతిఁ దారకా
కలనఁ జెలంగి తెల్వఁ గని కాముకపాళికి గుండెగాల మై
యలరెడు భామినీవదన హైమవబింబ మునందుఁ జెల్లదే
కలయఁగఁ గానిపో నచటఁ గల్వలపేరిటి కన్ను లొప్పునే.

చ. కలువలు మీలుఁ దుమ్మెదలు గాంతగనుంగవ నోడి యందుఁ గొ
వలసినకోర్కి దీని గెలువం దగుదీనుల మాయ నుండుచుఁ దూ
పులుగ ధ్వజంబుగా గుణముపొందిక గానయి వచ్చి దాని భ్రూ
వలనముతోన తద్ధనువు సంగతిఁ జెప్పనఁ బోయె నన్నియున్.

క. వనితముఖాంబురుహాస్థితిఁ
బనిగొని కాముకుల గెలువ భావజుఁ డెలమిం
దనయుభయపార్శ్వములను
చినచక్రములో యనంగఁ జెవు లలరుచున్. 98

శా. భ్రూకోదండముఁ బూని దృష్టివిశిఖంబుల్ తోనె సంధించి బ
ల్రాకాచంద్రునిఁ బట్టి రెండుతునియల్గావించి తత్సారముం
బోకుండ న్సవరించి పార్శ్వములనింపుల్ నింపఁగా నుంచె నా
నాకంజేక్షణ పెక్కుటద్దములు చెన్నారుం దళుక్కంచు నౌగిన్.

చ. వరసుమనోవిలాసములవై ఖరి మాని తిలోత్తమాఖ్య యీ
ధర సుమనోవిలాసములఁ దద్దయుఁ గాంచెదనంచు వచ్చి యు

ద్ధురగతినుఫ్వ్రమ్రాఁకుల నధోముఖులై తపమాచరించియీ
కరివరయాననాస యయి గాంచె సమస్తవిశేషవాసనల్.

సీ. క్షణవిలాసమె కాని సరియౌనె చిగురాకు
సుమనోనురాగవిస్ఫూర్తి గనినఁ
బయిచాయయే కాని పగడంబుసాటియే
యమృతాకరద్వీపమందు మనినఁ
నెప్పవన్నెలకొఁడి టౌనె బలు కెంపు
పరసువర్ణసమాప్తి పఱిల కున్న
నెఱుఫుమాత్రమె కాని యీడౌనె బంధూకంబు
కమ్మతేనియతోడఁ గలసికొనిన
తే. సతతశోభాన్వితంబైన సారమగుచు
సరసమై రుచి గన్పడి చక్కనగుచుఁ
జక్కెరల మించి ప్రాతిపం దుక్కడించి
యమరు నవనితామణియధరసమునను. 101

క. కుందంబుల నపహాస్యక
బృందంబుల గాడిసైకబీజంబులయా
నందంబుల జిగికెంపుల
చందంబుల నపహసించు సతిదంతంబుల్. 102

చ. అతులితమైనశంఖము సమంచితగానము నేర్పుమంచు నీ
యతివగళంబుఁ జెంది తనయందలిగౌరవమెల్ల నిచ్చి త
ద్గతిని భజించి యంతబలుకర్ణరహింగొల్పడదయ్యెఁగా జడ
స్థితులకు నబ్బునే స్థలవిశేషములం దప మెంత నేసినన్. 103
తే. మున్ను దనము నేఁచుపగఁ బూని మోముఱూపుఁ
జెందునిందునిఁ గరము లక్ష్మిష్టకుసుమ

బిసలతలఁ గట్టి యెరిగి తన్నసము మీఱు
జక్కవ లనంగఁ జెలిబిగిచన్ను లమరు. 104

తే. వనితగంభీరసరసలావణ్యవార్ధి
యురుసుధాపూర్ణకుచకుంభయుగముఁ గాంచి
సకలలోకుల మిగుల నిర్జరులఁ జేయు
నేకకలశంబు గాంచుకంధీశుఁ దెగడి. 105

మ. స్మరుఁడన్విప్రుఁడు యౌవనంబనుతనూజాతోద్గతిన్ బాల్యమ
న్పరుడుందీర్పశుభావహోద్యరసమన్పుణ్యాహముం జేయుచో
వరుస న్నిల్పినపూర్ణహేమకలశద్వంద్వంబు నాఁ బొల్చునీ
సరసీజాస్యపయోధరద్వయము భాస్వత్పత్రరేఖాంక మై.

తే. మునుగుద బాల్యపయోనిధి మునిఁగి డాఁగి
యౌవనం బనుహరిహయునలరుకృపను
జెలఁగి వెలువడి వచ్చినశిఖరు లనఁగఁ
గాంతయురమునఁ గుచములు గానఁబడియె. 107

తే. పడఁతిజఘనంపు పెద్దడాబాలు వూని
కాయజుఁడు పోక్కు లనుసురంగమునఁ దూఱి
తెగువఁ గుచదుర్గయుగము సాధించుకొఱుసుఁ
దార్చునిశ్రేణి యన వళిత్రయము నెలఁగు. 108

చ. చెలిబలితంపుగబ్బివలిసిబ్బెపునిబ్బరపుబ్బుగుబ్బచ
న్నులనెఱిగొప్పభారమున నున్ననితిన్నెల మించుబల్పిఱుం
దుల నసియాడుకౌను పడునో యనుశంక సరోజసంభవుం
డెలమి రచించి గీలొక్కలుపునివ్వసలా కన నారు తీరగున్. 109

వ. అరయఁగ నాభిపుష్కరమునందు విహారముకొంతసల్పి సుం
దరతరయౌవనం బనువనంబున బాహులతల్ చలింపఁగా

సరసపయోధర స్తబకసంగతిఁ గమ్మనితాఁ కెక్కి వి
స్తరగతి నేఁగుతుమ్మెదలచాలన నారు చెలంగు బోటికిన్.

చ. జడ యనుతోఁక వెన్కఁ దరసారపుఁగుంకుముచాఁతి రేఖయే
ర్పడఁగ మిటారిగుబ్బలను భారపుఁగుంభము లంద మొప్పఁగాఁ
దోఁడ రెడునారుసో రనెడుతుండము సాఁచి మనోజుదంతిరా
జుడుగక సీరు ద్రావుకొలనో యన నాభి చెలంగు నింతికిన్.

మ. చెలిసింగారపుఁబువ్వుఁదోఁటరసముల్ సెల్వొప్పఁగా నింపఁబూ
విలుకాఁడన్నలుకాఁపుగుబ్బ లను మేల్నీరంబు పెద్దల్ ఘటిం
చిలలిఁ నీలపుటారుమో కెలమి పుష్టిన్నట్టి మోటత్తువె
చ్చులచెంగల్వపుబావియో యనఁగ మించున్నాభిగంభీరతన్.

క. చనుఁగవ బరువో లేకం
బెనఁకువ గలశోభనాంగిపిఱుఁదుల బరువో
యని గన విధి పిడికిటఁ బ
ట్టినపట్టో యనఁగఁ గౌను తీవ వెలయున్. 113

మ. జననాథాత్మజకాంచనోరుయుగళీ స్తంభాగ్ర భాగంబుపైఁ
బెనుపై ముత్తెఱు లంతరాళులుగ నాభీద్వారమం దొప్పఁగా
స్తనజాంబూనదకుంభగుంభితతనూసౌధాంతరస్థాయి మా
రునిసింహాసనమో యనంగఁ జెలువారుం గాంచి దేశంబొగిన్.

తే. మరుఁడు శృంగారపీఠు లేర్పఱచి తనదు
పేర నొకపేటఁ గట్టి సంప్రీతిఁ దోర
ణాల నుంచినకాలుకంబా లనంగఁ
గలికియూరులు చెలఁగుఁ బైఁ గాంచి మెఱయ. 115

క. మకరములను లోఁబెట్టుక
రకముగ వరశాలులను ధరం బడవైచె

సకిజంఘిక లని యెంతయుఁ
బ్రకటించెం గాహళులు రవంబుల దిశలన్. 116

తే. నెఱయ సారసములు దమ్ము నేలఁ బెట్టి
కాల రాచుచు సున్నాఁడు కలువలచెలి
వెతలఁ బడఁ జాల మిది రాహువేణి యనుచు
లతివపదములఁ బడె నన నడుగు లమరు. 117

తే. నిరవలంబంబు తనయుండునిలయ మెల్ల
నందు నిలు వాగుక లే దటంచు వగచి
వచ్చి తారక లొకకొన్ని వనితపగము
లందెనో యనవేళ్ల నఖాళి యమరు. 118

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 119

సీ. చెలియపెన్నెఱిగుంపు చీఁకటితలఁ దన్నె
వదనము కళఁ బట్టి చదిపె విధునిఁ
జెలువకన్నుల తేళ్ల నవి నట్టియాడించెఁ
గరమొప్ప గళము శంఖంబు నూఁదెఁ
బొలఁతిచన్నులు చక్రములరొమ్ము వెసఁ ద్రొక్కె
నారు సర్పముఁ గడు నంటి ఫొడిచెఁ
జెలికటి సైకతములు వెన్కఁ బడ నొత్తె
నెత్తమ్మి నడుగులు నేలఁ బెట్టె

తే. మిసిమిబంగారుపై నెక్కె మేనిచాయ
యేమనఁగ వచ్చు నిక్కాంతయింపుసొంపు
మించునవయవసౌష్ఠవం బెంచి చూడ
వశమె వేనోళ్లు గలఫణివరుల కైన. 120

తే. కురులు కుటిలత గాంచెఁ గుచములందుఁ
గఠినత వహించె సారసగర్భుఁ డెలమిఁ
జెలఁగి యీకాంతమన సట్లు చేయఁడేని
యతనిఁ బుడమి నిఁ జతురాస్యుఁ డనఁగ వచ్చు. 121

కామిని మూర్ఛ దేఱి కవిం గవయఁ గోరుట.

వ. అని. 122

క. ఈరీతి బిల్హణుండు మ
హారూఢి నిజానుభావ మభినుతి సేయం
గా రామ తద్వచోమృత
సారంబున మూర్ఛఁ దేఱి సంస్మృతి గల్దై. 123

తే. యామినీపూర్ణతిలక యత్యంతపులక
దేహ యై లేచి మదిని సందేహ మెడలి
యబ్జుని హసించుకవివదనాబ్జ మమరఁ
గాంచి యూహించె నిజమిలోఁ గాంచి తమిగ. 124

సీ. ఈకమలేక్షణు నెద వసించినఁ గాని
యలనిశాచరుగర్వ మడఁపఁ జాల
నీసర్వమంగళాహితుఁ గూడఁగాఁ గాని
యంగజాతవికార మార్పఁ జాల
నీవిబుధేంద్రుని హితము సేసినఁ గాని
యొసఁగి మరుత్తతి నేలఁ జాల
నీబ్రహ్మతేజుని నెనసి పల్కినఁ గాని
యిల ఖగాళి నధఃకరింపఁ జాల

తే. నితనిభాస్వత్కరాబ్జసంగతుల మెలఁగి
యేర్పడక గాని మదితమిఁ దీర్పఁ జాల

నితనియధరామృతంబు నాయిచ్చ దీరఁ
గ్రోలఁగాఁ గాని తాపంబుఁ గూల్పఁ జాల. 125

వ. అని మఱియుఁ దనలో నిట్లనియె. 126

తే. చదువుఁ జెప్పంగ గురుఁ డయ్యె సాహసమునఁ
జూడఁ జూడంగ మరుఁ డయ్యె సోయగమునఁ
దలఁపఁ దలఁపంగ రాజయ్యెఁ గలితకళల
నిందు కేమి వచింతునే యిందువదన. 127

ఉ. ఏ లఘుచిత్త నై కనిసి యీనవమానహనరూపుసన్నిధిన్
బాలిని జేరితే నితనిభావ మదెట్టిదొ కాన రాదుగా
లీలఁ బరిగ్రహించునొకొ లేక గ్రహింపక పోవునొక్కొ నేఁ
దాళఁగఁజాల నింతి తనుఁదానతొడంగినఁ జుల్కనౌఁ గదా.

వ. అని మఱియును. 129

ఉ. ఏగతిఁ బోవుదాన మఱి యీతని నేగతిఁ బల్కుదాన నా
లాగు మదిం దలంపడె కళానిధి కాదని పల్కునా పయిం
గాఁ గలకార్య మెట్టిదొకొ కానియెడం దనగౌరవాప్తియెం
తాగడమౌనొ యిందులకు నన్యవిచారము లేమి సేయుదున్.

వ. అని యివ్విధంబున వితర్కించి. 131

ఉ. రాజకుమారికామణి విరాళిని దాళఁగ లేక దూలి సం
యోజితకాండవస్త్ర ముపయోగము లేమికిమానియప్పుడున్
రాజితశయ్యపైఁ బడి సరాగముగా విలపించె నాత్మభూ
రాజశరాళికిన్ నిలుపరానితమిన్ భ్రమ ముప్పతిల్లఁగన్. 132

తే. హా కళాకాంత చతురాస్య హా కఠోర
మారనిశితశరాళి వేమాఱు నాటి

కలఁచె సంతాప మొదవ న న్గరుణఁ జూచి
ప్రేమఁ గొనవయ్య బాధఁ దప్పింపుమయ్య. 133

వ. అని నర్మగర్భంబుగాఁ బలికిన నప్పలుకులుకఠోరమారవీరదో
రటచ్చాపగుణటంకారనినదంబులుగా విని భావంబు గ్రహిం
చి సంచలితహృదయుండయి కవిపుంగవుం డి ట్లనియె. 134

కామినీనర్మగర్భవాక్యములు విని కవి పలుకుట.

ఉ. తామరసాక్షి నీనిశితచారుణవీక్షణతీక్ష్ణబాణముల్
వేమఱు నాటి నాహృదయవీథి వ్రణంబొనరించెఁజూడుమా
నీమెయినౌషధద్వితయమియ్యవె త్రావెదఁబూఁతపూసెదన్
నీమధురాధరామృతము నీకుచకుంకుమపంక మేర్పడన్. 135

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 136

సీ. కరుణతో ననుఁ జూచి కాయజుశరహతిఁ
దప్పించు మిప్పుడు తరళనయన
చిఱునవ్వు వెలయించి చెలువయినవెన్నెలల్
మాయింపు మిప్పుడు మచ్చకంటి
పలుకులు వగ గుల్కఁ బల్కి పైకధ్వనుల్
మాన్పవే యిప్పుడు మధురవాణి
మోవిపానక మిచ్చి మోహదంభకతృష్ణఁ
దీర్పు మిప్పుడు మోవితీపులాఁడి

తే. కరము లలరించి బిగియారఁ గౌఁగిలించి
యొడలిచలిఁ బాపవే భాస్వదురసిజాత
యతనుసామ్రాజ్య మేలించి యాదరించి
వలపు లీడేర్పవే హేమలలితగాత్రి. 137

రాజకుమారి కవిశయ్యపైఁ జేరి క్రీడించుట.

మ. అనినం దామరసాక్షి కొంచపటమత్యంతంబుఁ బోఁద్రోచి గ్ర
క్కునఁ దచ్ఛయ్యకుఁ జేరి ప్రౌఢగతిసంకోచింపకన్ లెమ్మహా
యని చేఁదమ్ములు సాఁచి చన్గవయొదన్ హత్తించె గాఢంబుగా
ఘనమోహమ్మునఁ గౌఁగిలించెఁ గవియుం గౌతూహలం బొ
[ప్పఁగన్. 138

మ. కరముం జేర్పకమున్నె పోఁకముడి వీఁకన్వీడెఁ జన్దోయిఁ జె
న్నొరయం బట్టకమున్నె జిల్గుఱవి కెంతో ప్రీలి వేపట్టున
న్వీరిసె స్సుద్దుమొగంబుఁ జూచుటకు మున్నే స్వేచ్ఛనాలోకనం
బరయన్విస్మృతమయ్యె నాసతికి క్రీడావ్యాప్తిగోల్పోవఁగాన్.

చ. వలయవిశేషనాదముల వైభవసంగతభాస్వదంగకం
బులపులకాంకురప్రకరపూరములం బ్రవిబోధితాత్మభూ
సలలితతత్త్వమార్గముల జన్నులురస్థలి మున్గునట్లుగాఁ
జెలువ సుఖింపఁ జేసెఁ గవిశేఖరుఁ బైకొని కౌఁగిలింపుచున్.

వ. ఆసమయంబున బిల్హణుం డిట్లనియె. 141

శా. భూరిగ్రాహగభీరభీషణమహాంభోరాసులన్ దాఁటి యా
స్కారంబింతయు లేనియాకసమునన్ సంచారముల్ జేయుచుం
గ్రూరోద్యన్నగపర్వతాగ్రముల నారోహించుచున్నీ యశం
బో రాజాత్మజ యొంటిమై భుజగలోకోద్వృత్తి రాజిల్లునే. 142

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 143

తే. రమణి మీతండ్రి మదనాభిరామనృపతి
చేసినట్టివినోదంబు చిత్రమయ్యె

చిత్తమున వేఱు తలఁపక చెలఁగు మతుల
రతుల భయ మింత వల దిట రాజు వలన. 144

వ. అని నిజాంకంబునఁ బంకజగంధి నునిచికొని శంకలేక నిరంకుశమీనాంకమత్తమాతంగంబు హృదయపంకజంబు భేదింపం దదవదనశశాంకమండలంబు నాలోకించి యిట్లనియె. 145

తే. నెమ్మితపము గావించితి నిన్నుఁ గూర్చి
జపము సల్పితి నీపేరు చాలఁ దలఁచి
ధ్యానమొనరించి నీరూప మాత్మ నునిచి
మంత్రదేవతగా నిన్ను మంజువాణి. 146

వ. అది యెట్లంటేని. 147

సీ. సరవి నెన్నఁడును భోజనము సేయఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యెలమిగా నెన్నఁ డింతులను గూడఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యరయ నెన్నఁడుఁ జందనాదిచర్చయు లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
చెలఁగి యెన్నఁడు మాల్యములు ధరింపఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి

తే. గాన భవదీయవిరహయోగమున నాకుఁ
గలహరిత్తులు మసకట్లు గా దనర్చుఁ
గాంచి నమ్ముఁడ నైనసత్కవిని నన్ను
రాగ మిట నూని ప్రోవవే రాజపుత్రి. 148

ఉ. ముందట నున్నిషద్విపసమూహసమంచితకుంభకాంతరా
మందసరక్తమేదమున మత్తిలి చూచుమృగేంద్ర మున్నస

స్పందనపల్లవోల్లసితసల్లకి మానునె సామజంబు నా
చంద మెఱింగి పొందు మిట జాగొనరించెద వేల బాలికా.

వ. అనిన దరహాసితవదన యయి కుందరదన యిట్లనియె. 150

క. కవిరాజశిరోభూషణ
దివిషద్రాజాస్య లైనదీప్యద్భవదీ
యవరాకృతిఁ గని యేఁగా
రి వలతు రే ననఁగ నెంత శ్రీతనయనిభా. 151

సీ. శృంగారమూర్తి వై చెలువొందునినుఁ జూడ
వలెఁ గాక కన్నులు గలఫలంబు
చక్కనైనట్టినీచెక్కులు ముద్దాడ
వలెఁ గాక కెమ్మోవి గలఫలంబు
మదికింపు సేయు నీయెద ఱొమ్ము వెసఁ గ్రుమ్మ
వలెఁ గాక చన్నులు గలఫలంబు
నేర్పు మీఱినయట్టినీతోడ మాటాడ
వలెఁ గాక నాలుక గలఫలంబు

తే. సేవ సేయంగ వలెఁ గాక చెలువరాయ
యలరులను గేరుచేదోయి గలఫలంబు
కలసి రతులను మెలఁగి పెనఁగవలెఁ గాక
కవిశిఖామణి చెలి మేను గలఫలంబు. 152

శా. నీలావణ్యము నీకళాతిశయముల్ నీసౌకుమార్యస్థితుల్
నీలాలిత్యము నీవిలాసగతులుల్ నీమంజువాగ్వైఖరుల్
నీలీలాతనుభాతి నీసరసముల్ నీయందముం జూడఁగా
నేలీలావతి యయినఁ బొందఁ గవిధాత్రీంద్రా యపేక్షింపదే.

వ. అని యిట్లు బలుక సంతోషితస్వాంతుం డై కవిభూకాంతుం
డుం గాంతాలలామకుచకాంతత్వం బపేక్షించి యిట్లనియె.

సీ. పరభూమిభృత్తులభరము ద్రుంచినవేల్పు
మాంద్యంబు లడఁగించుమహితకీర్తి
మైత్రిచే వెలసి ధర్మము గాంచుగుణశాలి
కర్బురచ్ఛాయలు గలుగుమేటి
ఘనపుష్పమాలిక లెనసిననెఱజాణ
వాసనల్ ప్రాపించుభవ్యరూపి
వరయుక్తి నఖిలవైభవము లందినరాజు
చంద్రరేఖల నేలుసరసమూర్తి

తే. యగుచు నఖిలదిశావళి నాక్రమించి
ప్రేమజనులను బాలించుపేరుఁ గాంచి
దొరలకు దొరై చెలంగును దోయజాక్షి
యెలమి సిగబ్బిగుబ్బపాలింగ్లజోదు. 155

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 156

సీ. మీనాకృతులఁ గాంచు మెఱయునీకన్నులు
గచ్ఛపరేఖ మీఁగాళ్లఁ జెలఁగు
భూధరభావంబుఁ బొందు నీజఘనంబు
హరిలీలఁ దాల్చు నూఁగారుతీరు
వామనాకృతిఁ బూను వల నొప్ప నీకౌను
భూమిభృద్వైరు లై మొనయుఁ జన్ను
లమరు రామాభిఖ్య దైయె నీముఖాబ్జంబు
నీలాంశుకస్ఫూర్తి నెగడుఁ గురులు

తే. రతులఁ దేలింపను ప్రబుద్ధురాల వపుడు
పరయఁ గలికివి యన్నిట సరసిచూడఁ
దనర నీయందున దశావతారమహిమ
రుచిరలావణ్యసీమ తారుణ్యధామ. 157

సీ. ఘనులఁ బోషించు నీకచపాళి రాజస
స్థానంబుఁ గాంచు నీనగుమొగంబు
కువలయం బలరించుఁ గూర్మి నీకనుదోయి
శ్రీలఁ బెం పొందు నీచెలఁగుశ్రుతులు
యిష్టఫలావాప్తి నెసఁగు నీకెమ్మోవి
కలల మెప్పించు నీకలికిచన్ను
లహితాప్తి నడఁచు నీయలరారునూఁగారు
సరసులమెచ్చు నీసరసనాభి

తే. లసదనంతవిభూతి నీయసదుకౌను
చక్రములను భరించు నీజఘనసీమ
యతులభద్రకరములు నీయరిదితొడలు
పడఁతి పద్మంబు నేయు నీపదయుగంబు. 158

వ. అని వినుతింపుచున్నకవివరునిం గదిసి మాటిమాటికి సూటి
గొన సాటివచ్చుజక్కవల నుక్కడంచి నిక్కి క్రిక్కిఱియు
మిక్కుటంపుసొంపు గలసిబ్బెంపునిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బల
నురంబుతిరంబుగానొత్తి తత్తరిలఁగేలమ్ములనిమ్ముగాఁగ్రమ్ము
కొనవెనుకకుఁజనకమొనసివనితామణినెనసిమనసిజసంగరంబు
తిరంబునకుఁగరంబుదుఱంగలించిదొఱంగిమెలంగుచు నితరే
తరసమాకర్షణంబులాచరించుచునన్యోన్యమధురాధరసుధా

ధారానుపానక్రియాంతరదశ నక్షతవిజృంభణంబులసీత్కా
రంబులు నెఱపుచుఁ బరస్పరవిశేషవిషమశరసమరసముత్సా
హంబుల నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు, స్మరవిశిఖశిఖరసఖంబు
లగునఖరముఖంబులనీటులు మెఱయఁ గాటులుపచరించుచు
ముఖముఖావలోకననిరోధకచికురనికరంబులు కరంబులను
గరంబుచిక్కుఁదక్కఁ జక్కసవరించుచు స్థలాస్థలవిశేషంబు
లవలంబించి బింబిరిగొనక హితంబు మెఱయఁ జొంబించుచు,
ఘూత్కృత ఫూత్కృత భూత్కృత హుంకృత సీత్కృత
గృహాణ గృహాణ ముంచ ముంచేత్యాది నినదంబుల కనుగు
ణంబు లగుకాంచిసముంచిత ఘంటికామంజుమంజీర వలయస
లయ నినదంబులు వినుచు, నాగ సింహ కుక్కుట హంసాది
బంధవిశేషంబులం బరిభ్రమించుచు నలయుచు, వలపులు
వెలయఁ గలయుచు, నిలుకడల నిలుచుచుఁ, దోలంగినఁదో
లంగక మలసి పైకొనిచేకొలఁదులఁ బట్టుపప్పకనిట్టట్టు తెట్ట
గిలక దిట్టలై గుట్టుమట్టులేక వీఁకఁదాఁకుచు నిట్టుపష్టిహా
యనద్విరదంబుల విధంబున నందంబు గాఁ గందర్పునిదర్పం
బడంచి మించి సౌఖ్యవారాశిఁ దేలుచున్నంత. 159

చ. పులకలజగ్గు నెమ్మినెఱపుర్ జిగినెమ్మొయినిగ్గు జెయ్వొలర్
వలగొనుసిగ్గు వింతయరవాలుపుఁజూపులకగ్గు నొదలర్
నెలకొనుతగ్గు మారుడువునేర్పులనెగ్గు ఘటిల్ల నొప్పున
చ్చెలి నలరించెఁ దా రతులఁ జెందుచు మాటికి మోహ
[మందుచున్. 160

సీ. అసకృదాలింగనాభ్యసనఖర్వీకృతకుచం
బర్ధనిమీలనోద్యద్వియోగ
మాశానుకూలక్రియారోధిమందాక్షు
మావిశ్రమాంబుకణావృతాస్య
మతిగాఢపరిపీడితాధరాధరబింబ
మనుదితమణితక్రమానుకలన
మస్ఫుటీకృతతథాత్యాలాపకౌశలం
బతిసాంద్రజనితరోమాంచవార
తే. మక్రమారబ్ధముగ్ధచేష్టాభిరామ
మతిశయానందపరవశాంగాంగ మవిది
తాన్యచింతన మాచకోరాక్షి కపుడు
ప్రథమసురతంబు కవిలోకపతి యొనర్చె. 161

ఉ. వెచ్చనిపచ్చిగోరు లరవిప్పకనుంగవతీరు లారజం
బెచ్చినతక్కులాత్మకపుడింపుఘటింపు నుచుక్కులూర్పులన్
విచ్చినమోవికెంపు లెదనిండిన నెయ్యపుసొంపులుం దగన్
రచ్చకునెక్కె జోరహిత రాజముఖీసురతప్రసంగముల్.162

తే. పరఁగ నీరీతి రతిమనోభవులపగిది
యామినీపూర్ణతిలక బిల్హణుఁడు నతుల
రతులఁ గ్రీడలు సలుపుచు రమణ మీఱ
ననుదినంబును నట్లుండి రంత వేడ్క. 163

క. తారాయనతటినీశర
తారాయన శిఖశిఖాంక ధాతృజహారిరా
ట్తారాచలనాయక గీ
స్తారాచల రాజరాజ సఖసత్కీర్తీ. 164

భుజంగప్రయాతము. కథావిప్రధానా ప్రకాశాభిధానా
బుధారాధితార్థా ప్రభూతాఖిలార్థా
విధుస్ఫారకీర్తి సువిద్యానువర్తీ
సుధామాధురీవాగ్విశుద్ధానుభావా. 165

గద్యము. ఇది శ్రీసీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితావిచిత్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పండిపెద్దికృష్ణస్వామి ప్రణీతం బయినబిల్హణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

బి ల్హ ణీ య ము.

తృతీయాశ్వాసము.

మహితరూపజితశత
కామా కామాంధకార గర్వోద్ధతసు
త్రామారిమదనిషూదన
క్షేమాకరదివ్యనామ సీతారామా. 1

తే. అవధరింపుము తదనంత రావధాన
మహిమ బిల్హణకవిశోడ మంజువాణి
యామినీపూర్ణతిలక విహారగరిమఁ
దనరు చున్నంతఁ జెలులు తత్కార్య మెఱిఁగి. 2

చెలులు కవిని రాజకుమారి కలయుటయెఱింగి రాజున కెఱింగించుట.

వ. ఇట్లు తమలోన. 3

క. ఓకమలనేత్రి వింటే
యీకవిసన్నిధిని సరసిజేక్షణ యెంతో
చేకొని విద్య గ్రహింపుచుఁ
గాక మఱియు నిపుడు కానికార్య మొనర్చెన్. 4

తే. ఇందు కే మందు మష్మ యోాయిందువదన
విభున కెఱిఁగింపవలెఁ గవివిభునినడత
మనకు దాఁచంగ నేటి కేమనఁగ వలసి
మీఁద నెటు వోయి యెటు వచ్చునో తలంప. 5

వ. అని తర్జనీకలితనాసాగ్రలై నుచుక్కు మనుచు రాజసాన్ని
ధ్యంబున కేతెంచి మ్రొక్కి యున్నంతఁ బ్రసన్నవదనుండయిన
యన్నరపాలుం గనుంగొని గద్గదకంఠ లై విన్నపం బాకర్ణిం
పుఁ డని వారిలో నొక్కబోటి యి ట్లనియె. 6

తే. రాజరాజేంద్ర మదనాభిరామనృపతి
దేవరకుమారి యాంకవిధీరువలన
విద్య యభ్యాస మొనరించువేళ బద్ధ
కాంక్షపట మంకురము గాఁగఁ గలటె మొదవె. 7

చ. ఎఱుఁగఁగరాదు దైవకృతపెట్టిదయో మనమంజువాణి తా
గుఱిగొని యధరామరునిఁ గూడిన యట్టులు మాకుఁ దోఁపఁగా
గుఱుతెఱిఁగి విషంబు మది గోప్యముగాఁ జేసినహానివచ్చు నం
చఱిముఱిఁ జెప్పవచ్చితి జనాధిప యేమిఁకబుద్ధి మీఁదటన్.

వ. అనిన విని యత్యంతకంపితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు
నిట్టూర్పు లెసంగఁ దనలో ని ట్లనియె. 9

క. ఏ నొనరించుట యెట్టిది
య్యైనవిధం బేమి యాఱడాయెను భువిలోఁ
దా నొకటి తలఁప దైవము
మానుగఁ దలఁచు నొకటి యనుమాట నిజం బై. 10

వ. అని వితర్కించి వారలంబనిచి పుత్త్రికామణిసమీపంబునకు
వచ్చి నిలిచి యిట్లనియె. 11

రాజు తనకూఁతుసమీపంబునకు వచ్చి నీతులు పలుకుట.

శా. పట్టీ రాజకుమారశేఖరులఁ బిల్వం బంచి భూపాలకుల్
చుట్టా లందఱు మెచ్చఁగా నగరముల్ శోభిల్లగాఁ జేసి మే
లువ్వట్టం దిట్టముగా స్వయంవరమునన్ భూషించి నిన్ బ్రేమనే
నెట్టో సేయఁ దలంచితిం బాదవఁగా నిచ్ఛానుకూలంబుగన్. 12

ఉ. కోరినరాకుమారకునకుం బ్రియమందఁగ నిన్ను నిచ్చి యెం
తో రహిమీఱ సౌఖ్యముగనుండెదనంచుఁ దలంచియున్న నా
కోరిక లెల్లఁ బోఁదలఁచి కొంకుఁ గలంకము లేనిమత్కులం
బారఁగ దుర్యశంబు మహి నందఁగఁ జేసితివమ్మ బాలికా. 13

వ. అని పలుకుచున్న జనకునిఁ జూచి పుత్త్రికామణి యిట్లనియె.

రాజపుత్త్రి రాజుతోఁ దాను దోషరహితురాలని చెప్పుట.

శా. అయ్యా యెన్నఁడు లేనివార్తలివియేమత్యంతముం బల్కెదీ
వయ్యో నీవానరించు కృత్రిమము నీయాత్మ వ్యథం జేయు నా
త్రీయాస్యాబ్జముఁ జూచితే మదికి సందేహంబుగాఁ దోఁచెనో
నీయాజ్ఞం దెలి యంకుశంబుగదె నిర్నిద్రానుకంపానిధీ. 15

క. ఏమయ్య యేమి వింటివి ?
యోమహిపా యెటులు దోఁచుచున్నది నీకున్
మామకచిత్తము దెలియదె
నామది సంశయము లేదు నవ్యవిచారా. 16

క. నీయాజ్ఞ లేనికార్యము
మాయయ్య సేయ నోప మాయిరువురకున్
నీయెడ హృత్సంయోగం
బేయుక్తి ఘటించుఁ దెలి హరింపఁ దరంబే. 17

క. అది గాక నాకు వ్రతము
న్నది యెఱుఁగవె యంధకుని మనంబున నైనం
బదపడి దర్శింపను నీ
మది నన్యవిచార మేల మానవపాలా. 18

వ. అనినఁ గరుణాయత్తచిత్తుండై రాజోత్తముం డిట్లనియె. 19

చ. తొడరఁగఁ బూర్వమేమయినదోయదివోవఁగనిమ్ముపుత్త్రినిర్
గడవఁగ లేను సంశయము వికారము సేయక నింకనైన నీ
నడతలు మాని యుండు సుమనఃస్థితి సత్కులసూతికెంతయు
య్యెడనొకరాకుమారునకునిచ్చెదనిన్నుఁగృపామతిం దగన్.

వ. అనినవిని మనంబొప్పక శంకారహితచిత్తయై మత్తగజయా
న యి ట్లనియె. అయ్యా, యకటికే నన్నిచ్చి యథావిధి వివా
హంబు నెఱవేర్చి సన్నృపం జూపుము. నే నాయగ్రకులునికి
క్షత్రకన్యోచితవిధానంబున భార్య నైతి. 21

కాంత తనమనంబు కవియం దాసక్తమై యున్నదనుట.

మ. ధరణీపాలవచించెదర్ వినుముచిత్తంబతులుర్ ఘూర్ణామర్
వరజిహ్వాశ్రుతు లంచితం బయినసంస్పర్శంబు నాధీరునం
దు రతిర్ నిల్చెను బుద్ధిపూర్వకముగాఁ దోడ్తోడ నింకేరికిం
గరమైయిచ్చెదు చేతనారహితమీకాయంబునాయంబుగాన్.

వ. అనిన విని రోషారుణితాయతాక్షుండై నరాధ్యక్షుండుశీఘ్రం
బుగాసభాస్థలంబునకువచ్చికుపితమానససింహంబుకరణిసింహా
సనాసీనుండై సభాసదులం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె.

రాజు కుపితుండై సభాసదులతో నాలోచించుట.

తే. అమర నంతఃపురద్రోహ మాచరించు
వాని నేశాస్తి సేయంగ వలయు మీరు

ధర్మపద్ధతిఁ బలుకుఁడు తగినశాస్తి
సేయుదము వాని సద్గుణశ్రేష్ఠులార. 24

వ. అనిన విని సభాసదులు గలంగి మనంబున ఘనంబుగాఁ
దోఁచి యాలోచించి యి ట్లనిరి. 25

క. కార్యాకార్యము లెఱుఁగక
మర్యాదలు నడపువాని మహిపతి యెంతే
నార్యానుమతిని హిమవ
ద్ధైర్యా దండింపవలయు దండధరుం డై. 26

వ. అందు నొకకొంద ఱి ట్లనిరి. 27

క. ధరణీశ విచారించిన
ధరణీతలమందు నన్ని తప్పులె చూడం
గరుణించి కావవలయును
బరికింపఁగ నెట్టు లైన భవ్యవిచారా. 28

వ. అనిన మఱికొంద ఱిట్లనిరి. 29

ఆ. లేఁత ముదు రెఱింగి నీతి దండింపఁగా
వలయుఁ గొన్ని మాన వచ్చుఁ గొన్ని
మానఁ దగవుఁ గొన్ని మహిమీఁద ధరణీశ
యెంతకార్యమైన నిదియ హితము. 30

వ. అనినఁ గొందఱు రాజభావం బెఱింగి యి ట్లనిరి. 31

క. ఏకార్యమైన మానవ
లోకోత్తర యమునిరీతి లోకంబున నా
లోకించి దుర్జనావళిఁ
గైకొని దండింప కున్నఁ గలుషము వచ్చున్. 32

వ. కావున శిక్షాకరణంబు కర్తవ్యం బనిన విని రాజు కోటపాల
కులం బిలిపించిన. 33

సీ. గండ్రగొడ్డండ్లు గొంగళ్లను జికిలిచ
ల్లాడములు మైలచల్లాడములును
గుఱుతుచుంగులతలగుడ్డలుఁ గావు బొ
ట్టినుపకడేలుఁ దాల్చినుపదుడ్లు
నీలికాసెలు వెడనీలికుచ్చులత్రాళ్లు
బిగుదైనవడిసెలల్ బిల్లమెట్లు
కాలుమేనులు బలుకోలమీసములును
బిగివంపుచూపులు బెట్లుగ్రుడ్లు
తే. నొడలఁ గోరోచనపుఁబూఁత లుట్టిపడఁగ
వచ్చి తలవరు లెల్లను మెచ్చు దొరయు
నిలిచి చేతులు మొగిడించి నేర్పుతోడ
దండ మిడి యోర రైయున్న ధరణిభుజుఁడు. 34

వ. అందు వీరసేనుం డనునొకతలారినిం జూచి యి ట్లనియె. 35

రాజు బిల్హణునికి శిరచ్ఛేదం బాజ్ఞాపించుట.

శా. ఓరీ బిల్హణనామధేయకవి నుద్యోగించి రాఁ దీసి దు
ర్వారస్ఫూర్జితదీర్ఘపాశములచే బంధించి కొంపోయి బల్
దూరం బయినస్మశానవాటిముఖ మాలోకింపకన్ నిర్దయా
ధారస్వాంతుఁడవై తదీయశిరముద్దామప్రాప్తి ఖండింపుమా.

వ. అని మున్మాఱుఁ బలికి పొమ్ము పొమ్మని సెల వొసంగిన
వీరసేనుం డి ట్లనియె. 37

క. కోపముచే శిక్షింపను
భూప యనుగ్రహముచేతఁ బ్రోవఁగ దక్షుం

దేపట్ల నృపతి వసుమతి
నీపద్ధతి నరసిచూడ నితరము గలదే. 38

క. దేవర యేమి వచించిన
నావిధమునఁ జేతు నేను నది యెట్టిదొ మీ
భావము యోగ్యా యోగ్యవి
భావముఁగా గానవలయుఁ బరహితబుద్ధిన్. 39

వ. అని పల్కిన భూపాలుండు కోపించి యావలిమొగం బయిన
వీరసేనుండు. 40

క. భూపాలుఁడు సెప్పిన వినఁ
డాపాపము పుణ్య మంత యవ్విభునిదె తా
రూపించినట్లు సేయుదు
నీపట్టున దైవయోగ మెట్లున్నదియో. 41

వ. అని తద్గృహంబుఁ జొచ్చి. 42

తే. పుస్తకము చేతఁ బూని తత్పూర్వకార్య
మెఱిఁగి తనలోన సతి భజియించువాని
నొడిఁగి శయ్యాతలంబున నున్నవాని
బిల్హణునిఁ జేరి తలవరి బెగడ ననియె. 43

క. ఓకవిరాజశిఖామణి
నీకొక విన్నపము సేతు నృపవరుఁడు నినుం
జేకట్లు కట్టుకొని చని
యాకడ దండింపు మనుచు నాజ్ఞ నొసంగెన్. 44

తే. దేవ నీపట్ల యిది యేమొ తెలియరాదు
చెప్ప నెంతయు వినఁడాయె శీఘ్రగతిని

లెమ్మనుచు డాసి వాఁడు చేఁదమ్మి పట్టి
తిగిచి యురుపాశములను బంధించె నంత. 45

తే. కవివరుఁడు లేచి దిక్కులు కలయఁ జూచి
మంత్రదేవతఁగా నారమణి నిజాత్మ
నిలిపి తలవరివెంబడి నిశ్చలమతిఁ
జనియె నచ్చటిజనములు సంపడింప. 46

వ. అప్పు డొక్కసఖి త్వరితగతిం జని రాజపుత్త్రితో ని ట్లనియె.

రాజపుత్త్రి కవియవస్థను సఖివలన నెఱింగి తండ్రిం జేరి యడిగికొనుట.

శా. అక్కాబిల్వాణుఁ గోటపాలకులు ప్రాజ్యస్ఫూర్తిదుర్వారులై
చిక్కంబట్టిమహోగ్రపాశములనాక్షేపించుచుం బాహువుల్
ప్రక్కల్ ఱెక్కలుమొక్కలంబుగ వెసం బంధించుకన్మట్టియా
చక్కిం బోవుచునున్నవా రిదె సఖి శక్యంబె వీక్షింపఁగన్.

వ. అనుపలుకులు చెవులకు ములుకులు సొనిపినట్టివియైనహాహా
కారంబునొంది యిందుకునెక్కార్యంబనివిచారించిదిగ్గునలేచి.

చ. నడుమసియాడనెమ్మొగమునం జెమటల్ జనియింపఁబాదము
ల్తడఁబడఁ బైఁట జాఱఁ గనుఁదమ్ముల నీరు దొలంకవేణియు
న్విడివడి మూలియాడ నవనిం బడి లేచుచు నెల్గుత్రోడ న
ప్పడఁతుక సేర వచ్చెను సభాస్థలి రాజసమీపభూమికిన్. 50

చ. కుటిలత రాహువేర్చి తనకోఱలఁ బాదుగనొక్క మిక్కిలిం
జొటచొటగా సుధారసము జొబ్బిలు చున్న శశాంకురీతి న
చ్చటులవినీలకుంతలవిశాలవిలోచన పాలి నీర ము
త్కటముగ దూకఁగావదనకంజమువిన్నఁదనంబుదోఁపఁగన్.

క. నాతండ్రీ యీవిధము నఁ
జేతురె గతజలమునకును సేతు వదేలా

చేతమునఁ దలఁపుమా కవి
చేతోవిభుఁ డన్యు నొకనిఁ జేపట్టదనో. 52

క. అది గాక బ్రాహ్మణోత్తముఁ
డౌదవును దోషంబు నీకు నుర్వీశుఁడ వే
మిది రాజధర్మ మగునే
పదపడి ప్రోచుటయ మేలు ప్రజలు నుతింపన్. 53

ఆ. భర్తృఁ డతనివలనఁ బాప మింతయు లేదు
కామపీడితాత్మఁ గాన నేను
గదిసి దోష మతనిఁ గట్టికొంటిని నన్ను
నాజ్ఞ సేయ వలయు నతని వలదు. 54

క. ఈజగతిఁ గాంధర్వము
రాజకులజకుఁ వరము ; ధరాసురుబుధు నా
యోజఁ నేను వరించుట
రాజా నీకులము నుద్ధరణసేఁత కదా. 55

క. అటు గాక పోయినప్పటి
కిట నుంపక మమ్ము నొక్కయెడ నుంపవె యు
త్కట దృష్టి మాని తండ్రీ
యిటువలెఁ జేయంగఁదగ దహీనవిచారా. 56

క. ఇదియును గూడకపోయిన
నొదవఁగ మఱియొక్కయూర నుంపుము వగ మ
మ్మది గాదంటే మఱియొక
పదమున కీదేశ మెడలఁ బంపుము తండ్రీ. 57

తే. నిగ్రహానుగ్రహములకు నృపుఁడు దక్షుఁ
డరయ నిందు నకార్యకార్యములు లేవె

యెన్ని యుండిన బ్రాహ్మణు నేఁచరాదు
'బ్రాహ్మణాః భర' యనియెడుపలుకు వినవె. 58

వ. అని దీనాలాపంబుల నబ్బాలామణి విలపించుచు మఱియు మఱియుఁ బలికిన వైశ్వానరునియందు ఘృతంబుఁ జలికినచందంబున మండిపడి ప్రత్యుత్తరం బియ్యక విముఖుం డయినఁ గంబుకంఠి రాజువలన దిరస్కృతయై యాస్థానంబు వెడలి పోవుచు ని ట్లనియె. 59

సీ. తండ్రి నాకయి యింతవయ నింకఁ డాయఁగా
  డాయఁగాఁ బోయి నే వంత బడినఁ
తల్లి యడ్డపడి తా దప్పింప రాయెఁగా
  రాయఁగాఁ గలఁచెనో తనయ యనక
నాళీజనశ్రేణి కాత్మ నిం పాయెఁగా
  పాయఁగా నీయాపాటు విన్నఁ
గలవారికెల్లఁ గన్నులు చల్ల నాయెఁగా
  నాయగాధంపుఁజందంబుఁ గన్నఁ
తే. కటకటా యెవ్వరైన నాకష్ట ముడిపి
ప్రోవలేరైరి లేరైరి భూతదయులు
నేమి సేయుదు నే మందు నెందుఁ జొత్తు!
ననుచు వగచుచుఁ గవిమార్గ మనుసరించి. 60

కాంతామణి కవినిఁగూర్చి విలపించుట.

ఉ. హా కవిరాజరాజమణి హా నవమోహన హా మనోహరా
హా కరుణాగుణాభ్యుదయ హా రమణీనవపంచసాయకా
హా కమనీయగాత్ర యొకరైన నినుం గృపఁ బ్రోవరైరయో!
యీకడ నీవు దైవమున కేమివిరోధము సేసితో కదా. 61

సీ. వికటదుస్సహానూనవిషము కంఠంబున
దాఁపఁడా యణీశుండు దాల్ప లేఁడె!
సతతదుర్వారవిస్ఫురితశిఖాబడబాగ్ని
జలధియంతరమున నిలుపలేఁడె!
సకలచరాచరజంతుజాలము నెల్ల
నేర్పడఁ బుడమి వహింపలేదె!
పృథ్వీతలం బెల్లఁ బృష్ఠభాగమునందు
మొగిఁ గూర్మనాథుండు మోవలేఁడె!
తే. యింతకన్నను గడువరునందుఁ గలదె
దోషహర! యెవ్వరైనను దోసరి ప్రోవ
రయ్య ఘోరాతి విడఁ జెప్పరయ్య కరుణ
నింకరయ్య నాచెత నివారింపరయ్య. 62

సీ. మోహించి గౌతమమునిసతిఁ బొందిన
పురుహూతు నమరులు ప్రోవలేరె
గురువధూగమనంబుఁ గోరి చేసినచంద్రు
నీశుండు మౌళి వహింపలేఁడె
కడిమిమైఁ గూఁతును గని పొందఁ గోరిన
పరమేష్ఠి శౌరి చేపట్టలేఁడె
స్మరవశుం డై సీతచనుదోయి గీఱిన
కాకిని రఘుపతి గావలేఁడె
తే. యింతయును ద్రోహ మీతనియందుఁ గలదె
నేను గోరిన విప్రుండు గాని యితర
వంశజుఁడు గాఁడు ధర్మంబువరుసఁ జూడఁ
బుణ్యు లెవరైన నీకడఁ బ్రోవరయ్య. 63

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 64

ఉ. ఆకవిరాజు త్రోవ తన కయ్యెడఁ గాక యటంచు నాసతీ
లోకశిరోవిభూషణము లోలత దిక్కులు చూచి తెంపుమై
రాకలుఁబోకలుంగలుగు రాజులనార్యులఁగాంచియెంతయుఁ
శోకముతో విలజ్జయయి సోలుచు వ్రాలుచుఁ బల్కెనిట్టులన్.

సీ. ఎక్కుడుగా మది నెంచి పండితహంస
నాదరింపరె చతురాస్యులార
కారుణ్యమున గతి గల్పించి ద్విజరాజు
ధరియింపరే చక్రధరణులార
నిరుపమసత్కళానిధిని మన్నింపరే
తల యొగ్గి రాజవతంసులార
ఉదితనిరాధారు విబుధేంద్రు నిలుపరే
యుర వొంద భూమిధరేంద్రులార

తే. సుకవిగ్రాసంబు దీర్పరె భూపులార
బ్రహ్మకులజునిఁ దేరరె గోపాలురార
ధర్మగతిఁ బూని రాజకందర్పులార
నామనోహరుఁ గూర్పరే నాయ మెఱఁగి. 66

సీ. చాతకంబుల దయచాతఁ గంబు లొసంగి
ప్రోచునాఘనురీతిఁ బ్రోవరయ్య
కోరికల్ దీరఁ జకోరికల్ మీఱఁగాఁ
బ్రోచునాశశియట్లు ప్రోవరయ్య
వనజాత మెసఁగ సారసజాతములఁ దగఁ
బ్రోచునారవిభాతిఁ బ్రోవరయ్య

సుమనోవిభులనెల్ల సుమనోవిభులుఁ జేసి
ప్రోచునాహరిమాడ్కిఁ బ్రోవరయ్య
తే. తల్లిప్రజలను గలయంగఁ దల్లిప్రజలు
ప్రోచువిధమున మమ్మును బ్రోవరయ్య
పాపరహితాత్ములై వెతఁ బాపరయ్య
ధన్యులార కృపాళుమూర్ధన్యులార. 67

సీ. ఘనులార దురితలంఘనులార గావరే
యామహేశునిఁ బోలునీమహేశుఁ
బతులార మతిబృహస్పతులార గావరే
యాబుధేంద్రునిఁ బోలునీబుధేంద్రు
ధనులార సుగుణవర్ధనులార గావరే
యాకళాఢ్యునిఁ బోలునీకళాఢ్యుఁ
గృతులార కలితోపకృతులార గావరే
యాద్విజాంకుని బోలునీద్విజాంకు
తే. జ్ఞానభోగదయాసారగరిమఁ గాంచుఁ
గాంచి యీకవి మన్నించి కావరయ్య
పెంపుగనరయ్య నామొ రాలింపరయ్య
యెంచఁగదరయ్య ధర్మ మూర్జించరయ్య. 68

క. తమ్ములకుఁ గీడు సేయు న
ఘమ్ములు గలరాజు లెల్లఁ గాతురె పరులన్
నమ్మఁ దగరు దోషాకరు
లిమ్మహిఁ దలపోయ నింక నేమన నేర్తున్. 69

సీ. సుమనోవిభూతివిస్ఫూర్తి గన్నారికిఁ
జెలఁగి యీబుధుని రక్షించు టెంత

కృతధర్ము లై సత్వగతిఁ గాంచువారికి
నీధర్మమతి భరియించు టెంత
భువనాధినాథులై పొలు పొందువారికి
నీద్విజాధీశు వహించు టెంత
యబ్జారిధరునిసఖ్యము సేయువారికి
నితనిఁ గృతార్థుఁగా నెన్ను టెంత
తే. కాన నీకని శుద్ధాత్ము లైనవారు
పుణ్యజను లైనవారును భూరిసత్వు
లైనవారును సర్వజ్ఞు లైనవారుఁ
బొలుపడి ప్రోవఁ దగు లోకపాలురార. 70
సీ. మాకంద గానవే మా కంపముగ రతి
చ్ఛాయ లిచ్చితివి సుచ్ఛాయ లొసఁగి
పురుష గానవె మహాపురుషసంగతియుఁ గా
వించితి వపుడు భావించి చూడఁ
బనస గానవె తల్లపనసరోజము చూడ
నొనరించితివి మాకు నొనరఁ జూపి
క్రముక కానవె శుభక్రముక కార్పితకుచ
పాళిఁ జేసితివి నీపాళి నన్ను
తే. నాఁటి ప్రేమ మనంబున నాటి యంతఁ
జూపవె నేఁడు నాకవి జూప అరయ
ఘనతరులు మీరు గాన నే ఘనత నేతు
ఘనతరుఁ డతండు మీకు లంఘనత దగునె. 7
సీ. మానసోల్లాసి రైయె మన్నించునాకవి
హంస గానరె రాజహంసలార

సహకారశాలి యై సంగతుల్ గాంచుమ
త్ప్రియునిఁ గానరె వనప్రియములార
యతులసదారసస్థితిఁ జెలంగెడుశుభ
వ్రతునిఁ గానరె మధువ్రతములార
యధికఫలోదయావాప్తి యాబుధతిల
కంబుఁ గానరె శ్రీశుకంబులార

తే. ద్విజవరుఁ డతండు నుత్తమద్విజులు మీరు
గాన నిమ్ముల నడిగెదఁ గాన నేను
బక్షపాతులు మీరయు సత్పథవిహారు
డెచట నున్నాఁడొ నా కెఱింగింపవలయు. 72

వ. అని బిల్హణు నుద్దేశించి మున్నియు యిట్లనియె. 73

మ. అరవిందంబులరీతిఁ జెన్నలరునీహస్తంబు లెట్లోర్చె ము
ప్పిరిగాఁ బెన్చినకాలపాశములకుం ముగ్ధాంగనాగానభా
వ్యరసోత్కర్షములయినసీశ్రుతియుగం బత్యుద్ధతోర్వీపకిం
కరవాదార్భటి కెట్లు దాళె మదనాకారా మనోనాయకా. 74

వ. అని యిట్లు పొగిలి పొగిలి. 75

తే. తరుణి నగరంబు గడచిపోఁ దలఁచి యున్న
నున్నతాకారు లచ్చట నున్నవారు
వారణము సేయ నంతఁ దద్ద్వారసీమ
సీమవారెల్లఁ జూడ వీక్షింపు చుండె. 76

పౌరజనపరస్పరవాక్యములు.

వ. ఆసమయంబున నగరజనంబులు తమలోనఁ దా మిట్లనిరి. 77

సీ. అవనీశ్వరుఁడు నమ్మి యంతఃపురంబులోఁ
జేర్చిన నెంతయుఁ జేసె నితఁడు !

కన్య నీవిధమునఁ గలుషాత్ముఁ డై రతిఁ
గలసె దానికి నింక గతియు నేమి!
యెంతపనికిఁ జొచ్చె నీఘోరుఁ డక్కటా
దెర్వ ని బైట నెట్లు పడియె
దాఁగునా యిట్టి ఘనదోషుఁ డెంతయుఁ
నిం కు వీక్షింపనుం

తే. విప్రుఁ డిక్కన్య యీవిధి నిప్రత్తి
గలయు యిది మాటఁ గడిఁదిగ నింత
చెలఁగ చేసి
యనుభవించి యవనిలోన. 78

క. ఏకాంతంబున నుండిన
లోకములో వలన నెట్లులో నులక్షనక
డీకొలుపు యిత్తె
ప్రాకటముగ వారి వనఁగఁ బని యిట్టి యిఁకన్ 79

ఉ. చక్కని కులఁజక్కనివాఁడు కవీంద్రమౌళి యా
చక్కనకొమ్మ యయ్యె విచారము లేదె చూచునంతలోఁ
జక్కరగుజోడు భసమ్మునఁ దూపులు బల్
చిక్కుల వచింపఁగ నుండు వేళలన్.

చ. కటకట యెట్లు ఘోరునిగాసియొనర్చు బంచెన
క్కులము ధూళి పాలుఁ డిడికాడు చెప్పఁగ నేర్పకైననిం
తని దైవయోగము కదా తలపోయఁగ వానిభాగ్య మి
ప్పుడు లంటె నిర్దయుని ప్రాజ్ఞుని కెచ్చుకు నైన బాడియే.81

చ. ఇల నిఁక పేనిఁ బట్టి వధియించిన నీసతి మేను ప్రాణముల్
నిలుపదు దానికిన్ జనని నిల్వదు గూవరుఁ డంతట న్మదిం

దలఁపఁగ నేమియౌనొ యట ధారుణి యేవిధమౌనొ యింతకుం
జలమఱి భూవిభుండు కపి సన్మతిఁ బ్రోచిన నన్ని చక్కనౌ.

వ. అని యిట్లు వేలు వేలు గుంపులుగట్టి పలుకుచున్న వారికొంద
ఱిట్లనిరి. 83

క. చోరుఁ డనునాదు మీకవి
కారయఁగను నేఁటికిని యథార్థం బయ్యెన్
జారుఁడు మఱి రెండుం దగ
శూరులు మెచ్చుదురె జారచోరత్వంబుల్. 84

వ. మఱికొందఱిట్లు పల్కిరి. 85

క. ఏమిదోసంగే క్షత్రియ
కామిని గాంధర్వమున మగనిఁ గైకొనినన్
ఈమహిరాజర్షి సుతల్
భూమిసురలఁ బెండ్లియాడ దోషమియకదా. 86

వ. అనుటయు నక్కాంతాలలామం బక్కవివరునిం జూచి యి
ట్లనియె. 87

ఉ. హా కవిరాజచంద్ర మదనాంచితవిగ్రహ నన్ను నిష్ఠుర
శోకవియోగవారినిధిఁ ద్రోచి చనం దగ వౌనె నీకు న
య్యో కరుణాంబురాశి వని యుల్లమునం దగ నమ్మియుంటి నీ
వేకత మెట్టులేఁగెదు రహిం గవగూడిన మేలు నెల్లదే. 88

వ. అని విలపించుచున్న మార్గంబునం బోవుచుండి వినిబిల్హణుం
డు దోధూయమానమానసుండై తిరిగి చూచి యిట్లనియె.

బిల్హణుండు కామినింగూర్చి పలుకుట.

ఉ. హా కమలాయతాక్షి చెలి హా సరసీరుహకుట్మల స్తనీ
హా కమనీయగాత్రి సతి హా నవమోహిని హా వధూమణీ

హా కనకాంగి నేను విడనాడితి నంచుఁ దలంచె దీవు ని
లోకమునందు జీవునకు లోలత గాక స్వతంత్రమున్న దే. 90
ఉ. ఓరమణీమణీ వికసితోత్పలపత్రవిశాలనేత్ర న
న్నారక యేల చూచెదవు ద్వారనివాసిని గోల దేవతా
వారవధూటికానయనవాగురికావలయంబునందు దు
ర్వారతఁ జిక్కి తాపుగిడివచ్చునె బిల్హణుఁ డెన్నిభంగులన్.
వ. అని పలుకుభూసురవరునిఁ దలవరు లురుగతిఁ బదమనిక్షశా
నవాటికిఁ దోడుకొని పోయి యొకవటవృక్షంబుక్రింద నిల్పి
నబిల్హణుఁడు నలుదెసలం జూచి తల్లడిల్లనియుల్లంబుతో మం
దస్మితవదనారవిందుం డై వీరసేనున కి ట్లనియె. 92
క. ఓతలవరి తడ వేటికి
నాతతనిశితాసిఁ గొని ధరాధీశునియా
జ్ఞాతంత్రమునను బిల్హణు
వే తెగ వ్రేయుము శిరంబు విశ్వము మెచ్చన్. 93
వ. అనిన విని వీరసేనుం డి ట్లనియె. 94
క. కవిరాజవర్య నీ విపు
డవిరళగతి నించుకైన నాత్మ భయంబుం
దవులక దరస్మితాస్యుఁడ
వవుటకుఁ గత వెద్ది సెప్పు మమలవిచారా. 95
వ. అనిన బిల్హణుం డి ట్లనియె. 96
చ. హితమతిఁ జెప్పెద న్వినుము హీనగుణాకర వీరసేన యీ
క్షితిరమణాత్మజాత సరసీరుహలోచన మంత్రదేవతా
కృతియయి వేడ్కనాహృదయగేహమునందువసించిజోడుగా
సతతముఁ బాయకున్నది విచారము లేటికి దైన్య మేటికిన్.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 98

చ. కలికివధూమణిన్ స్మరవికస్వరచారురుచిన్ గుణాకరన్
జలరుహలోచనన్ జలదచంచలవేణి సుధాకరాననన్
సలలితతుంగపీనకఠిన స్తనమధ్యగహారభాసురం
బిలసుమనాసికన్ మదిని దేవతఁగా స్మరియింతు నెంతయున్.

తలవరి కవిని ఖండింపక యుంచుట.

వ. అని తదేకాయత్తచిత్తుం డై నకవివరునిం జూచి ఖండింపఁ
జేతులు రాక హ్యాతబహుజనప్రాణం బగుకృపాణంబు నేలం
బడవైచి వీరసేనుండు కృపాధీనుం డై నిలువంబడియున్న తద
నంతరంబ యవ్విప్రుండు రాజపుత్త్రిని హృదయంబున నుప
లక్షించి యి ట్లనియె. 100

కవి కామిని హృదయంబునఁ బలుతెఱంగుల స్మరించుట.

చ. పరమసువర్ణచంపకనిభాసురగౌరి సురోమరాజి ని
ద్దురఁగాని మేలుకొన్న సతిఁ దోయరుహాంబకవిహ్వలాంగిఁ దా
మరసదళాయతేక్షణఁ బ్రమాదపథంబునఁ బోవు విద్య నై
ఖరి మదిలోన నెప్పటికిఁ గాంక్ష దలిర్పఁగఁ జింతఁ జేసెదన్.

మ. విలసత్పంకజమధ్య గౌరరుచి దైవం బొంది గోరోచనా
తిలకోదంచితపాటలద్యుతిసద్దివ్యల్లలాటంబు నై
లలినొక్కింతమదంబుచే నలసలీలాఘూర్ణదృక్పాత మై
చెలువౌ నాసతిమోమునన్ నిలుచు నాచిత్తంబుయుక్తంబుగాన్.

చ. శ్రమజలసాంద్రబిందుతతి సారపుమౌక్తికరాజివైఖరిం
గొమరు సెలంగ హేమమణికుండలదీప్తుల గండభాగముల్
రమణ రహింపఁగా నుపరిరత్యనుభూతిని యోగ మంది చె
ల్వమరుతదాస్య మిప్పటికి నాత్మ భజించెద నిశ్చలుండ నై.

ఉ. పున్నమనాఁటిచందురునిఁ బోలుమొగంబును మొల్కచన్ను
లున్, సన్నపుటారు లేవయసుచాయలు దేఱినమేనుసొంపు నా
కన్నియరూపు నేమఁగుడఁ గాంచితి నేని మనోజసాయకా
గ్నిన్నెఱకాఁకదోఁకొనిన నెమ్మెయి నెమ్మదిఁ జల్లఁజేయుదున్.

ఉ. ఏవిధిఁ గాంతు నారమణి నే నొకరాతిరి తుమ్మినన్ 'చిరం
జీవ' యటంచుఁ దచ్ఛ్రవణశేషవశోవిభవంబు మాని రో
షావహచిత్తయై పలుక కందపుఁగమ్మ ఘటించెఁ గర్ణమం
దావిధి నామది న్నెదలి యాడుచునున్నది గాఘుసంబుగాన్.

ఉ. ఉన్నతచారుపీవరపయోధరభారము చేత ఖిన్నయై
చెన్ను గనూత్నయౌవనము చేఁ దనరారుసుధాకరాననన్
గ్రన్ననఁ గౌఁగిలించి వదనంబు ముదంబున ముద్దువెట్టుదున్
వన్నియమీఱ మత్తమధుపంబు సరోరుహమాస్యకైవడిన్.

ఉ. మానిని విస్ఫురత్కమలమంజులపత్త్రవిశాలలోచనం
బీనకఠోరతుంగకుచభృంగగరుద్రుచినీలవక్రస
న్నానితకోమలాలకసమానవరాకృతిఁ గామదేవతన్
దాని గురూపదేశమువిధంబున ధ్యానము సేతు నాత్మలోన్.

మ. నెరివాల్ చూపులు మొల్లక్రొవ్విరులకాంతిం జెందుపల్లాష సుం
దరయై తేనెలు జిల్కు మోవి గలయాతన్వంగివక్త్రాబ్జ మీ
ధరణిన్ సాధుపరోపకారము మఱిన్ దల్చుం గృతజ్ఞుంబలె
న్నరయ న్నామదిమర్వ నిప్పటికి నత్యంతానుభావ్యుండనై.

ఉ. దీటు సెలంగఁ బంచశరదివ్యధనుర్గతమత్తభృంగరా
టోత్కరగరుత్ప్రభారుచిరకోమలకస్తురికాలకంబులన్
నీటగుదంతపత్త్రముల నీలసరోరుహభూషణంబులన్
లూటిగ దాని మోము మదిలోఁ దలపోయుదు మాటిమాటికిన్.

శా. తెల్లంబై చిఱునవ్వు వెన్నెలలచేఁ దెల్పొప్పులేఁ జెక్కులున్
మొల్లంబై తగుచంచరీకములగోముం జెందుకన్దమ్ములం
బ్రోల్లీలాంకశరత్సుధాంశురుచినొప్పున్ భామనెమ్మోమునా
యుల్లంబుం జివురింప నిప్పటికి నే నుప్పొంగి వీక్షించెదన్.

చ. దరముహాసించుకంధర ముదారత వంచి కరాంబుజాతముల్
వరకటిసంఘటించి జడ వామభుజంబున గబ్బిగుబ్బచ
న్నొరయ వహించి నిల్వఁబడి యూరక నన్ను ననేకరీతులన్
వరమతిఁ జూచు నత్తరుణి వర్ణన సేసెద నే ముదంబునన్.

ఉ. నే నపరాధినై యడరి నేర్పునఁ దత్పదపంకజంబులం
బూనికతోడుతం బడినఁ బోవఁగఁ ద్రోచి చరించుచున్న న
ద్దానిచెఱంగు పట్టిన సుదాత్తత నిగ్గక కోప మయ్యెడన్
మానక యున్నదాని వరమానిని నాత్మఁదలంతు నెంతయున్.

చ. సరిగొని నేల నేలుసువిశాలనితంబము లొప్పుదాని మే
ల్సరసులలోఁతుఁగాంచి బలుసమ్మతముం గనునాభిదాని మ
న్థరగతి గల్గుదానిని మృణాళసమానవిలాసబాహువుల్
బరఁగినదాని నెన్నెదను భావమునం దనుమధ్య నెప్పుడున్.

ఉ. అప్రతిమానబోధసురతాంతమునందు నిమీలితాక్షియై
కప్రపుఁదావి మాటికిని గ్రమ్మఁగ నూర్పులవేఁడి వాడి గం
డప్రరుచిన్ శ్రమాంబువులు దార్కొని గాలఁగనొప్పుదాని నే
నాప్రియురాలిమోము సుమనఃస్థితి నిప్పటికిం దలంచెదన్.

ఉ. నాయెడ నొక్కమాటయు మనంబున భావనచేసి మాటికిన్
డాయకనంతరంగమున దానరికట్టుకకోపభావయై [గాఁ
యాయతబాష్పకంఠయయియప్పటియూర్పులమోవిగ్రాఁగఁ
జేయఁదొడంగెరోదనము చింతనసేయుదు దానినెంతయున్.

శా. ఏకాంతంబున నొక్కనాఁడు గృహమం దెవ్వారు లేకుండఁగా
నాకంజేక్షణ దర్పణంబుఁ గొని పీఠాసక్తి నుండంగ నే
జోక న్వెన్క వసింప మత్ప్రతిమయుం జూపట్టవే సిగ్గుతో
నాకంపించి భ్రమించి మించె మదనోద్యన్మానసాంభోజయై.

చ. మఱియు సుగంధయుక్తమయి మంజులమై తగు మోముఁ ద
మ్మిపైఁ, దిరిగెడు గంధలుబ్ధమగు తేఁటిగమిం గనుదోయి
మాటికిం, దెఱచుచు మూయుచు న్మొగము ద్రిప్పుచుఁ గేలిస
రోరుహంబుచేఁ, దలుకుచు నొప్పునప్పొలఁతి ధ్యానము
సేసెద నిట్టివేళలన్. 117

మ. ఒకనాఁడొక్కెడ శ్రోణిపై వలువజాఱుండంగ నే నంతలో
నకలంకస్థితిఁ బోవ సిగ్గుపడి యాహా యంచు దా విహ్వలాం
గకయై భిత్తిని నొక్కచేత మదనాగారంబు వే మూసి వే
రొకచేఁ బొక్కిలిగప్పునప్పడఁతి నేనూహించి ప్రార్థించెదన్.

చ. అటు నిటు ముందు వెన్క బహిరంతరసీమల నన్నిదిక్కులన్
స్ఫుటతరకాంచనాంబురుహశోభితమంజులసుందరాస్యయై
తటుకున వాలుఁజూపులను దా ననుఁ జూచుచు సంచరించున
చ్చటులవిలోచన న్మదిని సన్నుతి సేసెద నేఁ బ్రియంబునన్.

శా. ఆకర్ణాంతములై మదాలసములై యబ్జోపమానంబులై
శ్రీకల్యాణములై రమావరసుతోద్రేకంబులై యిందవా
స్తోకాంశుప్రతులై సుధాప్రతతవిభాశోభాయమానంబులై
యాకంజాక్షివిలాసనేత్రములు నా స్వాంతంబునందొప్పెడున్.

చ. సమయ మెఱింగి నేఁ దలుపు చాటుననుండఁగఁ గేలుఁదమ్మి
మో, హమున మొగంబునం దిడి మదాగమనంబుఁ దలంచి
చూచుచుం, గ్రమమున మత్కులాంకపదకాండములన్ మ్రు

దుగీతిఁ బాడుచున్, రమణి మనోవికాస యయి రాజిలు
దాని మదిన్ భజించెదన్. 121

చ. కలువలఁ గేరుకన్నులను గాటుక రేకలు దీర్చి చెక్కులం
దలరఁగ జందనంబలఁది యాసయిఁ గస్తురికొంతపూసి మేల్
తిలకము దిద్ది ముత్యములదీటగుపాపటబొట్టమర్చియు
న్నలికులవేణిముద్దుమొగమ్మునిఁగాంచ దలపోయుచెంతయున్.

మ. కొనగోళ్లన్ బిగిగుబ్బలొత్తికురులుం గాఢంగఁ జేపట్టియున్
మొనపంటం జిగురాకుమోవిగొన మోమున్వ్రాల రోమాంత్రయై
కనుఁదమ్ముల్ మొగిడించి యుస్సురని సీత్కారంబుఁ గావిం
చుచున్, ననుఁ గోపించువధూటిమోము మది సన్నానంబు
గావించెదన్. 123

చ. స్మరజనకంబులై యమృతసారములై శ్రుతిరంజనంబులై
యరయ మృదూత్తరంబులయి యందములై మనికింప్రియం
బులై, కెరలుచు నోష్ఠపృష్ఠపరికీర్ణశుచిస్మితసంయుతంబులై
పరగు నెలంతవాక్యములు పట్టుగ శోభిలు నామనంబునన్.

చ. తనరఁగ నామువిం దరళతారనిమీలితలోచనంబులై
యనుపమలిప్తచందనరసాహితపాండురగండభాగమై
ఘనమృగనాభికాకుటిలకల్పితపత్త్రలతాభిరామమై
యనువగుసుందరీమణిముఖాబ్జమునిల్పెద వేడ్కమీఱఁగన్.

చ మఱియును గర్ణపాళిని సముంచితకాంచనకుండలంబులున్
మెఱయఁగ గబ్బిగుబ్బ చనుమిట్టల ముత్యపుఁబేర్లు రంజిలం
బిఱుఁదులఁగాంచి యొప్పమురిపెంబున నంచెలు మ్రోయవ
చ్చునా, మెఱుఁగుమిటారి నెన్నెదఁ జుమీ మది నిప్పటికిన్
హితంబుగాన్. 126

ఉ. సందిటిదోయి నామెడను జక్కఁగనిల్పుచు నిక్కి మిన్నలై
యందము లై చెలంగుతనయబ్బురపుబ్బుమెఱుంగుగుబ్బలం
బొందుగ నాయురంబునను బూన్చి మొగంబున మోముఁజే
ర్చి నన్నుం దగఁ జూచు నెచ్చెలి మనోహరమూర్తిఁ దలంచి
చూచెదన్. 127

చ. కురులు భుజాగ్రభాగమునఁ గూడి నటింప గళంబు లీలమై
నొరగఁగఁ బెట్టి రైకబిగి నొయ్యనఁ గాంతులు జీరువాఱఁగా
మెఱుఁగుమిటారిగుబ్బ లెలమిం గనుపట్టఁగ నన్నుఁ జూచున
గ్గరితయరాళపృష్ఠ మెనఁ గాంక్ష దలిర్పఁగఁ దేజరిల్లెడున్.

చ. అలరఁగఁ గోమలాంగుళికాంగుళియుల్ గలపై ఘటింపుచో
వలయముగా భుజాలతలు వాంచి పృథాంగవివర్తనంబులన్
వెలయుచు నుండఁగా సపరివేషసుధాకరకాంతి నొప్పున
ప్పొలఁతుకమోమునామదినిబూనిభజించెదవేడ్క మీఱఁగన్.

ఉ. తా నొకనాఁటి వేకువను తల్పమునన్ శయనించియుండఁగా
నే నట లేచి లేవఁగను నిద్రమయిన్ వెస నాకులత్వముం
బూని యరీతి నాతెనకుఁ బొల్పుగ మోవిడి కౌఁగిలించున
ష్టానిని నాత్మనిష్ఫలికి మార్వక నే భజియింతు నెంతయున్.

మ. చనుదోయిన్ మొగమందు లేఁజెమటలున్ జాఱంగుఱుల్చె
క్కులం, బనరం దూలఁగ హారముల్ చెపరి యాడం బైరతు
ల్సేయుచోఁ, జనువొప్పన్ననుఁ గాంచి లేనగవుతో శ్వాసో
క్తుల నాటికిన్, గొనబైనల్కువధూటి నామదినిఁ గోర్కుల్మీ
ఱ భావించెదన్. 131

మ. అలరుంబానుపు డాసివచ్చుటను నే నాలస్యముం జేయఁగా
వలపెచ్చం దలపోసి కామవికృతిన్ ద్వారంబున న్నిల్చి సం

చలనం బందుచు నెచ్చెలిం గదిసి కాంతుఁ డ్రీఁ డెత్తి కో
కిలవాగ్వైఖరి రోదనంబు గనునా కేళీసతిం గాంచెదన్. 132

ఉ. ద్వారమున న్వసించి కడుదైన్యమున న్ననుఁజూచిచూచి త
ద్ద్వారతలంబునం బడి శుగార్తిని డస్సియు నించుకంత ని
ద్రారతిఁజెంది లేచి మఱి తల్లడిలంగ లసత్కపోల యై
యారయుచున్న నెచ్చెలిని నాత్మ భజించెద మాటిమాటికిన్.

మ. బలుయూర్పుల్ నిగుడంగ నేత్రయుగళీనాంబువుల్ రాలసం
చలతంజూచుచు నావిధంబడుగ చుద్ఘ స్వాంతంబునానావిధం
బులఁబోఁగామదనుండుపై కొనఁగ మోహముల్ వాంచిచింతించు
న,బ్బలభిన్నీలశిలాకచన్ మదిని నేఁభావింతు నెల్లప్పుడున్. 134

ఉ. వేసవ నొక్కనాఁడు నిజవేశ్మమున న్నెఱిగొప్పు వీడఁగాఁ
గోకిలవాణి యున్మిషితఘూర్ణితదీర్ఘవిలోచనాబ్జ యై
తేకువ నిద్ర లేచి రుచి చేఱఁగ నొక్కినమోవి కేలిచే
నాకర గప్పఁగా నది మహాత్మను నిప్పటికిం దలంచెదన్. 135

చ. మఱియొకనాఁటిప్రొద్దున సుమానకఁ బంచటఁబుంగుడై నిదా
నిరవుగ నెచ్చెలింగదిసి యొంత ప్రియోక్తులు వల్కుచుండ నేఁ
బసువునవచ్చి వెన్కనిలువం బడినంతనె చూచి సిగ్గుతోఁ
జిఱునగవొప్పఁబోవుచెలిఁ జిత్తమునం దలపోసిచూచెదన్.

మ. అపరాధం బొనరించితీ వనుచు న న్నత్యంతకోపంబుతో
నుపలాలింపక నెమ్మొగంబియక యోహో చాలుఁజాలంచుబో
నపుడున్నేను బ్రియోక్తి నామికొన నత్యాసక్తిలేనట్టిమా
టపచారించిన నవ్వధూటిఁ గవుఁగింటం జేర్చి లాలించెదన్.

చ. పడుకొని యంతలోనఁ బరిభావితయై వడి లేచి నిద్రచేఁ
దొడిఁబడనావులించి మెయి దొట్రువిదిర్చి విజృంభణక్రియం

బోడమిన మోముదాసనకుఁ బూని భ్రమించుచు నున్న తేం
ట్లసం, దడికిఁ జలించునట్టి కనుఁదమ్ములుగల్గినదాని నెన్నెదన్.

చ. మనసిజభూజ సేయ నిజమానిను లంటఁ గూడి కేళికా
వనమునకేఁగుచోఁ దనదుపార్శ్వమునన్ వసియించునన్నుఁ జూ
చెనసినశంకతోడ జనులేమనుకొందురో యంచు భీత యై
క్షణముటులుండుమంచుఁ గనుసన్నలు సేయువధూటి నెన్నెదన్.

చ. సరసిజనేత్ర దాఁ బ్రథమసంగమవేళను సిగ్గు దోఁప నే
నరయుచు ధైర్యవృత్తిఁ గదియంగఁ దలంచినఁ జూచి భూతకృత్తు
ల్నె అపఁగ నందు దీపశిఖ లీనతఁ గంపము నొందు కర్ణభూ
సురకుముదంబుఁ గప్పుసతిఁ జూచెదనిప్పటికిన్ ముదంబునన్.

చ. చెలి తమితోడ నెచ్చెలుల నీ యని కోపము నేసి శీఘ్రతం
దలతల మంచుఁ బోఁగదిఁ దత్పరతం బులకల్ జనింపఁగా
నలరుచు సంస్మితాస్యయయియంతటనా చెసవచ్చి హాటమిం
గలసినభామినీమణిని గాంచెద గన్నులకర్వ్వదీఱఁగన్. 141

మ. కలకంఠోపమకంఠి నాస్యజితరాకాచంద్రబింబ న్మయూ
రలసద్బర్హసమానవేణి సుగుణవ్రాతాత్త నేత్రప్రభా
విలసన్మత్తచకోరయానవిజితశ్వేతచ్ఛదం గాంచనో
జ్జ్వలకుంభస్తనిఁ గామినీమణిని నే భావింతు నెల్లప్పుడున్.

మ. విరిశయ్యం బవళించి మన్మథమదావిర్భూతి కంగంబులన్
సరిఁగావింపుచుఁ గౌఁగిలించిముద మెచ్చన్నాదు కెమ్మోవిసుం
దరవక్త్రంబున నిల్పి పై సురతసంధానంబు గల్పించుశం
బరవిద్వీడ్ధ్వజవైజయంతి మదిసంభావించి ప్రార్థించెదన్. 143

ఉ. సిబ్బెపుగబ్బిచన్నుఁగవ చెన్నుగ నిక్కఁగ నక్కళించి యం
దబ్బురపాటు గన్పడఁగ నంగవిభంగవిశేషంబునన్ రుచుల్
గుబ్బతిలంగ బాహులతలుం బయికెత్తి గభీరనాభి పె
ల్లుబ్బినవేడ్కఁ జూపుచెలి నుల్లమునం దనపోసి చూచెదన్.

చ. పరువ వివర్తితంబు లయి ప్రాలునపాంగవిలోకనంబులన్
సురుచిరనోపమానమృదుమంథరమంజులభాషణంబులన్
పరమమధురస్మితంబులను దాలిమి యానకములన్ విలాసతన్
సిరు లెసఁగంగ నొప్పుచెలిచేష్టలు నాఁపడి సంస్మరించెదన్.

చ. కనుఁగవ యుంచుకంత నెటిగా నొసరించి సరత్నపాణికం
కణములఝుంకృతిధ్వనులగౌరవ మొప్పఁగఁ జన్నుదోయి ని
క్కనుగ మబ్బొమ్మలెత్తి నిజకైశ్యముచక్కఁగ మెచ్చొనర్చుమా
నినిఁ బలుమాఱు నిప్పటికి నేమదిలోఁ భజియింతు నెంతయున్.

చ. అరయ సహింపరాని విరహార్తిని గొందిన వైరయంబునన్
సురతవిశేషసంగతులఁ జొక్కపుతాండవసూత్రధారి యై
తరమిడి యంగమంగమును దాఁకఁగ గౌఁగిటఁబట్టికన్నుదో
యరయిడి చెక్కు నొక్కు సతినాత్మ భజించెదఁ గోర్కి మీఱఁగన్.

చ. విలసితమన్మథన్ విరహవిహ్వల లాలసగాత్రి సుందరిన్
లలితకురంగనేత్ర సువిలాసరసాంచితచారుకాంచనో
జ్జ్వలమహనీయచేలయుత శ్యామ విరాజితహంసయాన నే
నలవడ సంస్మరించెద ననారతమున్ మదిలోన వేడుకన్.

చ. మలయగిరిప్రభూతపవమానములం గని తీవ లాడఁగా
సలలితరత్నవేదిపయిఁ జక్కఁగఁ దా వసియించి గీతముల్
దలకొని వీణ సుస్వరయుతంబుగఁ బాడుచు నాళిపాళికిన్
లలి శ్రవణోత్సవం బొసఁగులక్షణగాత్రిని నే భజించెదన్.

వీరసేనుండు కవిరచించుపద్యంబుల రాజునకుఁ బంపుట.

వ. అని యిట్లు కవివరుండు మదనోన్మాదంబున యామినీపూర్ణ
తిలకాయత్తచిత్తుండై తద్వర్ణనాతివిశేషంబులుగా రచించిన
పద్యంబులు లిఖింపఁజేసిన వీరసేనునియనుమతంబునఁ ద
ద్భృత్యులు భూపాలుని కప్పటప్పటి కర్పించినం జూచిచూ
చి యంతకంతకుఁ గోపాటోపంబునఁ గసరివేయుచున్న వారు
ను విసికిసికి నవలివచ్చి తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ గవి
వరుండున్న వీరసేనున కిట్లనిరి. 150

చ. హిమరుచి సత్కళావిభవుఁ డీకవి రాజు రచించు నట్టిప
ద్యములు గ్రహించి భూవిభున కర్పణసేసినఁ జూచి కోపభా
వమున దురుక్తులం బలికి వారక పొమ్మను గాని మంచిమా
టమరఁగఁ బల్కఁ డాతఁడు తదాగ్రహవృత్తిఁ దలంపశక్యమే.

మ. అనవుడు వీరసేనుఁడు సచాననసుం గని యోగీంద్రయో
యనఘుఁడయిందిరావరసుతాభుఁడవౌనిసుసత్కృపామతిన్
మనమునఁబింపసేయు మది మానితిఁ బూనితి నేఁ దలంపఁగాఁ
బనివడెవ్వాయునక్కవులు పార్థివుఁడొప్ప నిదేను సేయుదున్.

ఉ. అనవుడుభూసురుండుహృదయాబ్జమునంగడునక్కయోగిని
న్ననయము మెచ్చితిన్ వినుధరాధిపుమానసముం గరంగునే
పనివడి యేల పంపితివి పాల్పడి నాకయి బ్రహ్మదేవుఁ డి
ట్లనులిఖియించియుండ వెతలంబడఁగారణమేలచూడఁగన్.

ఉ. ఓరి తలారి వీరి మఱి యూరక త్రిప్పకు మేలు త్రిప్పఁగా
సారముఖడ్గముంగొని విచారముసేయక త్రుంపుమన్నఁ ద
ద్ధీరత గాంచి వాఁడు క్షితిదేవకులోత్తమ యేతదర్థమై
యూరయఁ జాల నెంతపనికైన ఘరింపుదు నిన్ను లెస్సఁగన్

క. ఏవేమి వ్రాసితివో యా
భూమీపతిమానసంబు పొరలక పోయెన్
సామీ యీమాత్రైనను
సామోదత మంచిపద్య మానతి యిమ్మా. 155

వ. అనిన విని సృష్టికర్త యైనస్రష్ట నుద్దేశించి. 156

సీ. తనపృథ్వి యాఘునాఘనవేణి చరియించు
క్షితిభాగమున నుండఁ జేయుమయ్య
తనరసం బాసుధాధరక్రీడ లాడెడు
శృంగారసరసిలోఁ జేర్పుమయ్య
తనతేజ మాతక్తకనకాంగి పర్వించు
దర్పణాంతరమునఁ దార్పుమయ్య
తనవాయు వాసుగంధశ్వాస విసరించు
కొనువ్యజనంబునఁ గూర్పుమయ్య
తే. తననభం బారమణియింటి నునుపుమయ్య
యీశరీరంబు పంచత్వ మెనసినపుడు
స్వాంశములతోడ భూతంబు లైదునైదు
గూర్పుమయ్య విధాత నాకోర్కి దీఱ. 157

వ. అని యిట్లు కమలభవుని వేఁడి త్రికరణపూర్వకంబుగ నమ
స్కరించి నిలువంబడియున్న వీరసేనుఁడు తత్పద్యంబు గ్రహిం
చుకొని రాజసమీపంబునకు వచ్చి తత్పత్రిక సమర్పించిన.

క. ఇదియేమి మాటిమాటికి
హృదయంబున లేదె భీతి యొంతయు నన వాఁ
డదురక సామీ భూవర
యిది చూడుఁడు యొక్కవింత యేమో తలఁపన్. 159

వ. అనిన లిఖితంబు గైకొని పద్యంబుఁ జదువుకొని యయ్యర్థం
బనేకార్థంబులుగాఁ దోఁచినఁ గొంతతడ వాలోచించి యి
ట్లనియె. 160

క. ఓరి దురాత్మక విని పలు
మాఱిటు రావలదు హెచ్చి మఱి వచ్చితివా
నేరము గొందు గ్రహించుక
యూరక యాపని ఘటింపు మొప్పదు మాకున్. 161

ఆ. అన నిరాశుఁ డగుచు నావీరసేనుండు
వచ్చి పలికె విప్రవరునితోడ
నేను వ్రాసినావాఁ డెఱుఁగ నే నింతైన
మనసు గరఁగదయ్యె మనుజపతికి. 162

మ. అనిపల్కం దలయూఁచియూఁచి మదినాహా యంచు వేసా
హసం,బునఁ జాతుర్య మెలర్పఁగాఁ జనగతిన్ భూమీశు
సుచ్ఛాత్రియముం, గని రెండొక్కటిర్యైన మంచిది యగుం
గాకంచునిశ్శంకుఁడై, చన నూహించె శరప్రయోగమయి
యేఁచం బద్యముపద్ధతిన్. 163

కవిరాజు శోకశాంతికరం బైనయొకపద్యము వ్రాసిపంపుట.

చ. రవిజుఁడు భాగుణింప విధురంబుగ భట్టి నశించె భారవి
ప్రవరుఁడడంగె దీర్ఘముసఁబ్రాణముఁబాసె గుడియ్య భిక్షుఁడీ
యవనికిఁ దప్పె భీముఁడు దదంతగతి న్మఱి కొమ్మువెట్ట ని
క్షువముగ నేభకుండుఁడను గొమ్మున దీర్ఘము వెట్టకుండఁడీ
భువి నతఁ డెన్న నిర్దయుఁడు భూపతి పీవ్రుఁదలంప భూవరా.

వ. అని యీపద్యంబు లిఖియించి వీరసేనున కిట్లనియె. 165

క. ఓపుణ్యాత్మక వినుమా
యీపద్యముఁ జే గ్రహించి యెంతయుఁ జని నీ
వేపున నొసఁగినఁ వే యా
భూపతి ననుఁ బిల్వనంపుఁ బొమ్ము రయమునన్. 166

వ. అనిచెప్పిన నప్పద్యంబు గ్రహించుకొని పోయి రాజుముందఱం
బెట్టిన నప్పత్త్రిక దండధరాసిపుత్త్రికవిధంబున మదికిం
దోఁపం జూచి తదర్థంబు గ్రహించి మహీవల్లభుండు తపనో
త్కంపితకాళికామహీరుహాంబుచందంబునఁ గంపితసర్వావ
యవుండై యెంతయుం బ్రొద్దు చింతించి తదుభయస్పృహే
తర స్నేహసాహసంబులును తత్కవిత్వామహత్వంబును విచా
రించి వానితో ని ట్లనియె. 167

౼ రాజు కవిరాజుం బిలువఁబంపి పుత్త్రి నూఱడించుట. ౼

క. ఓవీరసేన యుచటికి
వేవేగము తోడితెమ్ము బిల్హణు ననినన్
భావము రంజిల వాఁడు ధ
రావిభునకు మ్రొక్కి వచ్చి రాసుత కనిగొనెన్. 168

క. ఓతల్లి నీమనోహరు
నాతతసదయాంతరంగుఁ డై వసుధేశుం
డీతఱిఁ దోడుక రమ్మనె
నీతాపము మాను మింక నీరజనయనా. 169

వ. అనిన విని గ్రీష్మసమయోష్మదందహ్యమానమానస యైనమ
యూరిక ఘనాఘనగర్జానినాదంబు వినినచందంబున సుందరీ
మణి తద్వచనంబు విని కుతూహలాయత్తచిత్తయై కంఠ
హారం బొసంగిన గ్రహించుకొని బిల్హణున కి ట్లనియె. 170

ఉ. ఓకవిరాజశేఖర మహోన్నతి నీవు రచించుపద్యముం
దేఁకువతోడ నానరపతిం గని యిచ్చినఁజూచి యెంతయుం
గైకొని దానియర్థమును గాంక్షదలిర్ప గ్రహించి యప్పుడా
స్తోకజవంబుమీఱ నినుఁ దోడ్కొనిరమ్మనెనయ్యలియ్యెడన్.

వ. అని యత్యాదరంబున శుభలక్షణ ప్రశస్తంబగునతనిహస్తం
బుఁ బట్టుకొని వచ్చునెడ. 172

తే. రాజరాజగుమదనాభిరామునృపతి
తనకుమారిని దలఁచి యాస్థాన మెడలి
వచ్చి తద్ద్వారమం దున్నవనజపత్త్ర
నేత్ర దగ్గఱఁ జేరి కన్నీరు దుడిచి. 173

తే. శిరము మూర్కొని చికురముల్ సిక్కువాపి
చక్కఁగా నిడి గద్గదస్వరముతోడ
ననియె దయ మీఱ భూపాలుఁ డాత్మజాత
కమ్మ సంతాపమును మాను మమ్మ యనుచు. 174

క. ఓకూర్మితనయ కవివరు
నీకోరిక మీఱఁ గూర్తు నిశ్చలమతి వై
నాకడకును రావమ్మా
యీకడ నాచేయుపని గ్రహింపుము మదిలోన్. 175

రాజు కవివరు నెదురుగాఁ జని తోడ్కొనివచ్చుట.

వ. అని యుపలాలించి యంతఃపురంబున కనిచి బిల్హణునకు
నెదురుగాఁ జని నమస్కరణపూర్వకంబుగఁ గౌఁగిలించి చతు
రంతయానంబు నధివసింపంజేసి సభామంటపంబునకుం దో
డ్కొనివచ్చి యుచితాసనంబునం గూర్చుండ నియమించి
సభాసదులు విన నృపవరుం డతని కిట్లనియె. 176

ఉ. ఓచతురాననాన్వయమహోదధిపూర్ణశశాంక బిల్హణా
ఖ్యా చతురాస్య నీమహిమఁ గన్గొన నేరికి శక్యమౌ ధరన్
నీచతురోక్తివైఖరికి నీదృఢవృత్తికి నీకవిత్వధా
రాచలితైకనిష్ఠకు నహర్నిశమున్ మది నేను మెచ్చితిన్.

రాజు కవివరు నూఱడించి తనకూఁతుఁ బెండ్లి గ మ్మనుట.

చ. తడఁబడి యెవ్వఁడేనియుఁ గృతఘ్నునియందొనరించుమేలుకై
పడిని మదీయకృత్రిమము భవ్యగుణాకర నీమనంబునం
దడవక సుందరీమణివతంసము నాతనయన్ వరించి యే
ర్పడ నయమొప్పమత్పురికి భర్తవు గమ్మనిపల్కె వెండియున్.

క. రేపు సమస్తం బగుఁ గా
కిప్పొద్దున్ బడలినావు హితమతితో నీ
వీపట్ల సేదఁ దేఱుము
భూపాలనుతైకచర్య భూసురవర్యా. 179

వ. అని యొడంబఱిచి కవివరుని యథాస్థానంబున కనిచి వసం
తాఖ్యున కిట్లనియె. 180

క. ఓమంత్రివర్య చూచితె
భూమీసురుచిత్తవృత్తిఁ బోలింపంగా
నేమందు నెంతదృఢ మా
భామామణిహృదయ మట్లు పరిశీలింపన్. 181

క. ఈవిధమున నిర్వరకున్
దైవాజ్ఞన్ ఘటన మయ్యెఁ దప్పింపంగా
నావశమె యగ్రజన్ముఁడు
భావింపఁగఁ గూఁతు నిత్తు భవ్యవిచారా. 182

వ. అనిన విని మంత్రివరుండును సభాసదులును నేతత్కార్యంబు విశేషకార్యం బనిన విని వారలం బనిచి యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి పరిచారికాజనంబులం బిలిపించి యి ట్లనియె. 183

క. ఓకాంతలార మత్సుత
కాకవివర్యునకు భోజనాదులు పూర్వం
బేకాలఁది విచారించితి
రాకాలఁదిం జేయుఁ డనుచు ననిచి రయమునన్. 184

వ. తనదార యగుమందారమాలిక కాచందం బంతయుం జెప్పి యాయమ కానందం బాపాదించి భోజనాదికృత్యంబులు దీర్చి సుఖం బుండు నంత. 185

ప్రాతఃకాలాభివర్ణనము.

చ. తెలతెలవాఱెఁ దూర్పునలుదిక్కులవిచ్చెఁ దమంబుపక్షులుం
గలకలఁబల్కెఁ గోకములు గాంచెముదంబులుడువ్రజంబుఖ
స్థలమున నాడఁగాడకును జాఱెఁ జెలంగి పదాయుధంబు లు
గ్గళగతి మ్రోసె వీచె వలిగాడ్పులు భూజను లుల్లసిల్లఁగన్.

సీ. కోకాంగనాగణశోకమారుతసముత్థ
ఘనతరజ్వాలలఁ గందినాఁడొ?
విరహదుస్సహవధూవిపులనిశ్వాసనోష్ణ
గంధవాహములచేఁ గమలినాఁడొ?
బాధితపద్మినీపటలశుక్సంప్రాప్త
ఘోరపాపంబునఁ గుందినాఁడొ?
జనదూరితాప్రాప్తజారచోరవ్రాత
శాపంబులను గొంత సమసినాఁడొ?

తే. యనఁగ దోషాకరుండు కళానుభూతి
దొరయ వెన్నెలపులుఁగులఁ దొడరి యితఁడు
రేపు నేవేళ కొదవునో మాప నేమి
యనుచు వడి సారమంత కొల్లాడ నరిగె. 187

ఉ. వెన్నెలతీవలం దడఁగి వెల్వడి విస్ఫురసారసావళిం, గ్రన్నన
సౌరభంబు గొని రాజిలు గంధసమీరణంబు ల,భ్యున్నత
సౌధరాజములఁ బుష్పశరాసనకేళిఁ దేలియం, దున్నవధూ
శ్రమాంబుతతులొప్పులుమీఱ హరించునెంతయున్. 188

మ. ముదమొప్పారఁగఁ బద్మినీమణులు మోముల్విప్పఁ జక్రంబు ల
భ్యుదయం బొంద సదాళులుల్ సరసవిస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లనా
స్పదమై భాసిలుపుష్పదంతగజరాజం బెక్కి యుద్యద్ద్విజుల్
మదిరంజిల్లఁగసన్నుతింపఁ బొలసెన్ మందానిలుం డత్తఱిన్.

మ. మలయాహార్యతటంబు డిగ్గి విలసన్మల్లీమతల్లీలతా
వళులం జిక్కి ప్రయాసత న్వొదలి దివ్యచ్ఛాయకాసారని
ర్మలతోయంబుల నీఁది పంకరుహసౌరభ్యంబుఁ గొల్లాడి ప
క్షులనాదంబులతోఁ జరించు మరుదంకూరంబు లవ్వేళలన్.

క. తనతమ్ముల వైభవమును
గొనె నఁట యొకరాజు వానిఁ గొట్టెద ననుచున్
ఘనకోపుఁ డయ్యె ననఁగా
నినుఁ డతితేజం బెసంగ నేతెంచె నొగిన్. 191

మ. హరిచక్రంబుభరించియుద్భటనిశాటాటోపముల్ మాన్చియు
ద్ధురలీలాప్తి బుధాంకవర్తియయి యెంతోఁపూర్వదేశంబుభా
సురమైయొప్పఁగనిందునందునిలిపెన్ స్తోత్రార్హుఁడేయంచుశం
కరపద్మోద్భవులున్ భజింపఁ జెలఁగెం గల్యోదితాచారుఁడై.

ఉ. అంగుగఁ గాలమున్నరికి నావల నీవల వ్రేలుబంధురా
భంగురపాశము ల్వెలయు బంగరుపోఁతలఘుంటలో యనన్
సంగతి మీఱఁ బ్రాక్చరమశైలములం గనుపట్టి రర్కసా
రంగధరుల్ నిజోర్ధ్వగుచు లంపము నొందఁగ నట్టివేకువన్.

క. హితవిబుధస్థితి గోత్రా
హితకరుఁ డుదయించె గురుబుధేశహితుం డై
ధృతిఁ బూర్వదేశముం గొని
క్రతువులు గోతలమునందుఁ గడు నొప్పారన్. 194

సీ. అతులద్విజాలోకనావహుం డై త్రయీ
సుముఖుఁ డై నట్టితేజోమయుండు
కమలామనోహరాకారుఁ డై శర్వరీ
చరుల నొంచినచక్రధరణశాలి
యఖిలలోకతమోపహరణనైపుణవృత్తి
రాజిల్లు నట్టిసర్వజ్ఞవిభుఁడు
మిత్త్రుఁ డై భువనపవిత్త్రకుం డై తగ
ధర వెలింగించుసన్మార్గవర్తి

తే. యోగిమూర్తి యనంగఁ బద్మాప్తుఁ డనఁగ
నార్జితార్యుఁ డనంగ దివ్యైకవాక్స్త
వముల ద్విజరాజసంగతి వసుమతీంద్ర
శేఖరారూఢతను రవి చెలఁగె నెదుట. 195

తే. అలరుతమ్ముల నొకటి గానాత్మఁ దలఁచి
దిశలు చెలువొందఁ దమము భేదించి తనదు
లోకబాంధవవిఖ్యాతి లోకు లెన్నఁ
గరము వెలుఁగంగఁ బద్మినీకాంతుఁ డలరె. 196

క. ఉరుకువలయంబు బెగడఁగ
ఖరకరుఁడు జనించి రాఁగఁ గలుగుసదాళిన్
పరుసఁ గని రూపుమాపఁగ
నరిగెను ద్విజరాజు పశ్చిమాంబుధికడకున్. 197

చ. సమయకిరాటకుం డుదధిజాడల వచ్చుచుఁ జేరి పూర్వది
గ్రమణికి విక్రయించుటయు రాగపువన్నెపటంబు విచ్చిచూ
పె మదికి హర్షమైన నది బేరములాడినిబద్ధమైనని, ష్కము
నొక టిచ్చెనో యనఁగఁ జాయలుదోఁచనినుండుఁ జెల్వగున్.

తే. ఒక్కయినుఁ డంతకంతకు నుక్కు మిగుల
నొక్కరా జదిసూడంగ నోర్వలేక
డింది వెల్వెల నై యొక్కదిక్కు సేరె
ననఁగ సూర్యుండు హెచ్చె హిమాంశుఁ డడఁగె. 199

చ. సమయవినోది మిన్ననెడి చక్కనిరంగమునందు సర్వది,గ్రమ
ణులుచూడఁగా రడమురక్తినిఁ జూపవిధుండ నెండున,ద్దమునొ
కకర్ణమం దునిచి దాపలికర్ణమునందు హేమచక్రము వెడ
లంగఁ దీసె ననఁగా రవి దోఁచెఁ బ్రభాప్రభాస్ఫుఁ డై. 200

రాజు దనకూఁతును గవి కిచ్చి పెండ్లిసేయ సమకట్టుట.

వ. ఆసమయంబున నంతకుమున్న మంగళతూర్యనాదంబులు వినుచు మేల్కని మదనాభిరామభూమీధవుండు స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి సముచితాలంకారుండై సభాస్థలంబునకు వచ్చి మంత్రిపురోహితామాత్యబంధువిద్వజ్జనంబుల రావించి వారల నుచితాసనంబులం గూర్చుండ నియమించి సుప్రసన్నుండై యిట్లనియె. 201

క. ఘనులార బిల్హణాఖ్యున
కెనయఁగ మామకకుమారి నిచ్చెద నని నే
మనమునఁ దలఁచితి నిప్పుడు
ననుకూలము బ్రహ్మ పూర్వమందె ఘటించెన్. 202

వ. అని యిట్లు పలికి వారలయనుమతంబున ముహూర్తనిర్ణయం
బు సేయం దలంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రకోవిదులఁ బిలిపించియడిగిన
వారలి ట్లనిరి. 203

క. గురుకవియుక్తి నినుండుర్
వరుస నమందాత్ముఁ డగుచు వసుధఁ బరఁగినం
బరికింపఁగ ద్విజరాజుకుఁ
జిరతరముగ మంగళాప్తి చెన్నగు వేడ్కన్. 204

తే. నీకుమారిక యళి యయ్యె నాకవీంద్రుఁ
డలర ధను వయ్యె నిర్వుర కనుగుణంబు
గ్రహవిరోధంబు నెందులఁ గానఁబడదు
రాజబల మొప్పు నొప్పుఁ దారాబలంబు. 205

క. ఈకన్య కిపుడు ద్విజరా
జాకట నాటింటఁ జెల్వ మలరినవాఁడై
చేకొని పదిటను మిత్త్రత
శ్రీకరముగ నొప్పు నతనుసిద్ధి నృపాలా. 206

వ. అని యిట్లు పలికిన సంతుష్టాంతరంగుండై నృపపుంగవుండు
నిజనగరం బలంకరింపం జేయుం డని పరిచారకులం బంచిన.

సీ. పచ్చలతోరణపంక్తులు ఘటియించి
కస్తూరిపూఁతలుగా నొనర్చి

మలయజపంకంబుఁ జిలికి జవ్వాదిరే
కలు దీర్చి రత్నవేదులు నమర్చి
ముత్యాలనవరంగముల రంగు గావించి
నవవజ్రమయవితానములు నెఱపి
వాసితాగరుధూపవాసనల్ నిగిడించి
సగడాల నెఱయుచప్పరము లునిచి
తే. ప్రతిగృహంబుల భద్రకుంభములు నిలిపి
దర్పణంబుల ద్వారబంధములఁ గూర్చి
ధవళసౌధాళిఁ జిత్రకేతనము లెత్తి
పురము శోభిల్లఁ జేసి రబ్బురము గాఁగ. 208

సీ. ఏవీథిఁ జూచిన నింపుమై మంగళ
తూర్యనాదములు సంతోష మెసఁగ
నేచాయఁ గాంచిన హితముగాఁ జెవులకు
వీణారవంబులు వేడ్క సేయ
నేపట్టుగనిన ఘరిపటహాదికా
హాళమృదంగైకవాద్యములు వెలయ
నేచోటు వీక్షింప వాచాచమత్కృతిఁ
బాటలు మాటలుఁ బరిఢవిల్ల
తే. నొప్పె నక్షత్రవల్లభాభ్యుదయమునకుఁ
జెలఁగి మిన్నంది యుబ్బినజలధికరణిఁ
దనరుఁ గవిరాజశుభమహోత్సవమునకును
నగరరాజంబు సంతతానంద మొంది. 209

క. అత్తఱి నయిదువ లారతు
లెత్తుచు ధవళములు వాడ నింపు దలిర్పం
గొత్తదనిపింపఁ బెండిలి
చిత్తరుచవిక కరుదెంచె క్షితిసుగుణ డెలసిన్. 210

సీ. ఈధామనిధికరం బెనయంగ నలుఁ గెడ
నేర్తువు పద్మిని నీవు రావె
యీకళానిధిఁ జేరి యెలమి సేవలు సేయ
నేర్తువు మృదుహస్త నీవు రావె
యీచతురాస్యతో నింపుమైఁ బలుకంగ
నేర్తువు శుభవాణి నీవు రావె
యీమహాసర్వజ్ఞు కిర వొంద శిర సంట
నేర్తువు శశిరేఖ నీవు రావె
తే. యనుచుఁ దమలోన భూమిపాలానుమతిని
సరససల్లాపవచనరచనలఁ దెలుపు
నంగనారత్నములు గొంద ఱాసువర్ణ
గాత్రుఁ గదియుచు మంగళారాత్రిక లిడి. 211

క. మంగళము రాజనుతునకు
మంగళ మంబుజముఖీరమాతనయునకున్
మంగళము శాస్త్రవేదికి
మంగళముకవీంద్రమౌళిమణికి సుగుణికిన్. 212

వ. అనుచు నారతిపాటలు పాడి శిరంబున నక్షత లునిచి. 213

చ. నడుమసియాడఁజన్నుఁగవనాట్యముసల్పఁగ రత్నహారముల్
దడఁబడి డోలికాకలనఁ దార్కొన వేణి చలింపనెమ్మొగం

బోడలును జెక్కుటద్దములు నొయ్యఁజెమర్పఁగఁగంకణంబులే
ర్పడి రవ ముప్పతిల్ల నొకభామ తలంటుఁ గవీంద్రమౌళికిన్.
తే. గందపటకలిఁ దలఁ బుల్మి మంద మైన
బంగరుకటాహములలోనఁ బొంగుజలముఁ
బోల్లు గావించి బిందియ ల్పట్టి యొక్క-
యతివ సుకవికి మజ్జనం బార్చె నపుడు. 215
సీ. తడి యార్చి వలువ లేర్పఁగ నిచ్చె నొకలేమ
యుదుటుపావా లుంచె నొక్కభామ
పువ్వులు సిగఁ జుట్టెఁ బోలు గాంధ నొకకొమ్మ
మురువులు నిడె నొక్కముద్దుగుమ్మ
కస్తూరితిలకంబు ఘటియించె నొకజాణ
యొసల గంధ మలందె నొక్కచాన
చొకట్లపోగులు సవరించె నొకబాల
యురుహారములఁ బూన్చె నొక్కగోల
తే. పడఁతి రత్నపుటుంగరాల్ దొడిగె నొకతె
వెలఁది కపురంపుసుడిఁబెచే విసరె నొకతె
నిలువుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొక్క-
మగువ బిల్హణకవిశిఖామణికి నపుడు. 216
క. ఈరీతిఁ గవిని చెలు లిం
పారఁగఁ గయిసేసి నృపవరాత్మజ కెంతో
నీరాట మొనర్చియు శృం
గారించిరి వేడ్కఁ బొడమ గ్రక్కున నంతన్. 217
క. సరిగంచుచీర కటిపై
నెఱయంగాఁ గట్టి రైక నీటై మెఱయన్

సరిగుబ్బలు గుబ్బతిలం
గరముగ సవరించి పైఁట గావించి రాగిన్. 218

క. ఇఁకఁ జిక్కువాసెనే యని
చికురంబులు చిక్కుదీర్చి చెలువుగఁ గీల్గం
టొకయింతి వెట్టి నవ్వుచు
సకి ముడి బాగుగఁ బడె ననుచు సన్నుతి నేసెన్. 219

తే. సూర్యచంద్రులు మైత్రిచే **సు**దతివదన
వనజ మంతయు సంతతవైభవంబు
నందఁ జేయ వసించిరో యనఁగ నపుడు
సూర్యచంద్రుల నిడె నొక్కశోభనాంగి. 220

ఉ. కోరిక నాఁకలిం గొని చకోరికలున్ జవ ముప్పతిల్లఁగా
సారసవైరి యం చమృతసారము నూటుచుఁ దోనె తద్గతం
బైరహిమించు నల్పుగొన నత్తఱి జాఱె నవంగ నొక్క సిం
గారపుబొమ్మ కాలుఁ దెలిగన్నులఁ గాటుక దీర్చి బోటికిన్.

తే. తారకావళిసేవ్యమై తనరునట్టి
చంద్రబింబంబుతోడుత సాటి సేయఁ
జెలువమోమునఁ గస్తూరితిలక మునిచి
ముత్తెములచేరు లమరించె ముదిత యొకతె. 222

క. అద్దములవంటిచెక్కుల
నిద్దపురుచు లుప్పతిల్ల నీటుగ శ్రుతులన్
ముద్దులగుమ్మకు నొక్కతె
ముద్దియ కుండలము లునిచె ముద్దులు గాఱన్. 223

క. సంగతిగ మోవిచవిఁ జూ
డం గవి యనువెంచె ననఁగ దార్కొనునాసన్

రం గలర నాతిశయ త్రైష్ఠ్య
సుంగిలుఁ గీలించె నొకతె ముక్తామణికిన్. 224

క. దరహాస విసరం బెఱింగియు
వదనం బనజన్మునకు వారిని వేడ్కన్
ధరియించె ననఁగ నొక్కతె
యుపకుచనారీ ముత్తెసరుల నునిచెం బ్రేమన్. 225

క. స్ఫుటముగ నీయుత్సవమునఁ
గటకంబులు మ్రోగ ననుచు ఘనమణిభాస్వ
త్కటకమ్ము లునిచె నొక్కతె
కుటిలాలకకరములందుఁ గోమలి సెలంగన్. 226

క. పదములు ధర గోని చివ్రలు
నిర వొందఁగ నాక్రమించి యేర్పడె ననుచున్
పరపు మించినగతి యొక్కతె
యొసయుఁగ రత్నములకాంచి నునిచెం బెళ్లికిన్. 227

క. కరిగమనన నెలు పదముని
కరిగతులన్ ధిక్కరింపఁ గల వని యందెల్
సరిమ్రోయఁగఁ జరణంబుల
నరు దారఁగ నిలిపె నొక్కయతివ ముదమునన్. 228

క. ఈవిధమున రమణీమణు
లావసుధావరునిపుత్త్రి కంచితలీలన్
వేవేగ నలంకారము
గావించి వివాహవేదికడ నిల్పుటయున్. 222

సీ. సతివీక్షణములు రసప్రవర్తకము లై
నెమ్మోముదమ్మిపైఁ గ్రమ్మికొనఁగ

పసుపు హేమక్షణాస్త్రములు సుమనోహారములై
గళసుగంధవిశేషకలనఁ బొదలఁ
సమణాంగిచూపు లత్తఱి శిలీముఖములై
హృదయపంకజ మావహించి నాఁట
ఘనసులోచనప్రభలు వరాళులై
తనరారుపాదపద్మముల ప్రాలఁ
తే. బరఁగె కవిరాజు సార్వవైఖరిని మోహ
కలితవిభ్రమవిస్మయాక్రాంతుఁ డగుచు
వనితరాయుత్తచిత్తుఁడై యాత్మలోనఁ
జెలువభావంబు గాంచి వీక్షింపుచుండె. 230
సీ. ఈసర్వమంగళాభూషణకాంతులు
భరితసుధాకరప్రభలు గాఁగ
నీశ్యామకస్తోయి నింపారుకీర్తులు
ప్రాసినరతికాంతుభాతి గాఁగ
సంతతికస్తురిల భాసిలుదీప్తుల్
పాలుపొందఁ దమ్ములపూజ గాఁగ
నీయార్యలోచనచ్ఛాయలు మాళిసైఁ
బ్రవహించుగంగాఝరంబుఁ గాఁగఁ
తే. బరఁగు కవిరాజమౌళి సర్వజ్ఞమూర్తి
విలసదసమాంబకస్ఫూర్తి విశదకీర్తి
యంచితాచలభోగభాగ్యైకవర్తి
యనుచు నచ్చటివిబుధాళి యభినుతింప. 231
సీ. భావిఫలోదయప్రాప్తభాసురములై
పరఁగుమూర్తికములబారు లనఁగ

రతిపంచశరులు సంతతకేళిఁ దేలుచుఁ
బనివడి యాడుపూబంతు లనఁగఁ
దియ్యవిల్తుఁడు రెండుతెఱఁగు లై యిరువుర
కడ లందివేయుమార్గణము లనఁగఁ
దనవలనను వీరు దనరారి రనుచుఁ జం
ద్రుఁడు సల్లు నమృతబిందువు లనంగఁ

తే. జెలఁగునయ్యామినీపూర్ణతిలక బిల్హ
ణాఖ్యకవివర్యుచూపు లన్యోన్యమైత్రి
నోలయుచు గతాగతంబు లై కలయ నడరి
వెలయఁ జూచిన జనులకు వేడు కయ్యె. 232

తే. లలితముగ విప్రులు 'తదేవ లగ్న' మనుచు
మంత్రములు వాడ శుభపీఠ మహితలీల
వరుస నుంచిరి యవ్వధూవరుల నృపతి
యనుమతంబున నైదువ లపుడు వేడ్క. 233

తే. పుడమివేల్పులు పుణ్యాహపూర్వకముగ
దేవతాహ్వాన మొనరించి తివిరి వారి
కరములను గంకణములు వేడ్కను ఘటించి
చదివి రెంతయు మంగళాష్టకము లపుడు. 234

మ. పొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చు పగిదిన్ క్ష్మానాథముఖ్యంబుగాఁ
బొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చె సుమనస్సంతానముల్ మెచ్చఁ
[గన్. 235

క. దలఁబ్రాలపళ్లెరంబులు
వెలఁదులు పార్శ్వములఁ బూన విభునిశిరమునన్
జలజాక్షి ముంచి దోయిటఁ
దలఁబ్రాలను బోసె విభుఁడుఁ దనపై నుంచన్. 236

వ. ఇట్లనన్యాతిశయంబునఁ దదుత్సవంబు గావించి విధ్యుక్త
ప్రకారంబుగఁ బ్రధానహోమంబు లాదిగాఁ గలవి యాచ
రించి బంధుసహితంబుగా భోజనాదికృత్యంబులు నెఱపి తద
నంతరంబున శేషహోమాదికృత్యంబులను నిర్వర్తించి భూ
సురులకు మ్రొక్కి తదాశీర్వచనంబులు గైకొని బిల్హణుం
డును యామినీపూర్ణతిలకయును యథేష్టభోగంబు లనుభ
వించునెడ. 237

సీ. నీలమేఘంబులు శైలాగ్రముల వ్రాలెఁ
బరికింప వెల్వెలఁ బాఱె విధుఁడు
సన్నగించెను బికస్వరము లంతంతకుఁ
గలహంసగతుల సంగతులు దప్పె
గగనమార్గము సావకాశమై బలు పొందె
నహిరాజురూపై యందంద నిలిచెఁ
గేతకిదళములు గెలఁకుల భాసిల్లె
మెఱుపుఁదీఁగలు మింటఁ దఱచు మెఱసె

తే. నంద మొప్పఁగఁ గొలఁకుల నంబువాహమొ
నాడకాడకుఁ గోరిక లతిశయిల్లె
ననుచు జను లెల్లఁ బొగడ ఘనాగమమున
గర్భగౌరవ మాకాంత గాంచె నంత. 238

వ. ఇట్లు నవమాసంబులు నిండి దశమం బగు మాసంబునం దొ
క్క సుముహూర్తంబున. 239

మ. పరువం బూనఁగ సంచరింప గ్రహముల్ మార్తాండసంయు
క్తిచే, నెఱయన్ దిక్కులు దెల్విఁ గాంద గరిమ స్నిగ్ధవ్యస్త్రపం
గాదివా, స్వరసంబుల్ సెలఁగన్ సురప్రతతి యుద్యత్పుష్ప
వర్షంబు ల,త్తఱి వర్షింప వధూటి గాంచెను సుతుఁ ద్రైలోక్య
భాగ్యోన్నతున్. 240

క. ఘనతం బ్రభాకరోదయ
మున జనియించుటయు విప్రముఖ్యులు పేర్కొం
గని లగ్నగతిఁ బ్రభాకరుఁ
డనునామం బిడిరి బిల్హణాఖ్యుఁడు వెచ్చన్. 241

వ. అప్పుడు మదనాభిరామభూమీధవుఁడు విద్వజ్జన బంధు
మిత్ర పురోహితామాత్యసమేతంబున నతనిం దనవంశకర్త
గాఁ బరిగ్రహించి జాతకర్మాదులు సలిపి గోభూతిలహిరణ్యా
దిషోడశదానంబులు సేసి భూసురాశీర్వచనంబు లంది. 242

క. ఘనుఁడు ప్రభాకరుఁ డంతన్
దినదినమును వృద్ధిఁ బొంది దివ్యద్యుతుఁ డై
కనుపట్ట వానిఁ బట్టము
చన వొప్పఁగఁ గట్టి సుఖము జయముం గాంచెన్. 243

మాలిని. ప్రథితగుణకలాపా భంజితేశానచాపా
ప్రథనవిజయకోపా భానుకోటిప్రతాపా

మథితదనుజదీపా మన్మథాచ్ఛాద్యరూపా
మధురతరకలాపా మాన్యరాజావనీపా. 244

గద్యము. ఇది శ్రీసీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితా
విచిత్ర కాశ్యపసగోత్రపవిత్ర శ్రీమత్పింగళి సూర్య కృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్హణీయోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము.

బిల్హణీయము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1926.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	I	4
అడవిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	...	0	14
అనిరుద్ధచరిత్రము	...	0	8
అప్పకవీయము, విపులమైన విమర్శతో చక్కఁగముద్రితము		2	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	4
ఆముక్తమాల్యద, సటీక	...	3	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	2
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి	...	6	0
డిటో అత్యుత్తమప్రతి 2 సంపుటములు	...	8	0
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి	...	15	12
డిటో 3 సంపుటములప్రతి	...	I5	0
ఆది, సభాపర్వములు గల సంపుటము	...	2	4
ఆరణ్యపర్వము ,,	...	2	4
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	...	2	4
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	...	2	4
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు ,,	...	2	4
శాంతిపర్వము ,,	...	2	4
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	2	4
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	...	0	6

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	...	1	8
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	1	0
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ కృతము, 3 సంపుటములు	...	12	0
డిటో 7 సంపుటములు	...	14	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, నిఘంటుత్రయము	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	8
ఉత్తరరామాయణము	...	2	0
ఉత్తరహరివంశము	...	1	8
కవికర్ణరసాయనము	...	1	8
కళాపూర్ణోదయము	...	2	4
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక కాలికోబైండు	...	0	10
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1	10
చెన్నబసవపురాణము	...	1	2
జైమినిభారతము	...	1	0
తారాశశాంకవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2	0
దసరాపద్యములు	...	0	1

		రూ.	అ.
		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
నరసభూపాలీయము. అట్టబైండు	...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	6
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0	14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	0	12
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము. సటిప్పణము	...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	4
నృసింహపురాణము	...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము కేతనకవికృతము	...	1	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	1	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...	1	0
బిల్హణీయము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
భాస్కరరామాయణము	...	4	0
భోగినీదండకము	...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	1	2
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కగ ముద్రితము	...	2	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజు	...	0	10
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	4
రసికజనమనోభిరామము	...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	...	3	8
రంగరాయచరిత్రము	...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	2	4

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ
రాజయోగసారము, ద్విపద ...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము ...	0	8
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి ...	0	12
రామాభ్యుదయము ...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక ...	0	8
డిటో కాలికోబైండు ...	0	10
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి ...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము ...	0	10
రూపలి, రాజపుత్రస్త్రీ సాహసపుస్తకం, శ్రీ ఎనమండ్ర నారాయణమూర్తిగారిది ...	0	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక ...	1	4
వసుచరిత్రవిమర్శనము ...	1	0
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము ...	4	0
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది ...	1	4
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము ...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు ...	0	6
,, బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో ...	1	4
వేమనపద్యములు (2700) చిన్నసైజు ...	1	12
,, (2700) ఆంధ్రతాత్పర్యముతో ...	3	8
విజయవిలాసము ...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది ...	0	5
వైశ్యపురాణము ...	1	4
వీరభద్రవిజయము ...	0	12
వైజయంతీవిలాసము, చక్కనికూర్పు ...	0	8
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	0	12
శివలీలావిలాసము ...	0	6
శ్రీనాథునివీథినాటకము ...	0	2

		రూ.	అ.
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది	...	1	0
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	14
సప్తమస్కంధము, ప్రహ్లాదచరిత్ర	...	0	6
,, సటీక, చిన్నసైజు, కాలికోబైండు	...	1	8
సారంగధరచరిత్ర	...	0	10
సానందోపాఖ్యానము	...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము	...	2	8
డిటో మేలుకాకితములు సటీక	...	3	8
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	10
హారవిలాసము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	...	0	12
హంసవింశతి, నారాయణామాత్యకృతము	...	0	14

శతకములు.

ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
మాతృశతకము, సటీక	...	0	1
కుమారీశతకము	...	0	3
సుమతిశతకము, సటీక	...	0	3
దాశరథిశతకము ,,	...	0	4
మానసబోధశతకము ,,	...	0	3
భాస్కరశతకము ,,	...	0	4
కలువాయిశతకము ,,	...	0	4
కవిచౌడప్పశతకము ,,	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	4
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
సర్వేశ్వరశతకము	...	0	2
సంపగిమన్నశతకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
వేణుగోపాలశతకము	...	0	4
వృషాధిపశతకము	...	0	5
నారాయణశతకము	...	0	2
సింహాద్రినారసింహశతకము	...	0	3
జగన్నాయకశతకము	...	0	2
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	3
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామలింగేశశతకము	...	0	3
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	2
ఉన్నవరాజగోపాలశతకము	...	0	3
శివముకుందశతకము	...	0	2
సదానందయోగిశతకము	...	0	2
ఒంటిమిట్ట రఘువీరశతకము	...	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము	...	0	2
కాళహస్తిశతకము, 'సాంబశివామహాప్రభో'	...	0	2
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0	3
చిత్తబోధశతకము, తాత్పర్యసహితము	...	0	3

నాటకములు.

శూరబొబ్బిలినాటకము	...	0	12
కమలాపహరణనాటకము	...	1	4
రామవనవాసనాటకము	...	0	12
విచిత్రపాదుకాపట్టాభిషేకము	...	0	12
పాండవాజ్ఞాతవాసనాటకము	...	0	12
చినరంగారాయనాటకము	...	0	6
కృష్ణాకుమారినాటకము	...	0	10

వచనగ్రంథములు.

ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు 3 సంపుటములు		7	0
డిటో ఒకటేసకపుటము	...	6	8
తిలకుగారిసెక్యూరిటీకేసు, ఉపన్యాసములు	...	0	14
మదనమోహనమాళవ్యగారి జీవితము	...	0	8
పంజాబుఅల్లరి, చిత్రపటములతో	...	0	8
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	...	0	8
శ్రీవివేకానందవిజయము	...	1	12
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	...	1	12
భారత రమణీమణులు, ప్రథమభాగము	...	0	12
,, రెండవభాగము	...	0	8
వీరాంగనలు	...	0	8
పతివ్రతలకథలు	...	1	8
శ్రీమహాభక్తవిజయము, ప్రతిమలతో	...	4	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరిగారిది	...	0	8
పంచతంత్రము, వచనము, సులభశైలి	...	0	8
హితోపదేశము, సులభశైలి	...	0	12
సంగ్రహరామాయణము	...	0	10
సంగ్రహభారతము	...	1	0
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము	...	0	4
సంస్కృతనాటకకథలు	...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, సంజీవరాయశాస్త్రి	...	1	8
మదనకామరాజుకథలు, చక్కనికూర్పు	...	0	14
దక్కనుపూర్వకథలు	...	1	8
భోజులికథలు	...	0	8
విక్రమార్కునికథలు	...	0	8
బేతాళునికథలు	...	0	8
పరమానందశిష్యులకథలు	...	0	[illegible]

		రూ.	అ.
	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
వైద్యులకథలు	...	0	4
తాతాచార్యులకథలు	...	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు	...	0	4
అయిదుగురుదొంగలకథలు	...	0	6
శ్రీగైక్వారుగారి ఉపన్యాసములు	...	0	2
సూరతుకాంగ్రెస్సు ఉపన్యాసములు	...	0	2
స్వామిరామతీర్థజీవితము	...	0	2
శ్రీరామానుజాచార్యచరిత్ర	...	0	2
శాలివాహనచరిత్ర	...	0	3
శ్రీలాలాలజపతిరాయిజీవితము	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్రము	...	0	3
బాలగంగాధరతిలకు చరిత్రము	...	0	4
శ్రీగోపాలకృష్ణగోక్లేజీవితము	...	0	2
శ్రీమహాదేవగోవిందరానడేజీవితము	...	0	2
శివాజీచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	8
బుద్ధచరిత్రము ,,	...	0	4
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	3
శ్రీవేమనయోగిజీవితము ,,	...	0	2
దాదాభాయినౌరోజీచరిత్ర ,,	...	0	2
గౌరాంగస్వామిచైతన్యజీవితము ,,	...	0	4
శ్రీకరంచంద్ గాంధిజీవితము ,,	...	0	4
నెపోలియన్ చక్రవర్తి చరిత్రము	...	0	4
సోదరినివేదిత జీవితము ,,	...	0	2
శ్రీగైక్వారుగారిజీవితము ,,	...	0	2
వివేకానందస్వామిజీవితము ,,	...	0	2
శ్రీకృష్ణదేవరాయచరిత్ర ,,	...	0	3
అనిబిసెంటుచరిత్ర ,,	...	0	4
లార్డుక్లైవుజీవితము ,,	...	0	8

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శ్రీ చిత్తరంజనదాసుజీవితము ,,	...	0	4
ఆలీసోదరులజీవితము ,,	...	0	4
మైరావణచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	0	2
పండిత మదనమోహనమాళవ్యా జీవితము	...	0	2
శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	...	3	8
అనంతసాగరంబుక్కరాయసముద్రచరిత్ర	...	[illegible]	[illegible]
రామదాసుచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	[illegible]
ఈసబునీతికథలు 1-వ భాగము	...	0	6
డిటో 2-వ భాగము	...	0	8
అరేబియన్ నైట్సుకథలు	...	1	4
రేచుక్కపగటిచుక్కకథలు	...	0	3
మర్యాదరామన్నకథలు	...	0	2
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	...	1	8
శుకసప్తతికథలు	...	0	6
పరిహాసవినోదకథలు	...	0	12
సీతారామము	...	1	4
ఐవన్హో, నవల, క్రొత్తకూర్పు	...	0	8
మదాలస ,,	...	0	10
సుజనరంజని ,,	...	0	8
రోషినార, చరిత్రవిషయకమగు నవల	...	0	12
విజ్జలదేవి, నవల	...	1	4
ఉన్మాదిని ,,	...	0	4
రాధారాణి ,,	...	0	4
అస్తమయము, నవల	...	1	8
సత్యసేనవిజయము	...	0	4
దుర్గేశనందని, నవల	...	0	8

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.